

Siiivekäs

1-2:1994

15. vsk

Julkaisija
Pohjois-Savon Lintutieteellinen
Yhdistys KUIKKA

Toimituskunta

 Päätoimittaja
Kalle Ruokolainen

 Toimitus ja Taitto
Jussi Helppi
Eelis Rissanen

 Toimitussihteerit
Seppo Mikkonen
Jyrki Pynnönnen
Adrian Royle
Kari Saukkonen

Jäsenmaksut 1995
70 mk (perhejäsen 20 mk, ei lehteä).
Maksut tilille PSP 800023-6606 822.

Siivekkään tilaaminen ja jakelu
Jaetaan PSLTY:n Kuikan jäsenille.
Lehden voi tilata myös jäseneksi
liittymättä. Tilaushinta 70 mk maksetaan
eo. tilille. Lehti ilmestyy kahtena
numerona vuodessa.

Osoitteenmuutokset
Pekka Tenhunen

Ilmoitushinnat
Takakansi 1000 mk. 1/1 sivu 800 mk. 1/2
sivu 500 mk. 1/4 sivu 300 mk. Hinnat
ovat ohjeelliset.

Siivekäs

1-2:1994

15. vsk

tässä numerossa

3 Pääkirjoitus: Pelkkä havainnointi ei enää riitä.
Kalle Ruokolainen

**4 Pohjois-Savon talvilintulaskennat 1956/57 -
1992/93 - tuloksia 13800 kilometriltä.**
Kalle Ruokolainen

18 Paukarlahden maisemakylän linnusto.
Helena Rönkä

20 Kevätmuutto 1993 Pohjois-Savossa.
Eelis Rissanen

29 Rastaiden muutosta Kuopiossa.
Erkki Björk

32 Korjauksia talvilintukatsauksiin.
Jyrki Pynnönen

34 Tiedonantoja. Tulipäähippiäinen, Palsasirri, Albinistinen
lapinpöllö, Hösitiainen.

36 Tales from the Quiet Guy in the Corner.
Adrian Royle

38 Maakunnasta ja muualta. Tapahtumat ja muuta pientä
sälää...

Ohjeita kirjoittajille: Kaikenlaista lintuihin liittyvää, niin tieteellistä kuin viihteellistä aineistoa otetaan mieluusti vastaan. Käsikirjoituksen voi toimittaa joko selvästi kirjoitettuna (käsini tai koneella) tai mieluiten tietokoneen levykkeellä. Kannattaa kuitenkin ottaa ennen jutun tms. lähettämistä toimitukseen yhteyttä, jolloin saat tarkempia ohjeita. Myös valokuvista ja piirroksista on pulaa (kaikenlainen kuvamateriaali kelpaa, myös värikuvat ja väridiat).

Pelkkä havainnointi ei enää riitä

Pohjois-Savon
Lintutieteellinen
Yhdistys KUIKKA

(toimii osana Kuopion Luonnonystävien yhdistystä)

c/o Kuopion Museo, Kauppakatu 23,
70100 Kuopio

Puheenjohtaja

Harri Hölttä

Sihteeri

Heidi Hannula

Taloudenhoitaja

Mika-Petri Harju

Varapuheenjohtaja

Eelis Rissanen

Hallituksen muut jäsenet

Arvi Meklin

Adrian Royle

Hannu Siikavirta

Taakse ovat jääneet ajat, jolloin pystyi huolettomana pyöräilemään retkille kiikarit ja eväät mukanaan - ilman paineita. Nyt on lyötävä rumpua itsestään ja linnuista, jottei ihmiset unohtaisi lintujenkin elin- ehtojen kapenevan huimaa vauhtia. Täytyy tiedottaa harrastuskaverille, yleisölle, virkamiehille, tutkijoille ja mieluummin vielä Brysseliin. "Onhan noita" tai "Tarttis tehdä jotain" -tokaisut hukkuvat ylikansallisen byrokratian käytäville kuin pieru Saharaan. Täytyy olla kirjallisuutta, selvityksiä ja tutkimuksia - FAKTAA, jotta viesti menisi edes jollain tavalla perille. Aimo annos röyhkeyttä, kontaktit päättäjiin ja kylmäpäinen lobbaus ovat sallittua kyynärpäätäktiikkaa.

Pohjois-Savon havaintokatsausten tekijät ovat tivanneet havaintoja yksittäisiltä harrastajilta ja vaatineet heiltä pientä vaivannäköä. Havaintojen ilmoittaminen lieneekin vähintä, mitä lintujen ja oman harrastuksensa puolustamiseksi voi tehdä. Mutta Kuikan pitäisi astua yhdistyksenä suurempiin saappaisiin. Ja ensi askelia otetaan jo. Kuikan juhlaulkaisun Pohjois-Savon linnustosta täytyy olla myös linnustonsuojelullinen perustietoteos. Siinä on oltava TIETOA jo hävinneistä, uhanalaisista ja yleisistäkin linnuista, sillä kirjan arvoa sadan vuoden päästä ei kiistä kukaan. Se on aivan varmaa.

Luonnonsuojelu Pohjois-Savossa on lähes minimaalista. Lintuvesien suojelu ei ole edennyt, vanhoja metsiä ei juurikaan ole. Lehtipuuvaltaiset (tikka)metsät taajamien liepeillä raivataan viiden vuoden välein puistomaisiksi. Lintupaik-

kojen säästämisestä ei edes keskustella! Yhteiskunnan kulutus/ elämyshimon muutos ottaa liikaa aikaa - se ei ole lähitulevaisuutta. Nyt on viimeiset hetket ruveta vaatimaan meidänkin harrastuksen, himomme huomioimista.

Yksi haaste tulee myös Raasion kahlaajarengastajille. Nyt luodaan kontakteja kansainväliseen kahlaajien tutkijoiden yhteisöön, Wader Study Groupiin. Sen tähden tuon yhteyden kautta tuleva arvokas tieto ja julkisuus on hyödynnettävä mahdollisimman hyvin. Yhtenä keinona näen artikkelien referaattien julkaisun Siivekkäässä. Jos tiedot juuttuvat lehtikoteloihin, ei niistä ole juurikaan hyötyä - iloa toki kuitenkin. Oman rinnan rummuttaminen rahoittajien suuntaan on sallittua.

Muita haasteita ovat osuutemme kansainvälisen lintujensuojelun yhteistyöjärjestön (BirdLife Internationalin) suomalaisen keskusjärjestön (Lintutieteellisten Yhdistysten Liiton) toiminnan tukemisessa ja oman taloutemme pönkittäminen "epäpyhien" allianssien (suuryritykset yms.) rahoja kalastelemalla. Meitä kun ei yhteiskunta enää juuri ruoki, ellemme itse osoita tarpeellisuuttamme. Ja lopulta saattavat useat tarkkailemamme lajitkin kadota. Siksi Siivekäskin haluaa olla mukana vastaamassa haasteisiin. On taas aika palata ajassa hiukan taaksepäin - Siivekkään ja yhdistyksen omiin harrastajatutkimuksiin. Ideoita ensi vuosille otetaan vastaan!

Pohjois-Savon talvilin 1992/93 - tuloksia 1380

Taustatietoa talvilintulaskennoista

Talvilintulaskenta on periaatteessa yksinkertaisin laskenta, mitä voi olla. Vakioireitti/-alue kolutaan läpi samalla tavalla laskennasta toiseen ja kaikki havaitut lajit merkitään ylös yksilömäärineen. Myöhemmin mukaan on tullut muunkin tiedon tallentamista, mutta sen merkitys on vähäisempää - sekä yleensä että erityisesti tämän katsauksen kannalta.

Joka tapauksessa olisi suotavaa, että laskentareitti kierretään kerran syksyllä (1.-14.11.), talvella (25.12.-7.1.) ja keväällä (21.2.-6.3.), siis enintään kolme kertaa kaudessa, mutta vähempikin riittää. Tärkein on keskitalven joululaskenta, muut ovat vapaaehtoisempia. (Hildén, Koskimies & Väisänen 1988)

Laskentatulokset kirjoitetaan (Helsingin yliopiston luonnontieteellisen keskusmuseon) eläinmuseon lomakkeille. Museo huolehtii myös tietojen tallennuksesta, valtakunnallisten raporttien kirjoittamisesta ja alueellisten tietojen tulostamisesta aluevastaaville. Koko Suomea koskevat tulokset julkaistaan Linnut-lehdessä yleensä talvittain (esim. Linnut 5/93).

Mitä tietoa tuloksissa on?

Käytettävissä on listaukset 110 peruslajin tuloksista (=lajin tiheys, yksilömäärä ja tiheyden indeksi per laskenta), tosin Pohjois-Savolle nuo 110 lajia on hiukan liikaa. Jokaisen laskennan tulokselle on laskettu Pohjois-Savon osalta oma indeksi. Indeksien laskeminen perustuu lajin tiheyksien (yksilöitä/10 reittikilometriä) mediaaniin.

Mediaani eli keskiluku kullekin lajille ja laskennalle saadaan, kun asetetaan lajin kaikki tiheydet esim. joululaskennoista 1956-92 suuruusjärjestyksessä peräkkäin

Pohjoissavolaista talvilinnustoa on kartoitettu vuodenvaihteesta 1956/57 lähtien kaikkina 37 talvena, jotka universaali ajankulku on sittemmin maapallolle tuonut. Tuohon reilun 36 vuoden pituiseen aikaan sisältyy varmasti yhtä jos toista mielenkiintoista noottikriisistä yöpakkasiin. Aika on sikälikin pitkä, että jos ajatellaan talitiaisperhettä keväältä 1957, ei lintuset varmasti voineet kuvitella, millaisessa yltäkylläisyydessä useita sukupolvia myöhemmät lajitoverit saisivat pähkinöitä tai auringonkukkaa syödä. Useiden sukupolvien yli yltävä laskentasarja siis varmasti kertoo, jos selviä (talvi)kannanmuutoksia on tapahtunut.

Lintusukupolvien vaihtuessa on vaihtunut laskijoidenkin sukupolvi. Laskennat ovat vaihtaneet paikkaa ja ympäristö on muuttunut, eikä varmasti elinympäristöjen suhteet ole säilyneet täysin samoina laskennoista toiseen. Mutta niistä viis, sillä onhan metsien, järvien ja peltojen kirjava maakuntamme suurin piirtein samanlaista kaikkialla, ehkä asumattomimpia äärialueita lukuunottamatta. Koska laskennat keskittyvät luonnollisesti asutuille alueille, ei muutos Leppävirran kirkolta Kiuruveden kirkolle ehkä olekaan kovin suuri. Kun reittikilometrejäkin on joka talvelta riittävän suuri määrä, eivät reittien muutokset aiheuta tulosten vääristymistä muissa kuin niin sanotuissa marginaalilajeissa, kuten vesilinnut (riippuvaisia sulista) tai pulu ja naakka (taajamapopulaatiot paikallisia).

Reittien muutoksien merkityksettömyydestä kielii myös se, että verrattaessa tuloksia Keski-Suomen talvilaskentojen tuloksiin (Virtanen ym. 1992) kannankehityksen kuvaajat muistuttavat huomattavasti toisiaan. Pohjois-Savon aineisto on ilmeisesti jonkin verran suurempi kuin Keski-Suomen, jos verrataan laskennoissa tavattuja lintujen yksilömääriä. Tämä lisää myös luottamusta aineiston todenperäisyyteen, joten aikaisemmat Siivekkään talvilaskentoja tarkastelevat jutut on syytä peilata tätä katsausta vasten. Tämä katsaus sisältää käytännössä kaiken järjevän laskenta-aineiston maakunnastamme - ja on siten käsikirja eläinmuseon talvilaskenta-aineiston tulkitsijalle.

ja otetaan keskimäinen luku. Jos lukuja on parillinen määrä, eikä keskimäistä lukua ole, lasketaan mediaaniksi kahden keskimäisen keskiarvo. Varsin yksinkertaista ja järkevää, koska useiden lajien (esim. tilhi ja räkätti) suurien kannanvaihteluiden takia keskiarvo on huono tunnusluku aineistolle. Syys-, joului- ja kevätlaskentojen keskilukuja ei kuitenkaan voi verrata suoraan keskenään, koska laskentajaksot ovat alkaneet eri vuosilta.

Mediaanitiheydelle (esim. 5,6 yks/10 km) annetaan indeksin arvo 100 (ns. normaalin talven arvo). Tämän jälkeen voidaan laskea kaikille laskennoille oma indeksinsä, kun laskennan tiheys jaetaan mediaanitiheydellä ja kerrotaan sitten indeksin perusarvolla 100. Esimerkiksi 10,5 yks/10 km jaetaan 5,6 yks/10 km:lla = 1,875 ja kerrotaan sadalla, jolloin saadaan indeksin arvoksi 187,5 eli noin 188. Indeksijä käyttämällä muutoksien

Lintulaskennat 1956/57 - 1992/93 100 kilometriltä

Kalle Ruokolainen

suuruus on helpompi ymmärtää (200 = kaksinkertainen kanta verrattuna normaaliin, 50 = kanta puolet normaalista). Eri vuosikymmenille on lisäksi laskettu keskimääräiset indeksit. Näiden keskiarvojen avulla kannan kehityksen suunta on helpompi hahmottaa kuin usein hyvin sahaavan kantaa vuosittain kuvaavan käyrän avulla.

Erikseen on lintujen 'parveutumista' käsittelevä listaus, josta näkee kuinka monessa laskennassa on tavattu esim. yli 100 räkättirastasta tai tasan viisi sinitiäistä. Tämän taulukon avulla on myös helppo seuloa virheitä aineistosta. Lintujen kokonaismäärä laskennoissa on myös tulostettu, mutta vain 110 peruslajin osalta. Kaikkein harvinaisimmat linnut tuosta määrästä puuttuvat.

Mahdoton mahdolliseksi

Valtakunnallinen tiedosto laskentojen tuloksista on osin virheellinen, koska a) on inhimillistä, että tallentaja tekee virheitä ja b) tallentaja ei tunne eri alueiden linnuston erityispiirteitä niin hyvin, että voisi kyseenalaistaa omituisuuksia, joita

lomakkeilla on. Myös aineiston reittien eri laskentoja oli puutteellisten tietojen takia yhdistelty väärin. Pynnönen (1993) toteaaakin, että havaintojen (alkuperän) selvittäminen vaatisi valtavan työn, eikä siihen ole kenelläkään resursseja. Tämä ei aivan täysin pidä paikkaansa, mutta mahdoton muuttui mahdolliseksi, kun tarkastin aineiston läpi ja korjasin löytämäni virheet sekä keräsin 'harvinaisuus-havaintoja' erilleen kaikilta lomakkeilta.

Aineisto oli kohtalaisessa kunnossa, mutta sisälsi muutamia ns. hirveyksiä, jotka on nyt putsattu. Jonkin verran oli myös havaintoja mennyt väärin lajien kohdalle, joten kyhmyjoutsenet olivatkin lintulautoja, pilkkasiipi telkkä tai lapintiaiset hömötiäisiä. Pyrin myös välttämään uusien virheiden tekoa, joten väitän tulostusten olleen keväällä 1994 varsin hyvin 'todellisuutta' vastaavia - Pohjois-Savon osalta. Aikaa homma otti noin kahdesta kolmeen viikkoon - sekä pidempään satunnaista pätkäilyä eläinmuseon hämärissä huoneissa. Laskentatietokanta ilmeisesti elää jonkin verran koko ajan, joten jos käsittelet Pohjois-Savon tuloksia, lie ne paikallaan konsultoida tämän katsauksen kirjoittajaa työn aikana.

Pohjois-Savon aineisto

Pohjois-Savosta on kevääseen 1993 mennessä laskettuja reittikilometrejä yhteensä 13800. Yhtään laskentakertaa ei ole jäänyt väliin, vähimmillään on laskettu 50 km jouluna 1956 ja enimmillään 283 km jouluna 1968 (Taulukko 1.). Yhden laskentakerran reittien keskipituus on vaihdellut reilusta seitsemästä reiluun kahteentoista kilometriin. Viime vuosina joululaskentojen pituus on ollut hiukan vajaat 200 km, mutta määrä on pysynyt varsin vakavana koko ajan.

Jättiläistaulukossa (Taulukko 2.) on lueteltu reitit kunnittain. Lisäksi luettelossa on kunkin reitin laskennat esitetty aikajärjestyksessä. Rasteja tutkailemalla näkee kauniisti, missä ja milloin meillä on lintuja talvisin takseerattu. Taulukossa on myös reiteille eläinmuseossa annetut numerot. Joillakin erinimisillä ja eri kunnissa sijainneilla reiteillä voi olla sama numero, koska tetokannassa ko. reittien tiedot on yhdistetty yhteisen numeron alle.

Kuten jo edellä totesin, pääosa reiteistä on kulkenut asutuksen tuntumassa. Varkaudessa lintuja laskettiin erityisesti 1960-70 -luvulla. Harrastajien lennettyä maailman turuille ja toreille ovat laskennatkin loppuneet. Leppävirralla jaksetaan vielä laskea. Rautalammin, Siilinjärven, Nilsin ja Kiuruveden talvilaskennat ovat olleet nousussa 1980-luvulla, joskin Rautalammin ne ovat sittemmin lähes tyystin loppuneet. Kuopio on luonnollisesti ollut mielenkiinnon kohteena koko ajan.

Kaavin laskennat jatkuvat edelleen kunniakkaasti, kun taas lintuharrastuksen lama jatkuu Iisalmissa jo kohta kolmatta vuosikymmentä. Suonenjoella ei nykyisin juuri lintuja räkinöidä. Muissa kunnissa innostus on ollut vaihtelevaa ja ylipäänsä vähäistä. Keiteleellä, Lapinlahdella, Sonkajärvellä tai Rautavaaralla ei laskennoista ole koskaan kuultukaan, mutta sehän on melkein ymmärrettävää. Viime talvena (93/94) tosin Rautavaaran

Taulukko 1. Perustietoa talvilintulaskennoista Pohjois-Savossa vuosina 1956/57 - 1992/93. Yksilömääriä koskevat tiedot perustuvat vain 110 peruslajin tietoihin, harvinaisuudet puuttuvat laskuista.

	syyslaskenta	joululaskenta	kevätlaskenta
laskentavuodet	1975-92	1956-92	1967-93
yhteensä km	2529	7115	4149
yhteensä reittejä	255	703	420
maksimi km	198	283	226
minimi km	101	50	71
tavattuja yksilöitä	98557	197723	101573
maksimi yks./10 km	618	723	388
keskiarvo yks./10 km	390	278	245
minimi yks./10 km	254	131	147

6

Lajien esiintyminen ja runsaus

Pikku-uikku on tavattu kahdesti: 1.1.1985 Rautalampi Tyyrinvirta ja 8.11.1992 Kaavi Melttunen.

Silkkiuikkuja on nähty noin puolessa syyslaskennoista 1-3 yksilöä, mutta syksyn 1987 jälkeen ei kertaakaan. Lisäksi havaittu joululaskennoissa 1959, 1969, 1974, 1976 (2 yks.) ja 1977. Ensimmäinen havainto on ennen tuntematon ja ensimmäinen talvihavainto

alueeltamme (vrt. Pynnönen 1990): 3.1.1960 1 yksilö Varkaudessa. Muut havainnot koskevat myös Varkaudessa oleilleita silkkiuikkuja.

Myöhäinen **härkälintu** huomattiin 30.10.1977 Kuopion Likolahti - Iso-Pappila reitillä.

Merimetso on havaittu kolmessa laskennassa: K83 (2 yks., sama

lintu kaksi kertaa), J83 ja K84. Kyseessä ovat tunnetut talvihavainnot Rautalammita.

Joutsen. Joukahaiset viivyttelevät usein jäiden tuloon saakka, joten syksyisin niitä nähdään eniten. Talvihavaintojen määrään vaikuttaa selvimmin laskettujen reittien sijainti. Toisin sanoen Rautalamilla lienee ainoa vakituinen joutsenten talvehtimipaikka. Ensimmäiset talvi-aikaiset havainnot laskennoissa on tehty talvena 1976/77: 26.12.1976 1 yks. Varkaus Päiviönsaari ja 9.1.1977 1

yks. Varkaus Osmajokivarssi. Lie-neekö kyseessä samainen lintu? Muut talvikauden havainnot on Rautalammin Tyyrinvirralla.

Kanadanhanhi. Laskennoissa tavatut linnut ovat talvehtineet Rautalamilla. Havainnot tehty talvesta 1981/82 lähtien.

Haapana on suorinut yleensä suuremmille vesille ennen lasken-tojen alkua - laji ollut vain yhdessä laskennassa: 4.11.1979 4 yksilöä Varkaus Päiviönsaari.

Kunta/reitit	56	60	65	70	75	80	85	90	92
	J	J	J	J	J	J	J	J	J
(2128) Oravisalo									
(580) Iso-Pappila-Likolahti									
(905) Puijonsarvi									
(3230) Puijonlaakso									
(3290) Neulamäki-Niirala									
KAABI									
(2989) kk-Kalanieniemi									
(2990) Maarianvaara									
(1604) Rasimäki									
(2145) Retunen									
(549) Melttunen									
(820) Niemelänmäki									
TUUSNIEMI									
(1604) Laukansalo									
MAANINKA									
(1641) Kinnulanlahden ymp.									
(1641) Panka-Kyntinen									
(1153) Kinnulanlahti									
(1154) Hyttälä									
SILJINJÄRVI									
(3031) Kehvo									
(3032) Kasurila									
(1317) Raima-Kumpunen									
(581) Pöljä-Hamula									
(824) Raima-Kasurila									
(934) kirkonkylä									
NILSIÄ									
(3033) Vuotjärvi									
(1642) Kortteisenmäki									
(584) kirkonkylä									
(584) Pajulahti-Vaivionn.									
(826) Pieksänkylä									
(1002) Reittio									
(1005) Eitikka									
(1012) Nilsia kk									
JUANKOSKI									
(1643) keskustaaajama									
(3034) kirkonkylä									
(3035) kk-Karjalankoski-kk									
(1041) kk									
PIELAVESI									
(3041) Pajuskylä									
VARPAISJÄRVI									
(584) Karsanlahti									
(941) kirkonkylä									
KIURUVESI									
(3048) Sulkavanjärvi									
(3049) kirkonkylä									
(3072) Lapinsalo									
(3073) Rantakylä									
(3074) Niemisjärvi									
(611) Rapakojoki									
(1979) Hautakumpu-kk									
(612) Hautakylä									
(613) kirkonkylä									
IIISALMI									
(3050) Iisalmen kirkonkylä									
(3051) Kangas-Makkarahti									
(3052) kaupunki									
(2129) Niiralanniemi									
(3053) Kiviranta									
(3054) Pohjolankadun itäpuoli									
(3055) Makkarahti									
(3056) Pohjolankadun länsip.									
(1327) Kangaslampi-Ahmo									
(614) Runni-Luupujoki									
(615) hautausmaa-rautatieas.									
VIEREMÄ									
(3087) Sallisenmäki									
VIITASAARI									
(1097) Pelleskylä									
VALTIMO									
(3075) Rumo									
PYHÄJÄRVI									
(3070) Ruotanen									
(3071) Outokumpu-Pyhäjärvi									

Taulukko 3. Yleisimpien talvilintujen tiheyksien mediaanit (yks./10 km) sekä niiden laskentojen %-osuudet, joissa laji on tavattu syksyisin (1975-92), jouluisin (1956-92) ja keväisin (1967-93). Huomaa, ettei syksyn, joulun ja kevään tiheyksiä voi verrata suoraan toisiinsa esim. lajin talvikuoilleisuuden tulkinnassa, koska mediaanit on laskettu eri ajanjaksoilta! Sijaluvut (1-44) on annettu ensin joulun sitten syksyn tiheyden mukaan. Loput lajit ovat systemaattisessa järjestyksessä.

sija	laji	tiheys yks./10 km			S %	J %	K %
		S	J	K			
1	varpunen	61,31	54,49	60,36	100	100	100
2	talitiainen	52,27	32,83	31,77	100	100	100
3	varis	25,92	19,80	18,57	100	100	100
4	keltasirkku	29,36	17,12	15,80	100	100	100
5	urpiainen	36,08	16,30	15,97	100	100	100
6	kesykyhky	21,25	14,83	12,46	100	100	96
7	hömötiainen	16,60	11,75	12,03	100	100	100
8	harakka	20,74	10,96	15,23	100	100	100
9	punatulkku	11,00	10,05	10,19	100	100	100
10	teeri	1,20	4,37	2,08	100	100	96
11	käpytikka	2,89	2,36	2,58	100	100	100
12	käpylinnut	2,78	1,92	1,90	89	97	100
13	töyhtötiainen	1,97	1,81	1,82	100	100	100
14	närhi	3,06	1,76	1,57	100	100	100
15	hippiäinen	1,75	1,29	0,71	100	97	89
16	tilhi	13,15	0,83	0,53	94	86	67
17	sinisorsa	2,37	0,77	0,32	100	89	81
18	koskikara	0,37	0,77	1,15	94	89	96
19	viherpeippo	4,68	0,68	5,20	100	89	96
20	pyy	0,90	0,65	0,61	100	100	96
21	taviokuurna	0,47	0,63	-	72	73	30
22	sinitäinen	2,04	0,59	1,38	100	86	96
23	pyrstötiainen	1,08	0,50	-	67	70	37
24	vihervarpunen	1,50	0,49	0,17	89	73	70
25	puukiiptäjä	0,77	0,36	0,36	100	100	96
26	kuusitiainen	0,15	0,35	0,20	67	76	67
27	metso	0,17	0,31	0,21	89	78	85
28	korppi	0,20	0,23	0,26	78	86	93
29	palokärki	0,19	0,14	0,22	61	89	93
30	räkättirastas	2,10	0,08	-	94	59	33
31	kanahaukka	0,08	0,08	0,06	72	78	67
32	varpuslaukka	0,08	0,07	0,05	78	73	59
33	peippo	0,09	0,05	-	78	54	26
34	pikkutikka	-	0,04	-	22	57	33
35	telkkä	0,22	0,02	-	83	51	48
36	kalalokki	0,88	-	-	94	5	0
37	harmaalokki	0,58	-	-	89	11	4
38	mustarastas	0,19	-	-	94	32	26
39	isokoskelo	0,19	-	-	61	22	26
40	kottarainen	0,09	-	-	61	32	19
41	joutsen	0,08	-	-	61	27	33
42	punakylkirastas	0,08	-	-	67	14	0
43	naakka	0,06	-	-	56	49	48
44	varpuspöllö	0,05	-	-	50	38	33
	silkkiiuikku	-	-	-	44	14	0
	tavi	-	-	-	33	8	4
	tukkasotka	-	-	-	39	22	4
	alli	-	-	-	33	27	7
	mustalintu	-	-	-	28	5	4
	pilkkiäsiipi	-	-	-	22	3	0
	riekko	-	-	-	6	38	30
	peltopyy	-	-	-	0	24	7
	fasaani	-	-	-	17	22	7
	naurulokki	-	-	-	39	0	0
	hiiripöllö	-	-	-	33	24	15
	harmaapäätikka	-	-	-	22	11	4
	pohjantikka	-	-	-	28	43	37
	punarinna	-	-	-	33	11	7
	lapintäinen	-	-	-	0	14	11
	pähkinänakkeli	-	-	-	22	11	4
	lapinharakka	-	-	-	39	11	4
	pähkinähakki	-	-	-	22	11	11
	pikkuvarpunen	-	-	-	11	19	7
	järripeippo	-	-	-	39	19	4
	tikli	-	-	-	28	19	7
	hemppo	-	-	-	28	14	7
	tundraurpiainen	-	-	-	11	16	19
	kirjosiiplikäpylintu	-	-	-	17	8	11
	pulmunen	-	-	-	33	0	7

Tavi on harvinainen talvehtija, joka esiintyy silloin tällöin syyslaskennoissa, ja on nähty joululaskennoissa kolmesti sekä kerran keväällä: 5.1.1961 Suonenjoki Purola, 30.12.1974 2 lintua Varkaus Päiviönsaari, 3.1.1981 2 yksilöä ja 22.2.1981 1 lintu Kiuruvesi Rapakkajoki.

Sinisorsan talvikannat ovat laskentatietojen nojalla pienentyneet selvästi 1970-, 1980- ja 1990-luvulla (Taulukko 4.). Tuloksiin vaikuttavat suuresti laskentareittien muutokset (mm. viime vuosina Varkauden ja Rautalammin sulia ei ole laskettu), mutta aivan ilmeisesti sinisorsa ei enää ole niin runsaslukuinen talvehtija kuin 1960-70 -luvulla. Onhan mm. Varkauden talvikanta pienentynyt, ilmeisesti vesien puhdistumisen myötä, nykyiseen jopa alle 50 lintuun (vrt. Pulliainen 1962).

Laskenta-arkistoista löytyi myös uutta tietoa Suonenjoen talvehtivista sinisorsista. Pynnösen (1990) mukaan ensimmäiset tiedot vakituisista talvehtimisistä olisivat vuosilta 1963/64. Suonenjoen talvilaskennoissa lajia on kuitenkin tavattu jo 3.1.1960 (25 yks.), 5.1.1961 (28 yks.), 1.1.1962 (45 yks.) ja 3.1.1963 (35 yks.). Uudet tiedot asettavatkin uuden kysymyksen talvehtimisen alkamisajankohdasta. Kanta vaikuttaa jo varsin vakiintuneelta 1960-luvun alussa. Myös Iisalmessa, Kaavilla, Leppävirralla ja Kuopion Suovalla on tavattu silloin tällöin sinisorsia talviaikaan.

Jouhisorsa on nähty Varkaudessa 11 laskennassa talvina 1974/75 -1979/80. Saman koiraslinnun talvehtiminen paikalla on ennestään tunnettu.

Punasotkan on laskijan haukankatse tavoittanut kerran: 4.11.1979 Varkauden Päiviönsaarella.

Tukkasotka. Muiden vesilintujen tapaan esiintyminen painottuu syksyyn. Enimmillään ollut S78 (13 yks.), S79 (3 yks.) ja S91 (28 yks.). Talviaikaan on lintu huomattu seuraavasti: 5.1.1959 Juankoski kirkonkylä, 5.1.1961 2 yks., 1.1.1962 2 yks. ja 3.1.1964 3 yks. Suonenjoki sekä 2.1.1966 1 yks. Juankoski keskustaajama ja 2.3.1986 2 yks. Varkaus Könönpelto -Päiviönsaari. Tässä ei ole esitelty yhdestä sotkasta Varkaudessa vuosina 1957-1962 tehtyjä havaintoja, koska tuo talvehtiminen on yleisesti tunnettu (vrt. Pulliainen 1962 & Pynnönen 1990).

Lapasotka on huomattu laskennoissa neljästi: J66, J74, S78 (18 yks.) ja S79 (7 yks.) - joka kerta Varkaudessa. Talviaikaiset havainnot ovat ennen tunnettuja, mutta niiden päivämäärät tarkentuivat: 11.-27.12.1966 1 naaras ja 22.- (ainakin) 30.12.1974 1 naaras (vrt. Pynnönen 1990).

Talvisia silkkiuikkuja on talvilintulaskennoissa havaittu lähinnä Varkaudessa. © Eelis Rissanen

Allin esiintyminen painottuu syksylle, jolloin enimmäkseen S78 (8 yks.), S79 (9 yks.) ja S85 (18 yks.). Muut havainnot talvella 1957/58 - 1962/63 ja 1974/75 - 1977/78 Varkaudessa ja Tervon Äysköskella talvehtimista koettaneista linnuista.

Mustalintu on silloin tällöin havaittu syyslaskennoissa, eniten S78 (10 yks.) muulloin yksittäisiä lintuja. Lisäksi havaittu kaksi lintua talviaikaan: 3.1.1960 ainakin 1 yksilö Suonenjoella ja talvella 1991/92 Rautalammilla. Suonenjoen lintu on nykyhistorian ensimmäinen talvihavainto mustalinnusta Pohjois-Savossa.

Pilkkaasiipi on yhdytty neljä kertaa syyslaskennoissa: S78 ja S79 Varkaudessa sekä S84 (4 yks.) ja S85 (2 yks.) Rautalammilla sekä kerran myöhemmin talvella: 3.1.1973 Varkauden Päiviönsaari.

Telkkä. Talvehtivien telkkien määrät ovat laskennoissa vähentyneet samoin kuin sinisorsan. Selityk-

setkin lienevät osin samat, eikä telkkä ole mikään yleinen talvehtija. Pääosa linnuista on tavattu Varkaudessa ja Rautalammilla. Näiden paikkakuntien laskentojen loppuminen luonnollisesti pudottaa määrät lähes nolliin. Syysviivittelijöiden määrä on ollut jokseenkin vakaa vuodesta 1975 alkaen, huipuna syksyn 1991 laskennoissa tavatut 45 yksilöä.

Uivelo on tavattu kahdesti syksyllä (S82, S87), kerran joululaskennassa ja keväällä (J83 ja K84). Rautalammilla talvehtinut lintu aiheutti nämä kaksi viime mainittua merkintää.

Tukkakoskeloon on törmätty neljästi syyslaskennoissa: S78 (2 yks.), S81 (5 yks.), S85 ja S87.

Isokoskelo esiintyy pääasiassa syksylaskennoissa ja harvakseltaan joulun- sekä kevätreitteillä. Laji on säännöllinen talvehtija ja todennäköisesti sinisorsan ja telkän jälkeen kolmanneksi yleisin sulapaikkojen

räpylälajilla. Syyslaskentojen suurimmat määrät ovat olleet vuosina 1979 (154 yks.), 1989 (56 yks.) sekä 1987 ja 1991 (17 yks.).

Kanahaukka. Laji havaitaan lähes jokaisessa laskennassa, mutta yksilömäärät jäävät pieniksi, yleensä 2-4 lintuun. Talvikannan muutoksien arviointi on täten mahdotonta.

Varpushaukka. Nisariin sopii kaikki mikä sopii kanahaukaankaan. Havaitut yksilömäärät ovat nykyisin vielä pienempiä per laskenta, vain 0 - 2 lintua. Varpushaukkojen määrä on tosin vähentynyt joululaskennoissa sitten 1960-luvun ja 1970-luvun alun. Liekö syynä reittien siirtyminen kaupungeista maaseudulle?

Hiirihaukka. Hiha on nokitettu kahdesti syyslaskennoissa: 26.10.1975 Juankoski kirkonkylä ja 5.11.1978 Varkaus Päiviönsaari.

Tuulihaukka. Laskijoiden hoksotimet ovat riittäneet vain yhden tinnun näkemiseen, joululaskennassa 1972 Varkaudessa - tunnettu talvihavainto.

Ampuhaukka. Sulavaliikkeiset Falcot ovat harvinaista herkkua laskennoissa - ystävämme ampuhaukka on tilastoitu kahdesti, joululaskennassa 6.1.1979 Kuopio Likolahti - Iso-Pappila ja syyslaskennassa 10.11.1989 Nilsia kirkonkylä.

Pyyn havaittavuus laskennoissa on huonohko, sillä reitit eivät juurikaan kulje lajin suosimien kuusi-koiden ja lepikoiden halki. Kuitenkin pyyn tiheydessä on havaitta-vissa laskeva suuntaus ja selvä pudotus 1970-luvun puolivälissä (Kuva 1.).

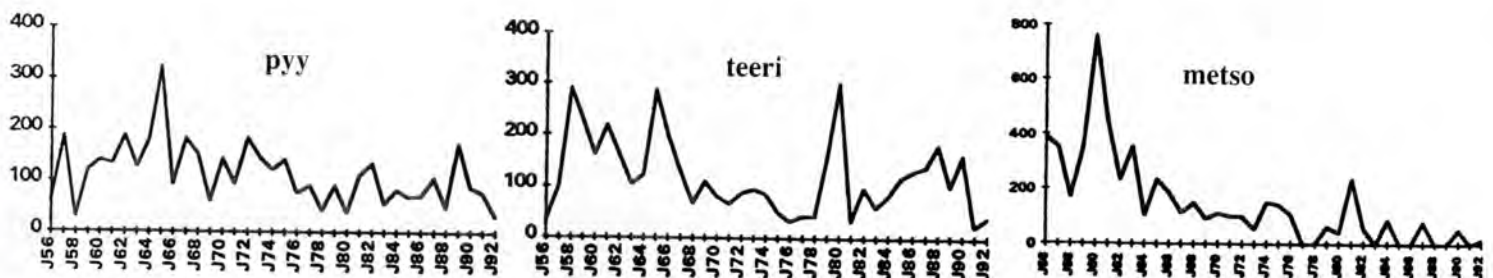
Riekko on ollut harvinaisuus laskennoissa sitten 1960-luvun

alun, joskin syynä lieenee osin reittien osumattomuus riekkoalueille. Enimmäkseen riekkoja on ollut joululaskennoissa J59 (1,7 yks./10 km), J60 (1,1) ja J63 (0,71). Riekkokannat ovat varmasti Savossa taantuneet, mutta joululaskennoissa tavattu yksilömäärä (123) ei oikein riitä osoittamaan hyvin paikallisten kantojen muutosta. Joitakin havaintoja on Kuopion seudulta, josta tietoja riekosta on viime vuosilta hyvin vähän: 3.1.1960 2 yks., Siilinjärvi Kehvo, 24.12.1971 1 yks. Kuopio Oravisalo ja 7.3.1981 sekä 19.1.1986 2 yks. Kuopio Suovu.

Teeri on kanalinnuistamme helpoimmin seurattavissa talvilaskentojen avulla. Teeriparvet on helppo havaita puiden latvoista tai polkaista kiepeistään lentoon. Havaittu yksilömäärä kasvaa näin vuosittain riittävän suureksi kannankehityksen arvioimiseksi. Talvinen teerikantamme saavutti pohjan 1970-luvulla ja vahvistui taas 1980-luvulla kohoamatta kuitenkaan 1950-60 lukujen lukemiin. Viime vuodet ovat taas näyttäneet todella huonoilta (Kuva 1.).

Metsojen vähentyminen näkyy selvästi joululaskentojen tiheyksissä (Kuva 1.). Valitettavasti laji on nykyisillä laskenta-alueilla niin vähälukuinen, ettei sitä tavata usein 0-3 yksilöä enempää laskentakertaa kohti.

Peltopyytä ei ole havaittu laskennoissa sitten joulun 1983, jolloin tavattiin 6 yksilöä Iisalmen Runnilla. Tästä on edelliseen havaintoon (J73 16 yks.) kymmenen vuotta. Suurimmat yksilömäärät havaittiin 60-luvulla ja 70-luvun alussa: J60 (18 yks.), J66 (46) ja J68 (27). Peltopyy on tietävästi hävinnyt Pohjois-Savon linnustosta mm. maatalouden muutos-

Kuva 1. Yleisimpien metsäkanalintujen kannat joululaskennoissa 1956-92. Indeksä 100 (=aineiston mediaani) vastaavat tiheydet ovat lajeittain taulukossa 3. ja aineistojen suuruus taulukossa 4.

ten myötä. Tulosten lähettämisen ohessa laskijat olivat kirjaneet joitakin yksittäishavaintoja lajista: talvi 1960/61 noin 20 yks. Maaninka, 1964/65 7 yks. Kuopio Riistavesi Leppäranta, 1966/67 13 yks. Iisalmi kaupunki, 1968/69 noin 20 yks. Kaavi Rasimäki ja useita Siilinjärvi Kasurila sekä 1969/70 20 yks. ja 30 yks. pari kilometriä Siilinjärven kirkonkylän pohjoispuolella.

Fasaani. Ensimmäinen merkintä fasaanista on tehty 25.12.1970, jolloin tavattiin kolme lintua Kuopion Oravisalossa. Sen jälkeen laji on havaittu harvakseltaan, viime aikoina pääasiassa Siilinjärven laskennoissa, joskus Rautalamilla. Fasaanit ovat talvilinnustomme istukkaita, jotka hyödynnevät taajamien ruokintapaikkojen antimia talvisin. Ilman ruokintaa lintujen selviytyminen yli talven lienee heikonpuoleista.

Nokikana on tavattu kerran: joululaskennassa 1992 Siilinjärvellä Siilinjossa.

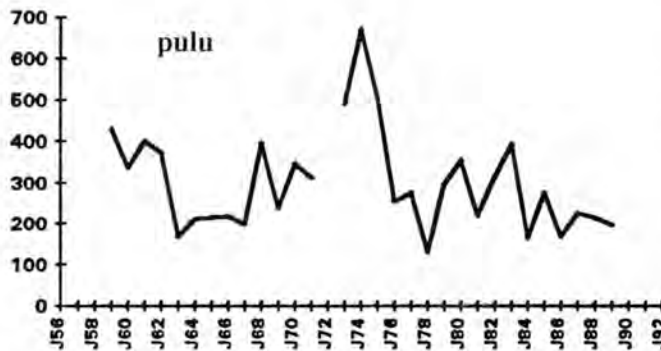
Lehtokurppa on ainoa laskennoissa tavattu kahlaaja: 2.11.1986 Rautalampi Virta - Palolahti.

Naurulokit ovat syksyn lintuja, eikä niitä käytännössä talvehdi Pohjois-Savossa. Syyslaskennoissa laji on nähty noin kolmasosassa, 1-3 lintua kerrallaan. Myöhäisimmät varmat syystalvihavainnot naurulokista on joulukuun alusta (Pynnönen 1990).

Kalalokkia tavataan syyslaskennoissa 4,46 - 0,0 yks./10 km, eniten syksyinä 1978, 1979 ja 1989. Laji on nähty myös kahdesti joululaskennassa: 26.12.1974 2 yksilöä Kuopio Liholahti - Iso-Pappila ja 29.12.1988 Siilinjärvi Kasurilankäki.

Selkälökki on tavattu kahdesti syksyllä: 30.10.1977 Kuopio Väinölänniemi ja 31.10.1981 Rautalamilla.

Harmaalokki. Talvenkärkkyjä, jota tavataan usein runsaasti vielä syyslaskennoissa 4,55 - 0,0 yks./10 km, eniten syksyinä 1982, 1986 ja 1987. Muissa laskennoissa: 3.1.1973 Varkaus Päiviönsaari, 12.3.1973 (3 yks.) Suonenjoki, 25.12.1974 Kuopio Väinölänniemi, 26.12.1974 Kuopio Liholahti - Iso-Pappila ja 30.12.1974 Varkaus Päiviönsaari, 1.1.1976

Kuva 2. Kuopion ydinkeskustan (1,55 km²) pulukanta (yksilöitä) joululaskennoissa 1959-92.

Kuopio keskikaupunki sekä 26.12.1990 Rautalampi Myhinkoski.

Kesykyhykkantojen seuranta talvilaskennoin on ongelmallista, koska linnut keskittyvät vain tiettyihin taajamiin. Siksi pä kantaa on tarkasteltu vain Kuopion keskikaupungin (ruutukaava-alue) laskentojen tuloksiin nojaten. Muilla paikkakunnilla (Siilinjärvi, Kiuruvesi, Varkaus ja Iisalmi) laskentasarjat eivät ole riittävän kattavia ja kannat huomattavasti pienempiä.

Ydinkeskustan alueella on tavattu puluja jokaisessa suorituslaskennassa ja se on alueen toiseksi runsain lintu varpusen jälkeen. Runsaisten puluja oli 1970-luvun puolivälissä (J74, 670 yksilöä) (Kuva 2.). Muina aikoina lintuja on ollut 200 - 400 yksilöä. 1980-luvulla suuntaus on ollut laskeva ja 1992 tavattiin vain 113 pulua. Ikävä kyllä viime vuosien tiedot ovat puutteellisia.

Sepelkyhky. Ainoa havainto: 10.11.1976 2 lintua Suonenjoki.

Huuhkaja. Yöpöllöjen havaitseminen päivällä on vähintäänkin harvinaista. Huuhkaimia on havaittu kahdesti: 8.1.1961 1 yks. Leppävirta Kohmansalo ja syksyllä 1989 kaksi yksilöä.

Hiiripöllö. Laji on havaittu noin 25 prosentissa laskennoista aina yksi tai kaksi lintua.

Varpuspöllö. Yleisin, muttei yleinen, pöllö laskennoissa. Kohdattu noin 40 prosentissa laskennoista yksi tai kaksi, kerran kolmekin lintua.

Lehtopöllö. Havaittu kahdeksassa laskennassa, aina yksi lintu:

1.1.1965 Leppävirta Kohmansalo, 10.3.1967 Suonenjoki, 4.1.1968 Suonenjoki, 6.1.1973 Kuopio Oravisalo, 10.3.1973 Leppävirta Äksylänrinne, 10.3.1976 Suonenjoki, 13.11.1977 Leppävirta Äksylänrinne, 13.3.1984 Rautalampi ja 17.11.1984 Rautalampi Virta-Palolahti.

Viirupöllön näkeminen päivälaskennassa on harvinaista. Laji on tavattu vain viisi kertaa, kerran syksyllä ja jouluna sekä kolmasti keväällä.

Helmipöllö on havaittu kuudessa laskennassa, neljästi yksi ja kahdesti kaksi lintua.

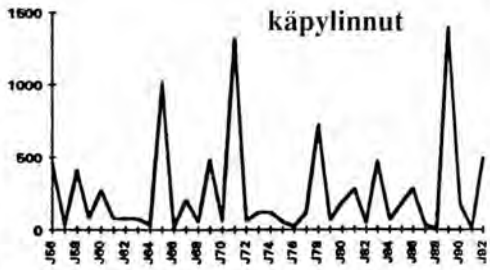
Harmaapäätikka. Kaikki havainnot: 6.1.1958 Rautalampi, 8.1.1961 Leppävirta Kohmansalo, 5.1.1969 Leppävirta Kohmansalo, 29.10.1978 Varkaus Könönpelto, 30.10.1979 Varkaus Könönpelto, 4.11.1979 Varkaus Akonlahti, 24.2.1980 Leppävirta Äksylänrinne, 1.11.1980 Rautalampi, 8.1.1989 Rautalampi, 8.11.1992 Rautalampi Myhinkoski.

Palokärki nähdään liki jokaisessa laskennassa. Aineiston pienuuden vuoksi on vaikea todeta selviä muutoksia, mutta lajin aallonpohja 1970-80-luvuilla näyttäisi olevan ohitse ja tiheydet kasvussa. Palokärjen tiheydet joululaskennoissa ovat olleet keskimäärin 0,1 - 0,25, ja enimmillään vain 0,38 yks./10 km.

Käpytikkakannat heiluvat ylös ja alas. Hyvät vuodet näyttäisivät esiintyvän parin vuoden välein 2 - 3 kertaa peräkkäin (Kuva 3.). Ennätystiheydet jouluisin on laskettu talvina 1956/57 (10,2 yks./10 km) ja 1986/87 (9,8). Muita hyviä talvia ovat olleet myös 1958/59 (6,6), 1971/72 (5,0), 1981/82 (6,7) sekä 1983/84 (8,0). Kannan kärkipisteet osuvat melko hyvin yksin Keski-Suomen aineiston kanssa. Alimmillaan talvikanta on ollut jouluna 1964 (1,0 yks./10 km). Syys- ja kevättalvien tulokset nousevat ja laskevat joululaskennan tulosten tahtiin.

Valkoselkätikka. Kaikki havainnot: 6.1.1963 Leppävirta Kohmansalo, 5.1.1965 Suonenjoki Purola, XII 1966 Suonenjoki Purola, 5.3.1967 Kiuruvesi Sulkavanjärvi, 1.1.1968, 3.3.1968, 6.1.1969, 2.3.1969 (2 yks.), 1.1.1970, 1.3.1970 ja 1.1.1973 Leppävirta Äksylänrinne, 3.1.1974 (2 yks.) Suonenjoki Purola, 5.1.1975 Siilinjärvi Kumpunen, 13.11.1977, 8.1.1978 sekä 9.3.1985 (2 yks.) Leppävirta Äksylänrinne.

Pikkutikka. Lajin harvalukuisuus laskennoissa ei anna juurikaan pohjaa spekuloida pikkutikan tulevaisuutta tai menneisyyttä. Havaintoja on yleensä tehty 0 - 3 linnusta per laskenta. Nollasaldoja on viime vuosina ollut aiempaa useammin, joten laji näyttäisi

Kuva 3. Käpyjä ravinnokseen käyttävien lajien, käpytikka (n=2019) ja käpylinnut (n=3565), kannat joululaskennoissa 1956-92.

selvästi taantuneen (Taulukko 4.). Enimmillään lintuja on nähty seitsemän joululaskennassa 1961, kuusi jouluna 1959 ja viisi jouluna 1960 sekä 1963.

Yksi **pohjantikka** on havaittu vajaassa 40 prosentissa laskennoista, paitsi kerran kaksi tikkaa. Pohjantikka on valkoselän jälkeen vähiten tavattu tikka. Senkin osalta nollatulokset näyttäisivät yleistyvän tultaessa 1960-luvulta tätä päivää kohten.

Kiuru on havaittu neljässä syyslaskennassa: S75 (5yks.), S78 (5 yks.), S79 ja S81 (2 yks.) - ja kerran talvella: 25.12.1967 Kiuruvesi Sulkavanjärvi. Kyseessä on ensimmäinen talvihavainto lajista Pohjois-Savossa.

Niittykirvinen on älähtänyt kahdessa syyslaskennassa: S77 ja S87 (2 yks.).

Keltavästäräkki vetelehti kerran syyslaskentaan asti: 30.10.1987 Varkaus Könönpelto - Päiviönsaari.

Västäräkki. Havaittu kolmessa syyslaskennassa: S76, S77 (2 yks.) ja S87 (2 yks.).

Tilhen esiintyminen talvisin on riippuvaista yleensä suoraan edellisen kesän pihlajanmarjasadosta Suomessa. Runsasmarjainen talvi houkuttelee tilhiä viettämään kiertolaiselämää Savossakin. Erittäin runsas esiintyminen (indeksi >4000) on ollut kahdeksana jouluna (Kuva 4.). Eniten lintuja oli joululaskennassa 1989, 103 yks./10 km. Täysin nolllille on menty 1957, 1970, 1975, 1982 ja 1990. Nämä nolllavuodet näyttäisivät seuraavan aina korkeimpia huipuja. Tunnetusti tilhet voivat kiertellä suurina joukkoina myös syksyllä ja harvemmin keväisin. Ennättyssyys oli 1991, jolloin

Taulukko 4. Joidenkin lajien runsausindeksien keskiarvot eri vuosikymmenien joululaskennoissa 1956-1989 sekä joulujen 1990, 1991 ja 1992 arvot. Lisäksi on tulkittu kannankehityksen suunta merkein -- = vähentynyt selvästi, - = vähentynyt, 0 = ei muutosta, + = lisääntynyt ja ++ = lisääntynyt selvästi, ? osoittaa tulkinnan suurta epävarmuutta ja / muutoksen suunnan vaihtumista (n=joululaskennoissa havaittujen lajin yksilöiden kokonaismäärä, jolla voi arvioida lukujen luotettavuutta)

laji	1956 -59	1960 -69	1970 -79	1980 -89	1990	1991	1992	muutos
metso (n=317)	313	265	82	50	52	0	17	--
sinisorsa (n=2317)	1476	653	339	21	7	26	41	--
pyy (n=557)	100	158	114	90	89	78	32	--
teeri (n=3827)	163	156	73	124	161	22	40	--
pikkutikka (n=52)	394	288	50	153	0	0	0	--
puukiipijä (n=249)	153	98	94	73	220	226	160	-?
töyhtötiainen (n=1212)	116	101	68	107	152	130	114	0
närhi (n=1241)	120	108	74	107	135	101	135	0
varpunen (n=39999)	*90	106	111	114	74	64	79	0
palokärki (n=98)	68	122	87	99	149	72	111	0?
pyrstötiainen (n=4110)	192	103	134	85	126	364	0	0?
hippiäinen (n=1589)	51	111	246	136	567	143	143	+?
varis (n=16686)	*114	112	123	148	92	59	101	+?
hömötiainen (n=8668)	124	89	80	128	172	157	106	-/+
kuusitiainen (n=349)	196	176	81	61	405	318	179	-/+
talitiainen (n=24625)	*120	80	95	108	146	137	119	-/+
punatulokku (n=8137)	79	83	107	180	64	135	115	+
sinitäinen (n=867)	13	24	121	383	1007	1469	1648	++
harakka (n=9403)	115	79	88	186	273	231	175	++
viherpeippo (n=1908)	75	27	128	825	1358	1609	2216	++
keltasirkku (n=17309)	75	84	74	239	378	462	252	++

*arvo laskettu joululta 1957-59, koska 1956 tiedot puutteelliset

tavattiin 141 yks./10 km. Syksyisin lajia tavataan yleensä aina vähintään muutamia yksilöitä. Keväällä tiheydet ovat olleet muita selvästi korkeampia vain kaksi kertaa 1970 (26 yks./10 km) ja 1979 (18). Yhteenvetona huippu- talviksi voinee todeta: 1956/57, 1964/65, 1969/70, 1973/74, 1983/84, 1985/86, 1989/90 ja 1992/93. Muulloin lintuja on ollut varsin niukalti. Sen sijaan Pynnösen (1990) mainitsema hyvä talvi 1980/81 ei erotu talvi-laskennoissa edukseen.

Koskikara on sulapaikoista riippuvainen laji, joka saattaa olla runsastumaan päin. Runsaimmin

karoja tavataan loppupalvesta.

Punarinta on harvinainen talvehtija, joka on syyslaskentojen lisäksi havaittu seitsemän kertaa joului- ja kevätlaskennoissa: J60, J76, J84, J89 (5 yks.), K92, J92 ja K93.

Mustarastas. Syyslaskentojen tiheyksien keskiluku on 0,19 yks./10 km. Joului- ja kevätlaskennoissa laji nähdään selvästi harvemmin, eniten J69 (13 yks.), J70 (4 yks.), J83 (5 yks.), K84 (3 yks.) ja K93 (5 yks.). Poikkeuksena joukossa on joulun 1970 neljä yksilöä, sillä muut "huiput"

ovat marjalintutalvilta. Talvella 1970/71 ei tilhiä nähty ollenkaan, mutta räkätettä sentään viisi yksilöä.

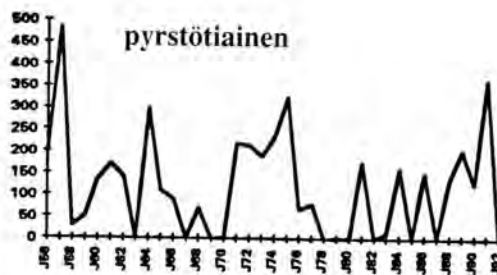
Räkättirastaan huippupalvien olettaisi osuvan tilhen kanssa yksiin, sillä hyödyntäähän laji samaa ravintoa, pihlajanmarjoja. Ja näin onkin (Kuva 4.). Tosin räkätit usein ehtivät talvehtimaan jäädessään puhdistamaan puita marjoista ennen tilhien tuloa ja haihtua joululaskennan alta etelämmäksi. Lisäksi räksien yksilömäärät ovat normaalitalvina selvästi pienempiä kuin tilhen. Toisin on

Kuva 4. Marjalintujen kannat joululaskennoissa 1956-92. Aineisto: tilhi (n=11617), räkättirastas (n=11176) ja taviokuurna (n=875). Huomaa, että tilhen ja räkättirastaan kuvissa on käytetty logaritmistä asteikkoa, jolloin yksilöiden määrä kymmenkertaistuu aina yhtä asteikkoväliä kohten.

Kuva 5. Lämpökausina runsastuvien talvehtijoiden, hippipiäisen, pyrstötiäisen ja puukiipijän sekä kuusitiäisen kantat joululaskennoissa 1956-92.

ollut joululaskennoissa 1969 (106 yks./10 km), 1983 (357 yks./10 km) ja lähes tasoisia lajit olivat 1992 (60 yks./10 km). Joululaskentojen huiput ovat olleet todella juhlallisia, joiden rinnalla syksytkin kalpenevat. Hyvien joulujen jälkeen lintuja riittää vielä keväällekin 2 - 30 yksilöä. Erikoisen talvi oli 1980/81, jolloin joulun vähäisistä (30 yks.) linnuista riitti vielä keväällekin ennätyskelliset 31 yksilöä. Syksyllä laji tavataan lähes aina, vuosilta 1975-92 tulee keskiluvuksi 2,2 yks./10 km. Pynnösen (1990) mukaan ennätystalvena 1983/84 tavattiin noin 53000 lintua (osa samoja). Tuolloin laskennoissa nähtiin 5800 yksilöä. Näissäkin voi olla samoja lintua useampaan kertaan. Räksiä voi enimmillään vuodenvaihteessa olla Pohjois-Savossa yli 100000 lintua.

Laulurastas on kohdattu taipaleella kerran, 22.10.1975 Varkaus Könönpelto.

Punakylkirastaan esiintyminen painottuu syksyyn, jolloin keskilukuna on 0,08 yks./10 km. Myöhemmin talvella tavattu vain kuusi kertaa: 7.1.1957 Varkaus keskusta, 26.12.1969 2 yks. Varkaus Könönpelto ja 1 yks. Kuopio Likolahti - Iso-Pappila, 26.12.1974 Kuopio Likolahti - Iso-Pappila, 31.12.1983 Kiuruvesi kirkonkylä ja 31.12.1989 Kuopio keskikaupunki. Talvipinnakisaan lajia hakevan lienee syytä keskittää punakyljen etsinnät joulukuuhun tai viimeistään tammi-

kuun alkuun, sillä laji heittää mitä ilmeisimmin veivinsä heti vuoden vaihteen jälkeen. Syynä lienee ravinnon (pihlajanmarjojen) loppuminen.

Mustapääkertut on havaittu kaikilla syksyllä: 31.10.1981 1 yks. Rautalampi Tyrvirtä - kirkonkylä, 11.11.1984 Kuopio Likolahti - Iso-Pappila ja Kiuruvesi kirkonkylä, 9.11.1986 2 yks. ja 8.11.1987 Kuopio Likolahti - Iso-Pappila sekä 17.11.1991 1 koiras Kuopio Puijonlaakso.

Tilitalti on löydetty talven alta kaksi kertaa Kuopiosta: 5.11.1988 Puijonsarvi ja 10.11.1991 Likolahti - Iso-Pappila.

Hippiäismäärät laskennoissa vaihtelevat kovasti talvittain. Tämä selittyy pääosin talvien lämpötiloilla. Kova pakkanen tappaa herkästi pienen linnun, joka ei ole täysin sopeutunut Pohjolan kylmiimpiin talviin. Selvät huiput tavataan kausina, jolloin on ollut useita leutoja talvia peräkkäin, kuten 1972-77 ja 1987-1991 (Kuva 5.) (vrt. Hildén & Väisänen 1991). Huippu ei kuitenkaan aina ole juuri leudoimman talven jouluna, vaan kenties jakson loppuvaiheessa, ennen seuraavia pitkiä pakkas-kausia. Oikeastaan lämpimimmät kaudet näkyvät vielä selvemmin kevätlaskentojen hippiaismäärissä. Edellä mainittuina jaksoina ne ovat selvästi suurempia kuin muina aikoina. Vastaavasti pakkastalven 1986/87 jälkeen ei keväällä tavattu

ainoatakaan hippiaistä. Kokonaisuutena hippiaäinen saattaa kuitenkin olla entistä yleisempi talvehtija.

Pyrstötiäinen vaeltaa lukuisimmin syksyllä, talvellakin lajia usein tavataan, mutta kevätpuolella jo paljon harvemmin. Esiintymiskuva on siis hyvin samankaltainen taviokuuman kanssa. Pyrstötiäinen on kuitenkin hieman runsaslukuisempi. Nähtävästi pyrstötintinkin tiheyksiin - siis vaelluksiin - vaikuttaa lämpimien aikojen jaksoisuus. Pesintöiden onnistuessa ja talvikuolleisuuden vähetessä vaelluspaine purkautuu, ja silloin meillä on tilaisuus tavata lajia talvisinkin (Kuva 5.). Korkeimmillaan tiheys on joululaskennoissa ollut 1957 (2,4 yks./10 km), 1964 (1,5), 1975 (1,6) ja 1991 (1,8). Syksyn luvut ovat kautta linjan korkeampia: 1975 (1,9), 1986 (2,3), 1991 (4,0) ja 1992 (2,3). Talvia, joina laji on puuttunut kaikista laskennoista, on kolme: 1979/80, 1982/83 ja 1987/88.

Hömötiäinen on toiseksi yleisin tiäisemme laskennoissa ja kymmenen runsaslukuisimman lajin joukossa. Joululaskennan käyrä kuvanee varsin hyvin lajin kannan vaihtelua, jossa aallonpohja oli 1960-70 -luvulla (Kuva 6.). Näin näyttäisi olleen myös tali- ja töyhtötiäisellä. Keski-Suomessa hömö- ja töyhtötiäiset kulkevat varsin samaan tapaan (vrt. Virtanen ym. 1992). 1980-luvulla hömpä on taas huomattavasti runsastunut ennätyslukuihin, vaikka lajin

tulevaisuudesta on oltu huolissaan. Syksyjen, joulujen ja kevään tiheyksissä ei ole selvästi havaittavia eroja.

Lapinttiäinen. Tavattu seuraavasti: J60 (5 yks.), J63 (6 yks.), K69, J71, K72, J72, K73 ja J73 (4 yks.).

Töyhtötiäisen kippurassa näkyvät alimmat noteeraukset vuosina 1965-75, samoihin aikoihin kuin muillakin tiäislajeilla (tali- ja eritoten hömötiäisellä) (Kuva 6.). Mutta tuon jälkeen lajin yksilömäärät ovat nousseet tasaisesti. Muutokset saatavat osin johtua myös kaupunkien laskentojen osuuden pienenemisestä. Samanlainen nouseva trendi lajilla on myös syys- ja kevätlaskennoissa. Töyhtötintin keskitiheys on melko tarkalleen sama koko talven ajan ($S=1,97$ $J=2,05$ ja $K=2,17$ yks./10 km, vuosina 1975-93).

Kuusitiäinen on eteläinen laji, jonka kanta Pohjois-Savossa on oikeastaan heilahdellut. Lajia tavattiin säännöllisesti aina talveen 1975/76 asti, sen jälkeen satunnaisesti talveen 1989/90 asti (Kuva 5.). Tuolloin vaellussyksyn (Hildén & Nikander 1990) jälkeen jäi Pohjois-Savoinkin paljon kuusitiäisiä. Talvikanta nousi heti huippuunsa, ja hyvät vuodet jatkuvat edelleen. Sen jokainen oimittologi on varmasti retkillään huomannut (vrt. myös Ukkonen 1990 ja 1991). Syyslaskentojen 1989-92 runsaus on ollut 5,5 - 8,2 -kertainen verrattuna koko aineiston keskilukuun, jou-

luina 1989-92 1,8 - 4,5 -kertainen ja keväällä 1990-93 3,9 - 9,6 -kertainen.

Sinitiaainen on talvilaskentojen toiseksi eniten runsastunut laji, vain viherpeippo on edellä. Sen kannat ovat kasvaneet noin 40-kertaisiksi 1950-60 -luvulta joulukuun 1992 mennessä (Kuva 7.). Varsinaisen räjähdys on tapahtunut 1980-luvulla. Sinitiainen on varmasti hyötynyt talviruokinnan monipuolistumisesta, mutta laji on myös vasta tämän vuosisadan lopulla varsinaisesti asuttanut Pohjois-Savon. Runsastuminen pysähtyneekin lähiaikoina, tosin Ylä-Savossa nousu voinee jatkua pitempäänkin. Sinitiainen on nykyisin asutuksen tuntumassa kolmanneksi yleisin tiäsemme. Metsissä ainakin töyhtötiainen ja luultavasti kuusitiainenkin ovat runsaampia.

Talitiaainen on laskentojen toiseksi yleisin lintu, vain varpunen on runsaampi. Talitiaisten kannan notkahdus oli selvä 1960-luvulla (Kuva 6.). Sen jälkeen laji on ollut hienoisessa nousussa. 1980-luvun puolivälin kovat talvet tekivät ilmeisesti kuvaajaan ison kuopan. Joululaskennan 1956 alhainen luku voi johtua siitä, ettei kaikki laskijat jaksaneet tuolloin kunnolla laskea yleisimpiä lintuja. Luku onkin poistettu epävarmana vuosikymmenten keskiarvojen tarkastelussa.

Pähkinänakkele. Havaintoja on erityisesti vaellusvuodelta: talvi 83/84 (S/4 yks. - J/9 - K/5), muuten havaittu yksittäisiä lintuja: J56, J57, S84, J84, S86 ja S87.

Puukiipijän taival on kovin karikkoista. On huippuja ja jyrkkiä laskuja. Jonkinmoista taantuvaa suuntaustakin on nähtävissä huippujen pienentyessä kohti nykyhetkeä. Aivan viime vuosina on taas kuitenkin päästy varsin korkeisiin lukemiin. Lajin tiheys näyttäisi vaihtelevan hippiaisen, kuusitiaisen ja pyrstötiaisen tavoin leutojen ja kylmien jaksojen tahdissa (Kuva 5.).

Lapinharakka. Yleisin syyslaskennoissa (yht. 8 lintua/18 laskentaa), mutta löytynyt myös joululaskennoissa (4 lintua/37 laskentaa) ja keväällä (1 lintu/27 laskentaa).

Närhen tapaa yleisimmin laskennoissa syksyllä (3,1 yks./10 km), jolloin lajin syysliikehdintä nostaa sen havaittavuutta. Muuten närhi on tasaisen tavallinen (1-2 yks./10 km) lintu reittien varsilla. Kanta on pysynyt jokseenkin vakaana 1950-luvulta lähtien. Muiden metsälajien tapaan pieni notkahdus on ollut 1970-luvulla (Kuva 6.).

Kuukkeli. Velmua varislintua on nähty laskennoissa viimeksi jouluna 1979 kaksi lintua. Muut tavatut: J58 (2 yks.), J60 (4 yks.), J65 (3 yks.), J70 (3 yks.), J71 (3 yks.), S76 (3 yks.) ja K78.

Harakka on tasaisesti runsastunut koko ajan lukuunottamatta joulun 1975 notkahdusta (Kuva 7.). Talvikanta oli noin kaksin-kolminkertainen 1980-luvulla verrattuna 1950-70 -lukuihin. Laji lienee hyötynyt tarjolla olevan ravinnon lisääntymisestä. Joulun 1956 korkea

tiheys johtuu Varkaudessa tuolloin tavatusta poikkeuksellisen suuresta parvesta. Harakka on yleisimpiä talvilintujamme. Variksesta poiketen se viihtyy myös paremmin maaseudulla.

Pähkinähakki on tavattu syksyllä 7 yksilöä/18 laskentaa, joulukuina 4 yks./37 laskentaa ja keväällä 3 yks./29 laskentaa.

Naakka talvehtii lähes ainoastaan Varkaudessa ja Iisalmessa, kaupungeissa, joissa se myös pesii, muualla vain satunnaisesti. Erikoinen havainto on naakan leviämisvuodelta Pohjois-Savoon: 21.1.1968 24 yksilöä Kuopio Pilppa. Eniten nähty J74 (148 yks.).

Mustavaris. Kevätmuuttajia tavattu kahdesti Kuopion keskikaupungilla: 13.3.1977 4 yksilöä ja 11.3.1979 3 yksilöä.

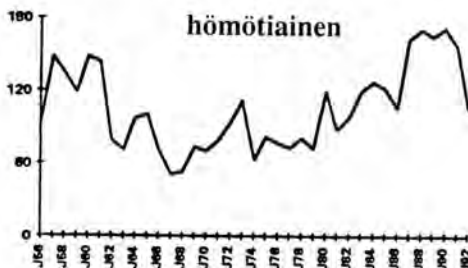
Varis on laskennallisesti yleisin varislintumme talvella, jonka talvehtiminen keskittyy taajamiin ja kaatopaikoille. Selvää runsastumista tai taantumista ei ole havaittavissa. Runsastuminen on kuitenkin hyvinkin mahdollista aivan viime talvia lukuun ottamatta (Taulukko 4.). Harakka on viime vuosina saavuttanut lähes variksen tiheydet, mutta lajin erilainen havaittavuus selittää variksen suuremman tiheyden. Mielestäni harakka saattaa olla kuitenkin lukumäärältään yleisempi talvilintu kuin varis. Variksen suuret keskittymät taajamiin nostavat sen tiheyden liian suureksi ja tekevät muutosten tulkinnan vaikeaksi. Joulun 1956 liian pieni

tiheys on tulkittu puutteellisuudeksi aineistossa ja pudotettu pois vuosikymmenten keskiarvojen laskuista.

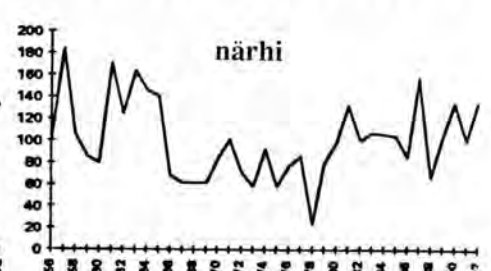
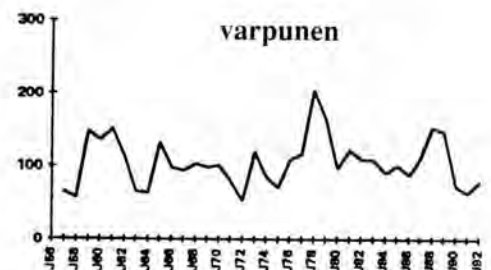
Korppi on harvalukuinen talvilintu, joka tavataan lähes jokaissa laskennassa. Lajin tiheys on ollut yleensä selvästi alle 1,0 yksilöä (yleisimmin 0,2-0,3) kymmenellä reittikilometrillä.

Kottarainen. Syyslaskennoissa tiheyden keskiluku 0,09 yks/10 km. Punakylkirastaalla luku lähes sama, mutta kottarainen on ollut silti huomattavasti yleisempi syysviivittelijä kuin punakylki. Kottarainen muodostaa myös suurempia parvia, punakylkiä tavataan vain yksittäin tai kaksittain. Muissa laskennoissa: J61 (4 yks.), J66 (4), J68 (12), J69 (20), J72 (22), K73 (2), J73 (3), K74 (2), J74 (2), J75, J77 (4), J80 (2), K81, J83 (3), K84, J92 (5) ja K93 (5). Havainnot keskittyvät selvästi marjatalviin ja ilmeisesti talvehtimisen yrittäminen oli yleisempää 1960-70 -luvuilla, kun lajin pesimäkanta oli selvästi nykyistä runsaslukuisempi.

Varpunen on täysin sitoutunut ihmisasutukseen ja pesii sekä talvehtii samoilla sijoilla. Mitään suuria muutoksia varpusten runsaudessa ei ole tapahtunut, yllättäviä hyppäyksiä tiheyksissä kuitenkin on (Kuva 6.). Kolmena viimeisimpänä talvena 1990/91, 1991/92 ja 1992/93 laji on ollut vähälukuisempi kuin vuosien. Vuoden 1956 aineisto on puutteellinen eikä sitä ole huomioitu vuosikymmenten keskiarvojen laskuissa.

Kuva 6. Suhteellisen vakaiden talvehtijoiden, hömötiaisen, töyhtötiaisen, talitiaisen, närhen ja varpusen kannat joululaskennoissa 1956-92. Varpusen ja talitiaisen tiedot joululta 1956 ovat puutteelliset.

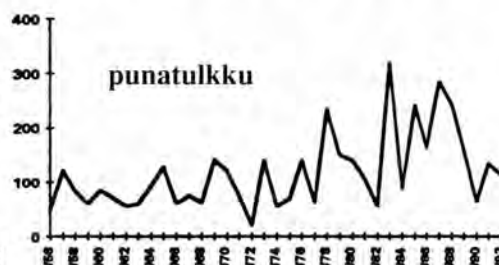
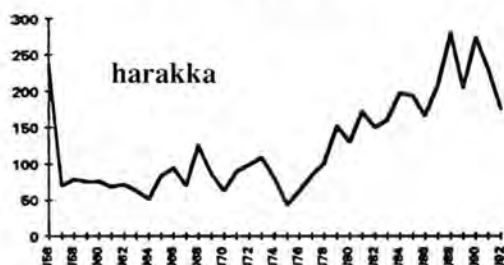
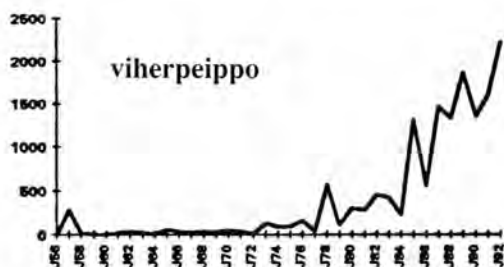
Pikkuvarpunen on varsin harvinainen lintunen talvilaskennoissa. Viime vuosikymmenen yleistymisen näkyy useampina havaintoina 1980-luvulla.

Peippo on vähälukuisten talvehitijoiden tavoin syystalven lintu, sillä harvat niistä on rautaa ja moni taipua saa. Vuosien 1975-92 syyslaskennoissa peippoja on nähty vielä 0,09 yks./10 km, jouluna enää 0,05 ja keväällä mediaani on nolla. Selvästi suurin tiheys tavoitettiin syksyllä 1992, 1,65 peippoja/10 km.

Järripeippo on peippoa selvästi harvinaisempi lintu laskennoissa. Tavattu pääasiassa syksyisin, muut havainnot: J69, J77, J80, J82, K84 (2 yks.), J87, J89 ja J91.

Viherteippo on talvilaskentojen voittaja. Sen talvikanta on runsastunut enemmän kuin minkään muun lajin saman 36 vuoden aikana. 1960-luvun lukemat ovat nousseet noin 50-kertaisiksi vuoteen 1992 mennessä (Kuva 7.). Syynä tähän lienee ennen kaikkea auringonkukan siementen yleistyminen talviruokinnassa ja ruokintaa keskittänyt taajamien kasvu. Viherteippo on sinitiaisen tavoin eteläinen laji, mutta se on esiintynyt jo aiemmin säännöllisesti kesäaikaan. Kyse onkin viherteipon osalta, paitsi pesimäkannan runsastumisesta, myös talvehtimisen lisääntymisestä etelään muuton sijaan. 1800-1900 -lukujen vaihteessa lajin talvihavainnot olivat perin harvinaisia. Ensimmäisiä merkintöjä kirjasi ylös Ståhlberg (1898): "Kuopiossa muutamat viherteippoiset oleskelivat yli talven 1895-96. 9 p. joulukuuta 1895, jolloin täällä Kuopiossa jo oli täysi talvi, näin 4 viherteipposta ikkunani alla nakiasten siemeniä syömässä - Hyvältä näyttivät maistuvankin. Kauniita lintuja, koiraat erittäinkin, alta miltei kirkkaankeltaisia." ... "Jouluaattona: Kas kun ovat tuoneet viidennen vieraaksensa! Karistelivat hedelmiä mykeröistä lumilakanalle. Maassa onkin mukavampi rapsutella noita pikkupähkinöitä." Linnut (4-5 yks.) oleskelivat Kuopiossa maaliskuuhun tikuille ja viihtyivät erityisen hyvin tuossa nakiaispensaikossa. Suomalainen (1908) tunsu jo joitakin muitakin talvihavaintoja lajista. Nakiaisen lienee nykyisin takiainen.

Tiklihavainnot painottuvat vuosille 1965 - 1979. Laji onkin hempon tavoin taantunut tuosta ajasta. 1980-

Kuva 7. Runsastuneiden lajien, viherteipon, sinitiaisen, keltasirkun, harakan ja punatulkun kannat joululaskennoissa 1956-92.

luvulla tikliä ei juurikaan nähty, mutta viime vuosina se on taas silloin tällöin tavattu. Suurimpia kertymiä: 27.12.1965 12 yks. Iisalmi kaupunki, 26.12.1976 9 yks., 1.3.1978 14 yks., 5.11.1978 13 yks. Varkaus Päivönsaari ja 5.3.1989 10 yks. Kuopio Likolahti.

Vihervarpunen on oikullisesti esiintyvä talvilintu. Joskus se on todella runsas, kuten jouluna 1969 (10,3 yks./10 km), 1977 (5,6), 1973 (4,8) ja 1992 (4,3) (Kuva 8.). Tosin yhden suurehkon parven näkeminen voi jo aiheuttaa melkoisen piikin kuvaajaan. Talvella 1987/88 lajia näki kaikkialla säännöllisesti (Ruokolainen 1990), mutta vuosi ei erotu ylitse muiden huippuvuosien. Syksyllä vihervarpunen on yleisimmillään, mutta joinakin keväinä ilmeisesti aikaisen kevätmuuton takia tavataan suurimmat tiheydet: 1974 (32,4 yks./10 km) ja 1970 (23,8). Huiput liittyvät kyllä myös koko talven korkeisiin lukuihin. Hyvät talvet selittyvät osin hyvillä lehtipuiden, erityisesti lepän, siemenvuosilla. Keväthuiput aiheuttanevat normaalia pohjoisempi talvehtiminen,

jolloin kevätmuutto ehtii helmimaaliskuun vaihteessa Pohjois-Savoon.

Hemppo on harvinainen talvilintu Pohjois-Savossa. Runsaampi esiintyminen ajoittui 1970-luvulle, jolloin (1976-79) syyslaskennoissa lajia tavattiin eniten. Erityisesti kaupunkialueilla Kuopiossa ja Varkaudessa. Suurimpia määriä ovat olleet: 28.10.1978 8 yks. Kaavi Melttunen ja 29.10.1978 5 yks. Varkaus Könönpelto. Syyslaskennan 1981 jälkeen lajia ei ole nähty laskennoissa kertaakaan.

Urpiaisen huiput kulkevat melko hyvin tahdissa vihervarpusen huippujen kanssa. Lajit hyödynsivätkin paljolti samaa ravintoa, lehtipuiden siemeniä. Urpiaisen on kuitenkin huomattavasti yleisempi ja pohjoisempi laji kuin vihervarpunen. Ylitse muiden tiheyksien on joulun 1987 211,1 yksilöä/10 km (Kuva 8.). Tiheyden huippuarvoa nostaa tuolloin Nilsiässä tavattu noin 1000 linnun parvi. Mutta ilman tuotakin parvea tiheys olisi omaa luokkaansa. Muita

korkeita tiheyksiä on tilastoitu joululta 1978 (56,1 yks/10 km), 1984 (43,2) ja 1991 (36,0). Syksyllä urpiaisen on runsaimmillaan, keväällä ja jouluna laji on lähes yhtä runsas. Joskus tavataan kuitenkin runsaita kevätvaelluksia, kuten 1970 (143,8 yks/10 km) ja 1981 (68,4), jolloin edellisenä jouluna 1980 tavattiin yhteensä vain 5 urpiaista.

Tundraurpiaisen. Listauksista löytyvät Pohjois-Savon ensimmäiset havainnot tundraurpiaisesta: 1.3.1969 2 Varkaus Ruokokoski, 17.1.1971 Kuopio keskikaupunki, 26.12.1971 2 Kuopio Niirala - Väinölänniemi, 27.12.1977 2 Kuopio Rytty ja 13.1.1979 Varkaus Könönpelto - Vantunvuori, jonka jälkeen määritysherkkyys on ilmeisesti kohonnut: K85 (2 yks.), K87 (5), S88 (4), J88, K90 (5), S90 (4), J91 (2) ja K92 (4). Laji (tai aiemmin rotuna pidetty) on varmasti aina hyörintä talviaikaan urpiaisjoukkojen jatkona. Kaikkien AHK:n alaisten havaintojen määrityspäätöksiä ei AHK ole välttämättä tarkastanut.

Kirjosiiplikäpylintu. Kaikki havainnot: 26.12.1965 5 lintua Kuopio Pilppa, 10.3.1974 3 yksilöä Kuopio Puijonsarven metsä, 29.10.1978 2 yks. Varkaus Könönpelto, 7.1.1979 yksi ja 4.3.1979 viisi lintua Varkaus Akonlahti, 5.3.1979 kolme lintua Varkaus Könönpelto, 10.11.1985 2 yks. Kiuruvesi kirkonkylä, 3.11.1990 2 yks. Nilsia Pieksänkoski, 10.11.1990 4 yks. Siilinjärvi Pöljä-Hamula, 11.11.1990 1 yks. Siilinjärvi Räimä - Kasurila, 27.12.1992 3 yks. Kuopio Likolahti - Iso-Pappila ja 8.3.1993 2 yks. Nilsia Pieksänkoski.

Pikku- ja isokäpylinnun osalta on järkevää käyttää yhdisteltyä aineistoa kuvaamaan lintujen tiheyttä. Aikojen saatossa kaavakkeille on vaihtelevasti merkitty määritettyjen käpylintujen osuus tai toisinaan kaikki on merkitty pikukäpylinnuiksi. Täten sekavasta aineistosta ja varsin vaihtelevista lajien määrityspäätöistä johtuen kaikki pikku-, iso- ja Loxia sp -käpylinnut on ynnätty yhteen. Käpylintujen esiintyminen vaihtelee valtavasti (Kuva 3.). Joskus ne vaeltavat syksyllä, joskus keväällä tai sitten niitä ei ole missään. Joululaskennoissa suuret vaihtelut näkyvät selvästi. Eniten käpylintuja on ollut jouluna 1989 (26,7 yks./10 km), 1971 (25,2), 1965 (19,5) ja 1978 (13,2). Tällöin myös syksyllä ja keväällä on ollut korkeita tiheyksiä (jos laskentoja on tehty). Varsinainen nollajoulu oli 1988, jolloin ainoatakaan lintua ei nähty.

Taviokuurna on varsinaisista marjalinnuistamme vähälukuisin, joskin se havaitaan miltei joka vuosi ainakin syksyisin. Yksilömäärät ovat usein perin niukkoja, joten laji jää joskus puuttumaan laskennoista. Kevätlaskennoissa laji on jo harvinaisuus. Joululaskennoissa kuurnia on ollut runsaasti 1956 (5,4 yks./10 km), 1957 (9,7), 1969 (8,3), 1985 (5,0) ja 1989 (3,0). Ehdottomana huippuna lienevät olleet talvet 1957/58 ja 1969/70 (Kuva 4.). Parhaimmillaan vuodenvaihteen aikoihin maakunnassamme voi olla jopa useita tuhansia taviokuurnia.

Punatulkuista suurin osa talvehtineen pesimäseuduillaan, joten talvilaskennat kertonevat myös pesivän kannan muutoksista. Joululaskentojen valossa voi todeta kannan vaihtelujen suurentuneen ja lajin myös keskimäärin runsastuneen (Kuva 7.). Jonkin verran suurimpiin tiheyksiin vaikuttanee

Lyhyet ohjeet talvilintulaskentaan

Ajankohta. Laskentoja suoritetaan korkeintaan kolmesta yhteen kertaan talvessa. Kolme laskentaa ovat syys-, joului- ja kevätlaskenta. Tärkein on joululaskenta, josta on pisimmät sarjat laskettu talvesta 1956/57 lähtien. Laskentojen ajankohdat ovat 1.-14.11., 25.12.-7.1. ja 21.2.-6.3.. Jos laskentajakson ensimmäinen päivä on sunnuntai, siirretään jakso alkamaan päivää aikaisemmin lauantaina.

Reitin valinta. Laskijalla on vapaat kädet suunnitella reittinsä. Hyvien lintukeskittymien valinta reitille on hyväksyttävää. Reitin pituus olisi hyvä olla noin 8 - 12 kilometriä, mutta lyhempiinkin käy. Tärkeintä on, että reittiä noudatetaan joka kerta, kun laskentaa tehdään. Jos haluat muttaa reittiä, tee se harkiten ja ilmoita muutos lomakkeella. Antaessasi reitille nimeä katso edeltävän artikkelin taulukon 2. reittinimet läpi, ettet käytä jo käytössä olevaa nimeä. Vältä erityisesti sanoja kaupunki, keskusta ja kirkonkylä. Paras on käyttää paikkojen erisnimiä.

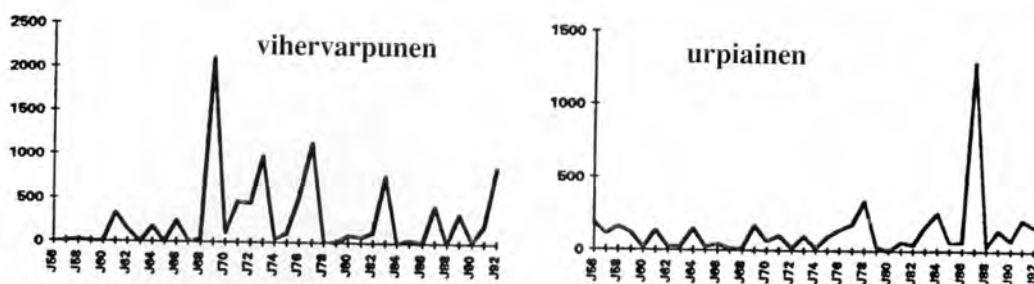
Laskennan suoritus. Voit laskea reitin yksin tai ryhmässä. Jos hajaannutte välillä eri reiteille, lasketaan ne erikseen reitin yhteispituuteen. Kulkuvauhti on hidasta kävelyä, hiihtoa tms. tiheään pysähdellen. Kaikki linnut lasketaan etäisyydestä riippumatta, yhtä hyvin paikalliset kuin lentävätkin, sekä äänet. Jos tarkkaa lukua parvista tai äänistä ei saada, käytetään arvioita. Halutessasi voit eritellä myös millaisissa elinympäristöissä linnut tapasit.

Määrittelyt. Yleensä vain lajilleen määritetyt linnut lasketaan, poikkeuksena ovat käpylinnut. Niistä merkitään lajilleen määrittämättä jääneet erilleen kohtaan Loxia sp (yleensä lajia ei saa määrittelyksi). Laskentoihin riittää hyvä peruslajiston tuntemus.

Laskentojen toisto. Tärkeintä on, että kukin laskija toistaa reittinsä laskennan vuosittain samalla tavalla. Arvokkaimpia ovat reitit, joista on toistettu pisimmät laskentasarjat vuosittain. Milloin et itse pysty laskemaan reittiä, yritä hankkia tilalle joku muu laskemaan.

Lomakkeiden täyttö ja palautus. Siirrä laskentatulokset lomakkeelle heti laskennan jälkeen, jolloin mahdolliset unohdukset palautuvat tuoreina mieleen. Täyttöohjeet ovat lomakkeiden kääntöpuolella. Palauta lomake/lomakkeet viimeistään parin viikon kuluttua kevätlaskennasta, jotta ne saadaan tallennettua ajoissa ja tulokset ehditvät yhdistyksen vuosittaisiin raportteihin Siivekkääseen. Jos ilmoitat laskentojen ulkopuolisia havaintoja, muista ilmoittaa ne myös yhdistyksellesi, sillä ne eivät museolta välity sinne.

Seuraava osoite vastaa laskentojen tallennuksesta, lähettää uusia lomakkeita ja lisäohjeita laskennoista: Talvilintulaskennat, Eläinmuseo, PL 17, 00014 HELSINGIN YLIOPISTO. Myös katsauksen kirjoittaja neuvoa mielellään reitin perustamista suunnittelevaa.

Kuva 8. Siemeniä syövien sisarlajien, vihervarpusen (n=1049) ja urpiaisen (n=15045), kannat joululaskennoissa 1956-92.

hyvä pihlajanmarjasato, mm. talvella 1983/84.

Nokkavarpuksen. Kaikki havainnot: 28.10.1978 yksi ja 1.1.1979 kaksi yksilöä Kaavi Melttunen, 6.1.1979 15 yksilöä Kuopio Likolahti-Iso-Pappila sekä 25.2.1979 yksi lintu Kaavi Melttunen.

Pulmunen. Tavattu vain syksyllä, eniten S79 (15 yks.), S81 (22), S92 (10) ja keväällä 6.3.1969 Siilinjärvi

Kasurila ja 5.3.1989 kaksi lintua Rautalampi Työrintvirta - kirkonkylä.

Keltasirkun talvikanta on huomattavasti runsastunut, jopa nelinkertaistunut, 1980-luvulla (Kuva 7.). Samanlaisista muutosta ei ole ilmeisestikään tapahtunut pesimäkannassa. Täten on mahdollista, että tämä osittaismuuttaja entistä useammin jättäytyisi talvehtimaan pesimäalueilleen tai

talvehtijat tulisivat jostain muualta talven viettoon lintulaudoillemme. Mielenkiintoista onkin seurata, kuinka keltasirkun käy seuraavalla vuosikymmenellä. Nykyisin laji on runsaslukuisimpia talvilintujamme varpusen ja talitiaisen ohella. Kuopion ydinkeskustassa keltasirkku on talvehtijana selvästi vähentynyt talvesta 1956/57 alkaen kaupunkirakenteen muuttumisen myötä. Vuosisadan alussa keltasirkku on ollut kaupungissa varsin tavallinen

talvehtija (Suomalainen 1908). Viime talvina lajia on tavattu ydinkeskustassa vain satunnaisesti. Syyinä lienee keltasirkun mielialavirannon - kauran - katoaminen monilta keskustan pihoilta.

Pajusirkku. Kaikki havainnot syksyn laskennoista: S78, S84 ja S86 (2 yks.).

Yhteenveto

Kaiken kaikkiaan talvilinnustomme tuntemus on kasvanut valtavasti aikojen saatossa. Aivan ilmeisesti harvinaisempia lajeja löydetään nykyään paremmin ja lajintuntemus on parantunut. Entisaikaan jokamiehen "kumminkaimoja" houkutteli laskentoihin ja jälki oli välillä sen näköistä. No, pioneeriöyläisiä meidän on kuitenkin kiittäminen siitä, että aineisto on melko runsas, eivätkä kaikki suinkaan olleet sen enempää ulalla kuin nykyisin itse olemme.

Lintujen kokonaistiheys laskennoissa on ollut nousussa joulusta 1975 lähtien (Kuva 9.). Huipputiheys osuu tietysti marjalintutalven 1983/84 kohdalle. Seuraava huippu 1987/88 on taas Nilsin (ja muidenkin) urpiaisparvien seurausta. Kolmannessa kärjessä 1989/90 on taas paljon marjalintuja ja käpylintuja. Keskimäärin joululaskennassa pitäisi nähdä reilut 20 lintua kilometrillä, joten aivan yksin ei laskijoiden tarvitse taivaltaa. Erinomaisena lintutalvena voi nähdä keskimäärin jopa 50-70 lintua kilometrillä!

Kaikkien talvilintujen lukumäärän kasvu voi johtua mm. talviruokinnan myötä yleistyneiden lajien vaikutuksesta. Yleensä ei ole selvästi nähtävissä runsaiden lajien joukossa yhtään sellaista, jonka talvikanta selvästi taantuisi. Taantuvat lajit ovat laskennoissa aina olleet melko vähälukuisia.

Taulukossa 3. on lueteltu keskimäärin yleisimmät talvilajit tiheyksiensä keskilukuineen ja tapaamisprosentteineen eri laskennoissa. Sieltä voi katsoa, mitkä lajit laskijaa odottavat tai verrata lukuja omien reittiensä tuloksiin. Eri vuosikymmeninä lajien runsaussuhteet ovat paljon muuttuneet, joten runsastuneet lajit (esim. sini-tiainen) ovat nykyisin taulukon sijalukua ylempänä ja vähentyneet lajit alempana. Huomioi, että useiden lajien (esim. räkätirastas, käpylinnut) tiheydet vaihtelevat

niin suuresti, että keskitiheys on vain laskennallisesti totta.

Taulukkoon 4. on koottu mielestäni oleelliset muutokset/tulokset, jotka on saatu talvilinnuista esille Pohjois-Savossa sitten talven 1956/57. Se, että erityisesti metsälajien kannat olivat pohjalla 1970-luvulla, voi johtua myös kaupunkilaskentojen normaalia suuremmasta osuudesta tuona aikana. Osuuden ero muihin aikoihin

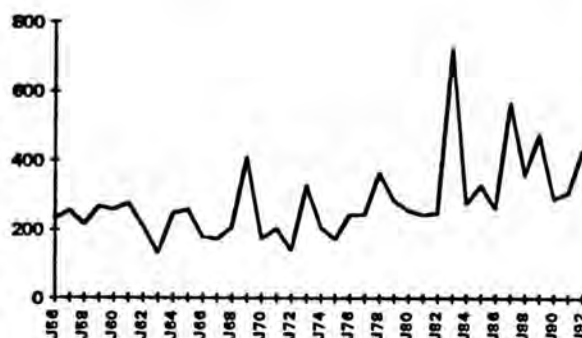
on kuitenkin pienekö eikä voine aiheuttaa yksistään ko. kuoppaa. Pudotuksen aiheuttaja jäänee epäselväksi, ja vastaavasti viimeaikaisen runsastumisenkin syytä voi vain arvailla. Ainakaan Pohjois-Savossa ei ole kiinnitetty erityistä huomiota erämaalaskentoihin, jotka nostaisivat metsälintujen tiheyksiä.

Laskettaessa tässä katsauksessa esiteltyt lajit yhteen saadaan tulos: 103 lajia tavattu talvilintulaskennoissa! Näistä epeleistä tietysti suurin määrä, 96, on näyttäytynyt syksyllä. Joululaskentaan asti on jaksanut 83 lajia ja kevääseen saakka vielä 75 lajia. Talvilinnustomme ei siis suinkaan ole tylsän yksipuolinen, vaikkakaan talvet eivät ole veljiä keskenään.

Lopuksi

Talvilaskennat ovat nyt ilmeisesti veitsen terällä, sillä valtio ei salli enää muistuttaa laskijoita laskennoista eikä postittaa tuloksia takaisin eläinmuseolle ilmaiseksi. Ilmeisesti liiroviinaset ostavat huokealla haluamansa tulokset konsultilta, kun vapaaehtoinen ja puoli-ilmainen laskenta romutetaan mitättömien säästöjen aikaan saamiseksi.

Tärkeää olisikin nyt jokaisen laskijan muistaa laskea reittinsä määräpäivien aikana, vaikkei siitä muistutetakaan. Näin perinne ei katkeaisi ja tulosten arvo nou-

Kuva 9. Kaikki lintujen tiheys (yksilöä/10 km) joululaskennoissa 1956-92.

sisi huomattavasti. Sen jälkeen on muistettava viimeistään maaliskuuhun postittaa tuloksensa eläinmuseoon, etteivät ne jää roikkumaan oman kotiseutumuseon hyllyihin. Kotiin unohdetut orvot pirut eivät edes tule yhdistyksen saamiin listauksiin, koska ne tallennetaan tietokantoihin vasta seuraavana talvena (jos ne ylipäänsä muistetaan palauttaa). Niinpä niistä on enää puolittainen hyöty. Eikä todellakaan ole kivaa kirjoittaa katsauksia aina uusiksi.

Henkilökohtaisesti totean vielä, että eläinmuseo olisi voinut unohtaa erilliset laskennan ulkopuolisten havaintojen keräyslomakkeet. Mitä ihmeen järkeä on kerätä täysin satunnaisesti ilmoitettavia havaintoja? Tätä turhauttavaa hommaahan paikallisyhdistykset hoitavat, eikä siihen soppaan tarvita enää yliopiston lusikkaa. Ainakin havainnot tulisi ehdottomasti toimittaa paikallisyhdistyksille julkaistavaksi ja harvinaisuudet tarkastettaviksi.

Oheissa on vielä lyhyet laskentaohjeet ja osoite, mistä voi pyytää laskentalomakkeita. Myös jutunkirjoittaja voi toimittaa sekä ohjeita että lomakkeita haluaville.

Kiitokset

Erityiskiitokset kaikille seuraaville henkilöille, jotka ovat olleet vastuussa talvi-

lintulomakkeiden palauttamisesta mu- seolle:

Ahlfors Pekka, Ahvo Jukka, Alaja Pentti, Amperla Petra, Antikainen Eero, Aranne Antti, Björk Erkki, Caján Pertti, Evijärvi Eino, Evijärvi Kaarlo, Evijärvi Lauri, Haapanen Marjatta, Hahtola Anneli, Hahtola Jouko, Hahtola Martti, Hannula Heidi, Hartikainen Aimo, Haukka Juhani, Heikkilä Mikko, Hiltunen Ulla, Holopainen Heikki, Hublin Patrick, Hujanen Aimo, Huttunen Tapani, Hyppönen Paavo, Hyttinen Markku, Hyvärinen Hannu, Häkli Ari, Hämmäläinen Timo, Hölttä Harri, Ihanus Jukka, Jantunen Seppo, Jussila Silveri, Juutilainen Petri, Järvisalo Jouko, Kaipainen Esko, Karhunen Matti, Karki Eila, Kauhanen Heikki, Kauhanen Veikko, Kauppi Esko, Kauppinen Jukka, Kena Atso, Kesti Pauli, Koivistoinen Osmo, Kokko Heikki, Komulainen Martti, Kononen Pekka, Kotilainen Heikki, Kuhlman Eeva, Kumpulainen Janne, Laine Jukka, Lappalainen Pentti, Lehtovuori Martti, Lindroos Tom, Liuska Matti, Loimi Niilo, Lyyra Anna-Maija, Lyytikäinen Ari, Malmisalo Liisa, Miettinen Eero, Miettinen Harri, Mikkonen Pentti, Mönkkönen Mikko, Niiranen Aija, Niiranen Markku, Niskanen Veikko, Nyholm Erik, Nyssönen Osmo, Nyssönen Tuomas, Olkkonen Yrjö, Pakarinen Pentti, Pakarinen Raimo, Parviainen Tapio, Pasanen Pentti, Pekkarinen Antti, Pentikäinen Heikki, Perätiimo, Piironen Matti, Pohjolainen Lauri, Pulliainen Erkki, Pynnönen Jyrki, Pynnönen Petro, Pöyhönen Heimo, Remes Seppo, Rissanen Eelis, Ruokolainen Kalle, Ruotsalainen Timo, Ruuskanen Veli-Pekka, Räsänen Pertti, Räsänen Toivo, Saano Aimo, Saikku Pekka, Salminen Jaakko,

Salo Marja, Sariola Raimo, Saukkonen Kari, Savolainen Esko, Savolainen Timo, Siikamäki Pirkko, Siikavirta Hannu, Silaste Risto, Sopanen Paavo, Tanninen Anna-Maija, Tanninen Hannu, Tanninen Paavo, Taskinen Janne, Tenhunen Pekka, Tikkanen Raija, Toivanen Juhani, Tuomainen Vilho, Turunen Helena, Turunen Ismo, Ukkonen Markku, Venäläinen Heikki, Vesanen Esko, Viik Viljo, Virtanen Kirsti, Vuottilainen Leo, Vuorjoki Asko, Väättä Heikki, Väättä Juhani, Väättä Tapio, von Wright Atte ja Ylönen Heikki.

Matkan varrella reissussa lienee ollut mu-
kana monenlaista kulkijaa. Kiitos myös
kaikille heille. He ovat olleet henkisenä
tukena varmasti monelle laskijalle. Listas-
ta voi lisäksi jonkun nimi puuttua, mutta
antakaa anteeksi; en minä teitäkään kivitä.
Näidenkin kaivaminen oli voimaa vievää
puuhaa. Muistettakoon vielä tervehdyksin
ja kiitoksin Helsingin yliopiston henkilö-
kuntaa, joka on osallistunut aineiston kä-
sittelyyn - ja erityisesti Risto A. Väisästä,
lintulaskentagurua, joka jaksoi vastata
auliisti vaativiin kysymyksiini.

Kirjallisuus

- Hilden, O., Koskimies, P. & Väisänen, R. A. 1988: Talvilintujen laskentaohjeet. Teoksessa: Koskimies, P. & Väisänen, R. A. Linnustuseurannan havainnointiohjeet. 2. painos. Ss. 13-20. Helsinki.
- Hilden, O. & Nikander, P. 1990: Syksyn 1989 vaelluslinnut. - Lintumies 25:120-128.
- Hilden, O. & Väisänen, R. A. 1991: Talvilinnusto 1990/91 ja tiäisparvilajien pitkäaikaismuutokset. - Lintumies 26:207-220.
- Pulliainen, E. 1962: Varkauden talvehtivasta sorsakannasta. - Suomen Riista 15:181-187.
- Pynnönen, J. 1990: Pohjois-Savon talvilinnut 1800 - 1985/86. - Siivekäs 14:65-75.
- Pynnönen, J. 1993: Miksi havaintojen ilmoittaminen kangertele? - Siivekäs 14:68-73.
- Ruokolainen, K. 1990: Pohjois-Savon talvilinnustusta 1987-88 ja 1988-89 sekä tuloksia kolmesta viimeisimmästä talvipinnakisasta. - Siivekäs 11:53-64.
- Ståhlberg, B. 1988: Muutamia muistimpänoja vihreäpeiposen talvehtimisesta. - Luonnon Ystävä 2:46-47.
- Suomalainen, E. W. 1908: Kallaveden seudun linnusto. Topografinen tutkimus. - Acta Societatis pro Fauna et Flora Fennica 31(5):1-150.
- Ukkonen, M. 1990: Pohjois-Savon linnuston faunistinen katsaus 1989. - Siivekäs 11:38-52.
- Ukkonen, M. 1991: Pohjois-Savon linnuston faunistinen katsaus 1990. - Siivekäs 12:46-63.
- Virtanen, J., Högmänder, H. & Tuikka, K. (toim.) 1992: Keski-Suomen linnusto. Jyväskylä, 168 s.

Summary of constant effort tri-annual winter bird surveys 1956-7 to 1992-3

The winter bird survey started in the winter of 1956, initially as a one count per winter survey - 25.12.-7.1. (J) - but spring count - 21.2.-6.3. (K) - was added in 1967 followed in 1975 by an autumn count - 1.-14.11. (S). Volunteers - individuals or groups - would choose the time and day during the set fortnights. These routes, so as to be useful to the survey, had to be covered, without fail. Replacement surveyors had to be found if regular could not take part.

Routes vary in length but average 8-12 km and are chiefly near urban areas. A total of 13,800 kms has been walked since the start of survey, the first year having the shortest total - 50 - whereas 1968 was a bumper year with 283 kms walked.

Explanation of Tables:

Table 1: This gives a breakdown by season of the years surveyed, the total number of kilometres walked and the number of routes with the maximum and minimum of kilometres covered. Each season's total number of birds seen is recorded with a maximum and a minimum of birds per 10 km, with the average per 10 km.

Table 2: A list of routes, grouped by county, indicating, by season when each route was walked. (J=25.12.-7.1. K=21.2.-6.3. S=1.11.14.11.)

Table 3: The common winter birds are listed with the median number of individuals per 10 km, by season, alongside the percentage of routes on which each species was observed.

Table 4: Observation indexes by decade showing increases (+), decreases (-) or no change (0). Median of observation from 1956-

93=100. It clearly shows that five species - Bullfinch, Blue Tit, Magpie, Greenfinch and Yellowhammer, have benefitted greatly from winter feeding by people. During the same period though another five species have decreased greatly in numbers - Capercaillie, Mallard, Hazel Grouse, Black Grouse and Lesser Spotted Woodpecker, due to the development of vast, sterile forest plantations.

Charts

1. Observation indexes of Hazel Grouse, Black Grouse and Capercaillie from 1956 to 1992, winter count only (J). See table 3. (median) and table 4.

2. Feral Pigeon - Individuals recorded in Kuopio city centre during winter surveys (J) 1956-92.

3. Observation indexes for Crossbill and Great Spotted Woodpecker, winter surveys (J) 1956-92. Both species are cone eaters.

4. Observation indexes for Waxwing, Fieldfare and Pine Grosbeak 1956-92 winter surveys (J). The numbers of Waxwing and Fieldfare have changed exponentially. Note that all three species are berry eaters.

5. Observation indexes of Goldcrest, Long-tailed Tit, Coal Tit and Tree Creeper 1956-92 during winter surveys (J). These species are good indicators of warm weather, mild winters allow far more to stay and survive.

6. Observation indexes of Willow Tit, Crested Tit, Great Tit, House Sparrow and Jay 1956-92 winter surveys (J). All these are stable showing no significant changes. The information though from 1956 for House Sparrow and Great Tit is missing.

7. Observation indexes during winter surveys

(J) 1956-92 for Yellowhammer, Bullfinch, Greenfinch, Magpie and Blue Tit. Note that all these species have become more common.

8. Observation indexes for seed eaters - Siskin and Redpoll during winter surveys (J) 1956-92.

9. Total of individuals for all species per 10 km during winter surveys.

Special Notes:

Water birds and gulls are still to be found in the early part of the winter but as the freeze really takes hold then fewer areas of open water are available and the birds are not to be found in the same numbers.

Statistics are showing an increase in the density of birds per kilometre. The best year, 1983-84, was due to an abundance of berries to be followed in the second place by 1987-88. Very large numbers of Mealy Redpolls were recorded that winter, especially in the Nilsia area by Eelis Rissanen.

Winters in Pohjois-Savo vary from year to year. In an average winter 20 birds per kilometre can be seen but mild winter there can be as many as 50-70 individuals per kilometre.

Since the survey began a total of 103 species (autumn 96, winter 83 and spring 75 species) has been recorded which goes to show that even in an area where temperatures can drop to -36 °C or worse there are some excellent birds to see. Given the right clothing and frame of mind even these horrendous temperatures are bearable and when the sun shines on a glorious, white landscape from sparkling blue sky the cold is forgotten!

Paukarlahden maisemakylä

Leppävirran kunta tilasi keväällä 1993 kirjoittajalta maankäytön suunnittelua palvelevan Paukarlahden luonto- ja maisemaselvityksen. Paukarlahti on valtakunnallisesti arvokas maisemakylä, jolle on valmisteilla osayleiskaava.

Selvitykseen liittyi oleellisena osana linnuston kartoitus. Etenkin maisemakylän kulttuuri-, vesi- ja petolinnusto on merkittävän runsas ja monipuolinen jopa maakuntatasolla.

Tutkimusmenetelmät ja yleiskuva alueesta

Paukarlahden hautausmaalta Pykärinkylälle ulottuvan tutkimusalueen laajuus oli noin 10 km². Maastotyöt suoritettiin 21.5. - 29.7.1993. Linnuston selvitysmenetelminä on käytetty atlaskartoitusta, yökuuntelua ja vesilintujen pistelaskentaa.

Paukarlahti edustaa karurantaissa Leppävirran kunnassa poikkeuksellisen rehevää rantamaisemaa. Rantakylän laajat tilukset kiertävät 5-tien itäpuolella aukeavaa Paukalahtea. Kylän sisäosiin työntyy kaakkoispuolelta jokimaisena mutkitteleva, paikoin jo miltei umpeenkasvanut Melasenlahti.

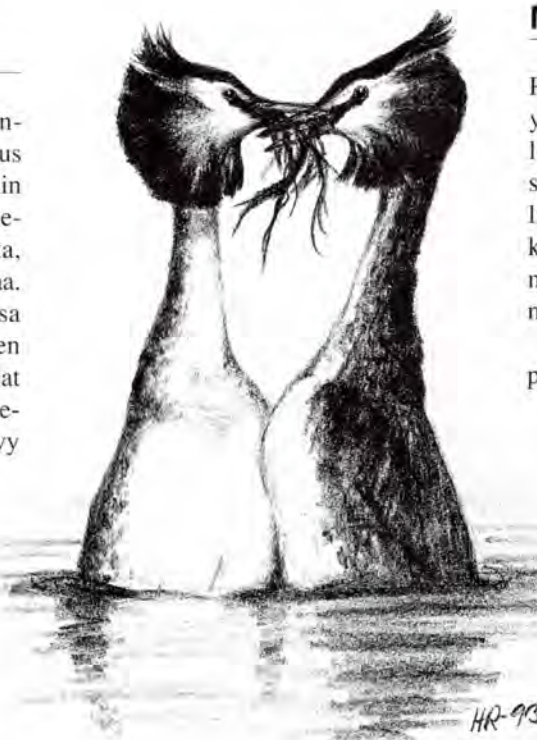
Rantavyöhyke on valtaosin soistuvaa vaikeakulkuista saramätsäluhtaa. Lukemattomissa suojaisissa lahdelmissa rehottavat osmankäämi, kurjenmiekkä, järviruoko ja -korte, palpakot, vesikuusi, vesiherne, vesirutto, ärviä, vidat, lummekasvit (mm. kilpukka), keiholehti, limaska ja vesisammalet.

Rantametsät, laajojen viljelyaukeiden saartamat kalliometsiköt ja hakamaat ovat kaskeamisen ja laidunnuksen jäljiltä yhä lehtipuuvaltaisia. Lehtikuusi-, pihtakuusi- ja sembramätyistutusten ansiosta kylällä esiintyy hyvinkin yllättäviä lajeja.

Luhtarantojen lajeja

Paukarlahden rantaruovikoiden ja -luhtien tyyppilajeiksi osoittautuivat odotetusti pajusirkku, ruokokerttunen, keltävästäräkki, naurulokki, kalalokki, kalatiira, taivaanvuohi, telkkä, tavi, haapana, heinäorsora, tukkasotka ja silkkiuikku.

Pohjois-Savon harvalukuisista luhtarantojen ja saariston lajeista esiintyi kesäaikaan mm. kuikka, mustakurkku-

uikku, isokoskelo, lapasorsa, jouhisorsa, heinästävi, punasotka, pikkulokki, selkälokki, kurki, valkoviklo ja liro. Alueella tavattiin Kuopion läänin merkittävän härkälintutuhentymä: 7-8 pesivää paria. Joutsenparikin on viime vuosina viivytellyt kylällä kesäkuulle asti.

Petolinnuista nuolihaukka ja rusko-suohaukka pesivät alueella ja kalasääski saalistaa Paukajoen suistossa. Rantapusikoissa ruokailivat mm. pohjansirkku ja pyrstötiainen.

Paukarlahden-Pykärinkylän lintulahden parhaimmistoa edustavat Haapalahti-Kaupinsalmi, Hankalahti, Reinikkalan-saareen johtava Siltasalmi, Paukajoen suisto, Nuottiniemen luhta, Kuivastensalmi sekä Melasenlahden mutka ja pohjukka.

Metsien lajeja

Paukarlahden ruovikoita ja kosteikkoja ympäröivissä lehtevissä koivikoissa ja lepikoissa viihtyvät mm. lehtokerttu, sirittäjä ja käki, harvalukuisista kololinnuista palokärki, käenpiika ja pikkutikka. Tutkimuskesänä alueella todennäköisesti pesi lehtopöllö, joka naukui ja näyttäytyi jopa keskellä päivää.

Läkkäissä korpikuusikoissa esiintyi pyytä, puukiipijöitä, töyhtö- ja kuusitiaisista ym. vanhan metsän lajeja. Vanhasuon pensoittuvaa metsäniittyä reunustavalta korpikaistalta pakeni särysten kulorastaspariskunta. Kuivastenniemessä varoitteli urpiaispari ja Halla-ahon metsälaitumella rätsi peukalainen.

Erikoismetsäkoissa ja Jusilan tilan pihapiirissä räähkyi läpi kesän päihinäkkejä. Talon isäntä kertoi ensimmäisten siperialaisten kotiutuneen kylälle vuonna 1984. Sydäntalvella hakkeja ei aina näy, mutta yleensä ne palaavat maalis-kuussa.

Maaseudun kulttuurilajeja

Paukarlahdella yhä harjoitettavan karjankasvatuksen sekä laajojen viljelyaukeiden ansiosta maaseudun kulttuurilinnusto on runsas ja monipuolinen. Yleisinä esiintyvät mm. kuovi, töyhtöhyppä, kiuru, kottarainen, kivi- ja pensastasku, pensaskerttu, keltävästäräkki, varpunen ja punavarpunen, harvalukuisena pikkulepinkäinen.

Harvinaisemmasta päästä mainitakoon jo useana vuonna kylällä narisheet uhanalaiset ruiskäärät (tutkimuskesänä kaksi). Nuoren lehtikuusikon keskellä horsmikossa näyttäytyi ja varoitteli har-

in linnusto

Helena Rönkä

vinainen mestarilaulaja: luhtakerttunen. Melasen pohjukkaan laskevaa Pyöreisenpuroa reunustavassa pajukossa puolestaan sooloili alkukesästä viitakerttunen.

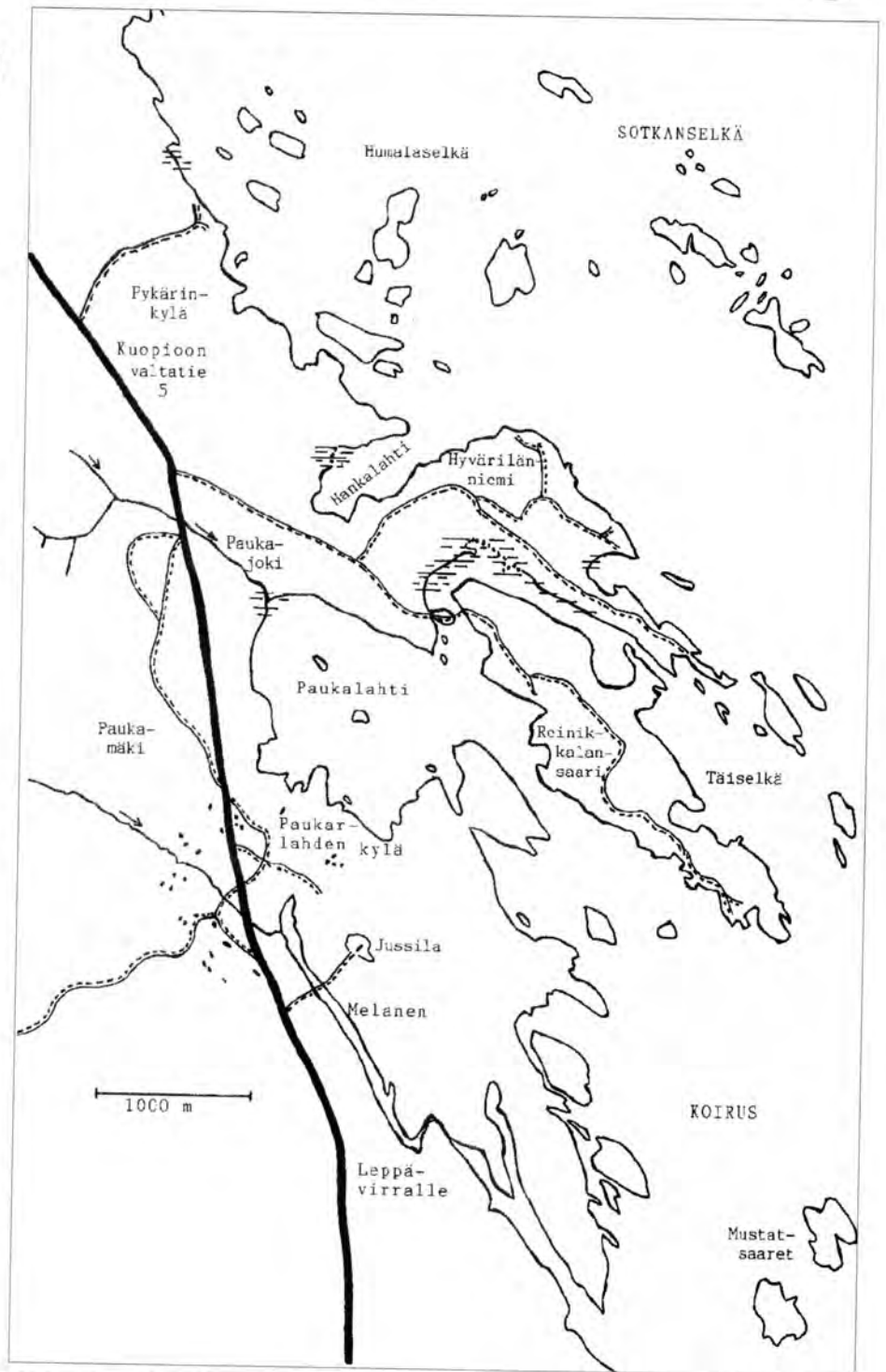
Paikallisten asukkaiden havaintoja

Kysymyksessä on maallikkohavaintoja, joita AHK tai RK (punajalkahaukka) ei ole tarkastanut. Jussilan tilan isäntä, Antti Lampi on harrastanut lintuja työnsä lomassa ja havainnut mm. kehrääjän kallisella hakamaalla, riekon Kuivastenlahdella, sarvipöllön (pesinyt useana vuonna ryteikköisessä havupuutaimikossa), suo-, helmi- ja varpuspöllön, hiiri-, mehiläis-, varpus-, tuuli-, ampu- ja sinisuohaukan.

Satunnaisvieraina Paukarlahdella on poikennut mm. harmaahaikara, kanadanhanhi, pähkinänakkeli ja lapinharakka. Todellinen rariteetti, punajalkahaukkoiras (Rariteettikomitea ei ole tarkastanut havaintoa!), oli löytynyt - valitettavasti ammuttuna - Melasen rantavedestä joskus 60- tai 70-luvulla.

Epävarma tulevaisuus

Maisemakylän linnuston tulevaisuutta uhkaa perinteisten maankäyttömuotojen niiton ja laidunnuksen väheneminen, matalien lintulahtien liikareheväytyminen ja umpeenkasvu sekä kiihtyvä rantarakentaminen ja vilkastuva veneliikenne. Alueella on myös ammuskeltu - tutkimuskesäkin - lokkeja, vesilintuja ja petolintuja.

Maisemaa vesilintujen keitaasta - Paukajoen suistosta. © Helena Rönkä

Kevätmuutto 1993 Pohjois-Savossa

Eelis Rissanen

Tässä katsauksessa käsitellään yleisimpien muuttolintujen muuttoa ja muuton etenemistä sekä muutamien vaelluslintujen liikehtimistä Pohjois-Savossa keväällä 1993.

Havainnoijat ja havainnointikunnat sekä -aktiivisuus

Katsauksessa on mukana seuraavien henkilöiden havaintoja:

M. Ahonen, Pasi Alaja, Pentti Alaja, A. Argillander, Mika Asikainen, Erkki Björk, Timo Filipoff, Heidi Hannula, Mika-Petri Harju, Aimo Hartikainen, Pertti Hartikainen, J. Hirvonen, Antti Holopainen, Jari Holopainen, Patrick Hublin, Jukka Hujala, Osmo Huupponen, Tiula Hyvönen, Terho Hämäläinen, Harri Högmänder, Harri Hölttä, Timo Immonen, K. Jalkanen, M. Jalkanen, Tuomo Jalkanen, Silveri Jussila, Jaakko Kettunen, Heikki Kotilainen, Anne-Mari Kärkkäinen, Hannu Kärkkäinen, Paavo Liimatta, Antero Lindholm, Martti Linkola, Irja Malmivuori, Raisa Malmivuori, Nuutiset, Allan Nyysönen, Marko Pakarinen, Raimo Pakarinen, Juha Piipponen, Lauri Puranen, Jyrki Pynnönen, Juha Pääkkönen, Kauko Rautiainen, Eelis Rissanen, Juhani Rissanen, Eila Roininen, Adrian Royle, Pentti Runko, Kalevi Rutonen, Kalle Ruokolainen, Pertti Räsänen, Helena Rönkä, Risto Rönkä, Kari Saukkonen, Kauko Sikström, Hannu Siikavirta, Uolevi Skären, Veli-Matti Sorvari, Pekka Sovinen, Ari Tanskanen, Jorma Tuomainen, Markku Ukkonen, Visa Uusipaikka, Rauno Väsara, Jorma Vauhkonen, Esko Vasanen, Juha Väätäinen, Juhani Väätäinen, Veli-Matti Väätäinen ja Asko Yli-Kaupila ja Jarmo Yliluoma.

Nimilyhenteinä on käytetty standardilyhenteitä (ks. Siivekäs 14:81-83). Henkilöt, joiden nimet on kursivoitu, eivät ole yhdistyksemme jäseniä. Muutamien henkilöiden havaintoja on kerätty Iisalmen Keskimmäisen, Maaningan lintujärvien, Rautalammin Tyyrinvirran, Riistaveden lintujärven ja Varkauden Lehtoniemen havaintovihkoista.

Havaintoja saatiin seuraavien kuntien alueelta: Iisalmi, Juankoski, Kaavi, Karttula, Kiuruvesi, Kuopio, Lapinlahti, Leppävirta, Maaninka, Nilsia, Rautalampi, Siilinjärvi,

Sonkajärvi, Suonenjoki, Tervo, Tuusniemi, Varkaus, Varpaisjärvi, Vehmersalmi ja Vieremä. Kunnista käytetään standardilyhenteitä. Kuopion Riistaveden lintujärvistä on muutamissa aiemmissä katsauksissa käytetty lyhennettä Riij. Siitä on nyt luovuttu ja järvi esiintyy tekstissä Kuo Keskimmäisenä.

Havainnointiaktiivisuus oli keväällä 1993 yleisesti ottaen hyvä, läänin etelä- ja keskiosissa ehkäpä jopa yksi parhaita kautta aikojen. Ylä-Savon osalta havainnointiaktiivisuus oli heikko, jopa hiukan edelliskevältä heikompi.

Kevään sää ja muuton kulku

Talvi alkoi taittua keväksi maaliskuun puolen välin paikkeilla. Lämpötilat kipsivat parhaimmillaan lähelle kymmentä lämpöastetta. Öidenkin pysyessä lämpiminä saapuivat ensimmäiset muuttajat haistelemaan kevättä. Kuun loppupuolella kylmeni nollan tuntumaan ja yötkin muuttuivat kylmemmiksi, joten muutto pysähtyi lähes täysin.

Vähälumisen talven jäljiltä lähes olematon lumipeite suli nopeasti lämpötilojen kohotessa huhtikuun alussa, ja pälvipaikkoja oli jo runsaasti. Maalintujen muutto eteni pienen sykäyksen eteenpäin. Jäät olivat kuitenkin edelleen vahvat ja sulaa vettä oli ainoastaan perinteisissä

paikoissa, joten vesilintuja saapui niukasti.

Kevääseen kuuluu takatalvi. Tällä kertaa se kesti huhtikuun alkupuolelta kuun puoleenväliin. Siitä eteenpäin alkoikin lämmetä ja sulapaikkojen suurenemisen myötä myös vesilintujen muutto käynnistyi. 23.4. muodostui kevään lopulliseksi taitekohdaksi. Lämpötila kipusi n. + 15°C asteeseen ja pysytteli näissä lukemissa koko loppukuun. Isojen lintujen ja päiväpetojen päämuutto keskittyi selkeästi päiville 23.-25.4. ja se näkyy myös terävänä huippuna näiden lintujen muutonkulkudiagrammeissa. Lämpöaalto toi tullessaan myös monia muita lajeja.

Hellelukemien jatkuminen toukuussa houkutteli hyönteissyöjiä saapumaan selvästi keskimääräistä aikaisemmin. Lämmintä riitti aina 25.5. saakka, jolloin muutaman päivän kylmä ja sateinen jakso tiputti runsaasti kahlaajia harrastajien silmäniloksi.

Kesäkuun alku oli normaali ja yölaulajien saapuminen oli melko tavanomainen, tosin osa niistäkin ehti saapua jo ennen toukokuun 25:nnettä päivää.

Kevään aikaisuudesta saa jonkinlaisen käsityksen myös siitä, että 10 lajia teki saapumisennätyksen ja 4 sivusi aiempaa ennätystään. Ennätysten tekivät: Merimetso, pilkkasiipi, tylli, räystäspääsky, viitakerttunen, pensaskerttu, punarinta, peippo, järripeippo ja pulmunen. Ennätystään sivusivat: mustalintu, meriharakka, peltosirkku ja lapinsirkku.

Katsauksen rakenne

Katsauksen muoto on muutaman aikaisemman vuoden mukainen. Lajinimen jälkeen on suluissa vuosilta 1965-92 havaitut ensimmäinen, keskimäinen ja viimeinen saapumisaika, sekä niiden vuosien määrä, joilta havaintoja on ko. lajista käytettävissä. Jokaisen lajin kohdalla on luettavuuden helpottamiseksi vahvennettu lajin ensimmäinen saapumis-

päivä. Ensimmäisiä havaintoja luettelussa niitä ei ole yleensä yksilöity, mikäli laji on havaittu samana päivänä vähintään kolmessa paikassa. Mikäli havainnossa on havainnoijia ollut enemmän kuin kolme, heitä ei ole yleensä erikseen lueteltu, paitsi joissakin tapauksissa havainnon ilmoittaja(t). Iisalmen Keskimäisen vihkon kaikissa havainnoissa ei ole ollut nimiä,

joten näiden kohdalla on havainnoijan paikalla "havisvihko". Isojen lintujen ja yleisimpien päiväpetojen muuttosumat on laskettu yhteen viiden vuorokauden jaksoilta ja ne on kuvattu diagrammeina. Aikaisempina keväinä esitetyt diagrammit *Anser sp.* ja *Buteo sp.*-lajeista on jätetty pois niiden vähäisen tiedonsaannin takia.

Käytetyt lyhenteet

p = paikallinen tai lepäilevä

m = muuttava

k = kiertelevä

Ä = laulava tai soidinääntelevä

ä = muuten ääntelevä, äänihavainto

a = parvi; **a5** = viiden parvi, **5a** = viisi parvea, **100 m/5a** = yhteensä sata muuttajaa viidessä parvessa

us = useita

kv = kalenterivuosi; iät kalenterivuosina

ad = vanha (aikuinen)

subad = esiaikuinen

H. Hemmo/ER = Maallikko/Havainnon varmistaja

Havainnot lajeittain

Vesilinnut

Kuikka *Gavia arctica* (15.4.-5.5.-13.5./26). Ensimmäiset havaittiin selvästi keskimääräistä aikaisemmin: **27.4.** jo 7 p Vrk Siitinselkä (OHu), ja 28.4. 1 p Kuo Jännevirta (TF, VU). Kevään yksilömäärä oli (*Gavia sp.*: mukana) n. 45 yks. mm. 26.4. 2 m *Gavia sp.*:tä Vrk Ruokojärvi (OHu). Paras kerääntymä 5.5. 14 p Kuo Viianvesi (TF, VU). Viimeiset havaittiin 17.5. 1 m Kuo Karhonsaari ja 1 m Sii Raasio (HHö).

Kaakkuri *G. stellata* (29.4.-8.5.-16.5./11). Havaintoja kertyi mukavasti. Ensimmäinen havaittiin aikaisin. Kaikki havainnot: **23.4.** 1 p Vrk Siitinselkä (OHu), 27.4. 3 p Vrk Siitinselkä (OHu), 30.4.-3.5. 1 k Vrk Ruokojärvi (OHu), 1.5. 1 p Vrk Lehtoniemi (HKo) ja 14.5. 1 p Veh Jänissalo (AHa, HKo, ER), 18.-20.5. 1 p Kar Iso-Tallusjärvi (T. Hyvönen).

Silkkiiuiku *Podiceps cristatus* (8.4.-22.4.-30.4./28). Ensimmäiset: **17.-18.4.** 1 p Kuo Kallasillat ja 1 p Kuo Jännevirta (monet) sekä 18.4. 2 p Vrk Siitinselkä (OHu,

HR). Pienehkö kerääntymä 29.4. 38 p Kuo Kallasillat (HHa).

Härkälintu *P. grisegena* (25.4.-10.5.-18.5./16). Havaintoja verrattain runsaasti: **30.4.-1.5.** 1 Ä Vrk Ruokojärvi (OHu, HKo, ALi), 2.5. 2 p Rau Säynätsalmi (TJa), 8.5. 1 p Jua Muuruvirta (VU), 11.5. 1 ä Kuo Kuukka (AHa, HKo), 12.5. 2 p Kuo Viianvesi (TF, VU), 14.5. 1 p Kuo Puutossalmi (AHa, HKo), 15.5. 4 p Kuo Puutossalmi (ALi) ja 15.5. 3 p Veh Jänissalo (TeH, HKo, ER).

Mustakurkku-uikku *P. auritus* (26.4.-8.5.-15.5./23). Havaintoja kertyi tavallista runsaammin eli peräti 23 yksilöstä. Ensimmäiset: **1.5.** 3 p Kuo Keskimäinen (TF, HHa, VU), 2.5. 6 p! Kuo Keskimäinen (JuV) ja 1 p Maa Lapinjärvi (MPH).

Merimetso *Phalacrocorax carbo*. **8.3.** alkaen Kuo Puutossalmi ainakin 10.4. asti 1 2-kv p (R. Vasara, HKo, ER ym.).

Kaulushaikara *Botaurus stellaris*. Seuraavassa kaikki kevätkauden yksilöt: **18.4.** 1 p Vrk Mula

Kuvansijoki (OHu), 23.4. 1 Ä Vrk Ruokojärvi (OHu), 28.4. alkaen 1 Ä Vrk Mula (OHu), 7.5. alkaen 1 Ä Maa Patalahti (monet), 11.5. 1 Ä Kuo Rii kk (AHa, HKo), 14.5. 1 Ä Sii Rissala (MU), 16.5. alkaen 1 Ä Vrk Ruokolahti (OHu), 20.5. 1 Ä Kuo Hakomäki (MPH, KSa) ja 22.5. 1 Ä Kuo Keskimäinen (TF, VU)

Harmaahaikara *Ardea cinerea*. Kaksi yksilöä ilmoitettiin: **n. 20.4.** 1 p Rau Tyyrinvirta (KSi) ja 24.4. 1 m Kuo Neulamäki (MA).

Laulujoutsen *Cygnus cygnus* (24.2.-5.4.-24.4./25). Ensimmäiset 2 yksilöä saapuivat **14.3.** Rau Tyyrinvirralle talvehtineiden seuraan (TJa). Seuraavat 18.3. 2 m Kaa Vaikkojoki (PRä). Muuton kulku viiden vuorokauden jaksoissa on kuvassa 1. Huippu ajoittuu jaksolle 21.-25.4., kuten monilla muillakin isoilla linnuilla ja pedoilla. Koko Kevään havaintosumma (732 yks.) kertoo lajin selvästä runsastumisesta. Kokonaissumma huomioon ottaen suurin havaittu parvi oli 24.4. 'vain' 21 yks. Nil Ranta-Sänkimäki (ER, JRi), joka havaittiin myös Rautalammillä (KSi).

Kuvassa 1 oleva pienehkö huippu toukokuun lopulla kuvannee parveutuneita pesimättömiä kertelijöitä. Kevään aikana havaittiin lisäksi 9 *Cygnus sp.*:tä.

Kanadanhanhi *Branta canadensis*. Havaintoja kertyi normaalia enemmän. Rautalammin istutusalueen ulkopuolella havaittiin seuraavasti: **20.4.** 1 p Kuo Keskimäinen (JTU), 25.4. ja 1.5. 1 p Maa Lapinjärvi (Jari Holopainen), 26.-27.4. 1 p Kuo Keskimäinen (AHa, JRi), 2.5. 1 p Kuo Ritinen (JPY) ja 15.5. 1 p Maa Patajärvi (VMV). Lisäksi vielä yksi kesäkuinen havainto 12.6. 1 p Lep Saamainen (ER, ARo).

Sepelhanhi *B. bernicla*. Yksi havainto kesäkuulta **10.-11.6.** 1 p Maa Mustavirta (KRu).

Valkoposkihanhi *B. leucopsis*. Kolme havaintoa: **14.5.** 5 p Rii Ij (JTU), 21.5. a8 m Kaa Luikonniemi (PRä) ja 3.6. 1 p Pie Iso-Pajunen (KRT).

Metsähanhi *Anser fabalis*. (7.4.-18.4.-30.4./27). Ensimmäiset: **17.4.** 2 p Kuo Keskimäinen

(HKO, MPa) ja 15 p Maa Lapinjärvi (JHu) sekä 18.4. 17 m/5a Kuo Keskimäinen (monet). Käppyrä lajin muuton kulusta (Kuva 1.) noudattelee aika tarkasti joutsenen vastaavaa. Kevään havaintosumma 1236 yksilöä, on hiukan pienempi kuin edellisvuonna, mutta silti huomasti keskimääräistä enemmän. Enimmillään havaittiin 24.-25.4. Maa Lapinjärvellä n. 200 p (*Anser sp.*:t mukana) (JTU). *Anser sp.*:n havaintosumma oli 665 yksilöä (enimmäkseen jaksolta 21.-25.4.) ja A/B hanhia ilmoitettiin noin 60 yks.

Tundranhanhi *A. albifrons*. Ainoa havainto: 28.4. 2 p Rau Rastunsuo (KSi).

Sinisorsa *Anas platyrhynchos* (19.3.-5.4.-21.4/23). Ensimmäiset havaittiin 21.3. Rau (KSi). Seuraava ilmoitettiin huhtikuulta 4. 4. 1 K p Kuo Puutossalmi (VU). Enimmillään havaittiin 25.4. n. 300 p Maa Lapinjärvi (JTU).

Jouhisorsa *A. acuta* (25.3.-23.4.-7.5./28). Aikaisin pariskunta: 17.-18.4. 1 K N p Kuo Jännevirta (monet). Kohtuullisen kokoinen kerääntymä nähtiin 25.4. n. 70 p Maa Lapinjärvi (JTU).

Haapana *A. penelope* (13.4.-26.4.-7.5./28). Ensimmäiset selvästi keskimääräistä aikaisemmin: 17.4. 1 K N p Vrk Kuvansi (OHu) ja 22.4. 1 K N p Vrk Mula sekä 2 KK 2 NN p Vrk Kuvansi (OHu). Paras kerääntymä 28.4. n. 100 p Kuo Keskimäinen (JTU).

Tavi *A. crecca* (11.4.-19.4.-1.5./28). Saapui ajallaan: 18.4. 1 K N p Kuo Keskimäinen (monet) ja 1 K N p Vrk Kuvansi (OHu) sekä 19.4. 1 K N p Vrk Ruokojärvi

(OHu). Kerääntymät tavanomaisia: 25.4. n. 400 p Maa Lapinjärvi ja 28.4. n. 450 p Kuo Keskimäinen (JTU).

Heinätavi *A. querquedula* (14.4.-30.4.-18.5./26). 26.4. 2 KK p Maa Lapinjärvi (HKO) ja 27.4. 1 K p Maa Lapinjärvi (JTU) sekä 1 K N p Kuo Keskimäinen (AHa). Huippuna vaatimat 7 p 11.5. Kuo Keskimäinen (HKO).

Lapasorsa *A. clypeata* (14.4.-27.4.-10.5./27). Ensimmäiset nähtiin 24.4. eri puolilla (Vrk, Son, Iis, Sii) ja seuraavat 25.4. 3 KK 3 NN p Maa Lapinjärvi (JTU) sekä 1 K p Kuo Keskimäinen (HKO).

Tukkasotka *Aythya fuligula* (4.4.-26.4.-10.5./27). Ensimmäiset selvästi keskimääräistä aikaisemmin: 16.4. 1 p Rau Tyyrinvirta (KSi) ja 18.4. 1 K N p Vrk Kuvansi (OHu). Kerääntymä: 2.5. 70 p Kuo Puutossalmi (ER).

Punasotka *A. ferina* (13.4.-26.4.-8.5./28). Saapui 18.4. 1 K p Vrk Kuvansi (OHu) ja 19.4. 1 p Vrk Siitinselkä (TI). Huippuna 1.5. 8 KK 3 NN p Kuo Keskimäinen (HHA).

Telkkä *Bucephala clangula* (6.2.-6.4.-22.4./27). Aikaisimmat selkeästi maaliskuussa: 9.3. Rau (KSi), 17.3. 1 K N p Rau Vaajavirta (TJa) ja 25.3. 1 K N p Kuo Kallansillat (HHA).

Alli *Clangula hyemalis* (24.4.-11.5.-23.5./20). Muuton kulku oli seuraavanlainen. Ensimmäiset havaittiin 8.5. ä p Suo/Rau Iisvesi (TJa) ja ä + n. 10 p Kuo Karhonsaari (EB) sekä 13.5. 150 m Kuo Sotkanniemi (MPH, HKO). Satun-

naiset käynnit Veh Jänissaloon tuottivat seuraavat tulokset: 14.5. 180 m + 160 p/3a (AHa, HKO, ER), 15.5. a 60 m + 60 p + ä (TeH, HKO, ER) ja 17.5. n. 250 m (TeH, ER). 17.5. Havainto on samalla kevään viimeinen noteeraus. Kevään summa n. 1000 yksilöä (Veh Jänissalon osuus 710 yks.), joka on selvästi keskimääräistä enemmän. Tehokkaammalla toukokuun havainnoinnilla päästäisiin todennäköisesti vielä parempiin summiin.

Mustalintu *Melanitta nigra* (18.4.-5.5.-22.5./17). Saapui ennätystään sivuten: 18.4. 1 K N p Kuo Jännevirta (monet) ja 1 p Vrk Lehtoniemi (TI) sekä 22.4. 1 K N p Kuo Kallansillat (Jri) ja 2 KK 2 NN p Rau Nokisenkoski (KSi). Veh Jänissalosta seuraavasti: 14.5. a55 m + a 7 m (AHa, HKO, ER), 15.5. a75 m + a150 m (TeH, HKO, ER) ja 17.5. a55 m (TeH, ER). Viimeinen havaittiin 21.-22.5. 1 K p Kuo Karhonsaari (HHö, JVä) ja ilmeisesti sama yksilö vielä 15.6. Kevään summa 'huimat' 530 yksilöä, josta Veh Jänissalosta havaittiin 342 yksilöä. Selkeästi enemmän kuin monena muuna keväänä.

Pilkkasiipi *M. fusca*. Kaksi havaintoa: 16.4. 1 N p Vrk Huruslahti (OHu) ja 19.5. 25 m Kuo Keskimäinen (TF, VU).

Tukkakoskelo *Mergus serrator* (17.4.-1.5.-16.5./22). Varhaisimmat: 25.4. 2 KK p Rau Säynätsalmi (TJa), 26.4. 1 K N m Vrk Ruokojärvi (OHu) ja 29.4. 1 K p Kuo Puutossalmi (TF, VU).

Isokoskelo *M. merganser* (6.2.-1.4.-26.4./22). Tavanomaiseen tapaan ensimmäisiä jo maaliskuussa: 14. - 15. 3. 2 NN p Vrk

Tyyskä (HKO, ER) ja 25.3. 1 p Maa Mustavirta (JHu).

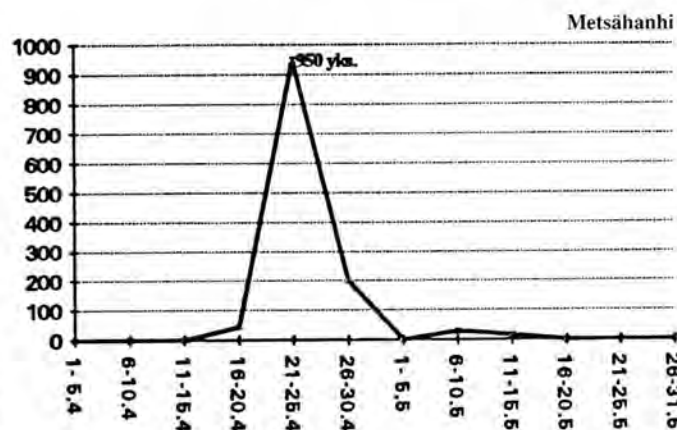
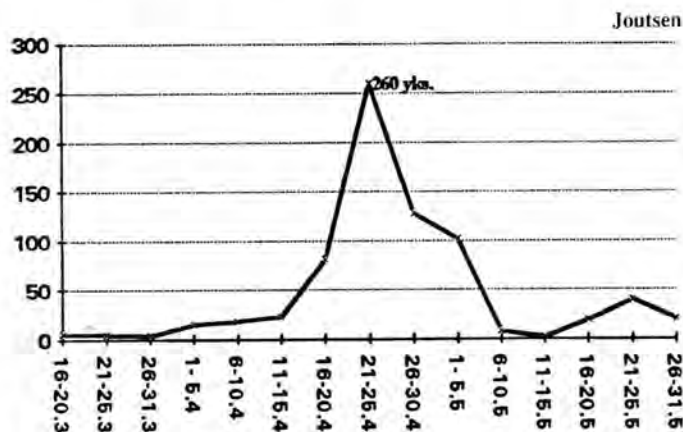
Uivelo *M. albellus* (13.4.-28.4.-10.5./25). Nopeimmat saapuivat 23.4. 1 N p Iis Itikka (US) ja 24.4. kolmelle paikalle: 2 KK 2 NN p Kuo Jännevirta (TF, VU), 2 KK 3 NN p Vrk Siitinselkä (OHu) ja 1 K N p Kuo Keskimäinen (HKO). Huippuna 2.5. 4 KK 7 NN p Kuo Keskimäinen (JuV). Viimeiset nähtiin 19.5. 8 p Iis Keskimäinen (JY). Kevään aikana havaittiin runsaat 60 yksilöä. Lisääntyvät keväthavainnot kertonevat kannan kasvusta pesimäalueilla.

Petolinnot

Lajilleen määrittämättömät petolinnot. Buteo sp:tä havaittiin 83 yks, siis enemmän kuin normaalisti. Muuton kulku oli kuten hiirihaukalla ja piekanalla. Muiden tunnistamattomien petojen yksilömäärät olivat: isot pedot 8, *Falco sp.* 7, pienet pedot 4, *Buteo* 1, *Circus sp.* 1, pikku *Falco* 1 ja Peto sp. 1.

Hiirihaukka *Buteo buteo* (24.3.-12.4.-29.4./28). Ensimmäiset: 3.4. 1 m Vrk Ruokojärvi (OHu, HKO) ja 11.4. 6 m Rau Rastunsuo (AHa, JKe). Kevään summa 102 yks, on selvästi keskimääräistä enemmän. Kuvassa 3 näkyy lajin muuton kulku. Huippu osuu, kuten isoilla linnuilla jaksioon 21.-25.4.

Piekana *B. lagopus* (31.3.-15.4.-29.4./28). Ensimmäiset: 16.4. 2 m Kuo Keskimäinen (HKO, MPa) ja 17.4. 1 m Vrk Kuvansijoki (OHu) sekä 1 m Maa Lapinjärvi (JHu).

Kuva 1. Joutsenen, metsähanhen ja kurjen muuttomäärät viiden vuorokauden jaksoissa keväällä 1993.

Paras muutossumma yhdeltä paikalta 23.4. 46 m Kuo Keskimäinen (HKO, PLi, MPa). Muuton kulku (Kuva 3.) on toisinto hiirihaukan vastaavasta. Viimeiset havaittiin toukokuun alussa.

Mehiläishaukka *Pernis apivorus* (3.5.-15.5.-25.5./17). Lajista ilmoitetaan perinteisesti vähän havaintoja. Nytkin raportoitiin vain kahdesta muuttajasta: **16.5.** 1 m Vrk Tyyskä (OHu) ja 1 m Sii kk (MU).

Kanahaukka *Accipiter gentilis*. Talvehtimisen takia lajin muuttoa on hiukan hankala dokumentoida. Keväältä ilmoitettiin kuitenkin 11 muuttajaksi tulkittua yksilöä. Ensimmäinen **11.4.** 1 m Rau Rastunsuo (AHa, JKe).

Varpushaukka *A. nisus*. Ensimmäisiä muuttavia: **15.3.** 1 yks Vrk Lehtoniemi (HKO, ER) ja 20.3. 2 p Sii kk (MU). Muuton kulku näkyy kuvassa 2. Havaittu yksilömäärä (113 yks.) on keskimääräistä enemmän.

Kalasääski *Pandion haliaetus* (12.4.-21.4.-27.4./28). Ensimmäiset aikaisin: **14.4.** 1 p Rau Rastunsuo (KSi) ja 18.4. 1 k Vrk Lehtoniemi (TI). Kevään yksilömäärä oli 25, joka on suunnilleen saman verran kuin edellisenäkin vuonna.

Ruskosuohaukka *Circus aeruginosus* (9.4.-29.4.-19.5./20). Ensimmäiset havaittiin aikaisin: **18.4.** 1 KN k Vrk Lehtoniemi (OHu, TI) ja 21.4. 1 KN p Maa Lapinjärvi (JHu, JTu). Kaiken kaikkiaan havaittiin aikavälillä 18.4.-16.5. n. 25 eri yksilöä. Havainnot jakautuivat tasaisesti pitkin kevättä. Monet havaintopaikat olivat samalla todennäköisiä pesimäreviirejä.

Sinisuhaukka *C. cyaneus* (6.4.-16.4.-26.4./27). Ensimmäiset: **16.4.** 1 K m Kuo Keskimäinen (HKO, MPa), 17.4. 1 K m Kuo Neulamäki (ER) ja 1 K p Kuo Keskimäinen (JTu). Muuton kulku näkyy kuvasta 2. Koko kevään saldo 57 yksilöä on hiukan keskimääräistä enemmän.

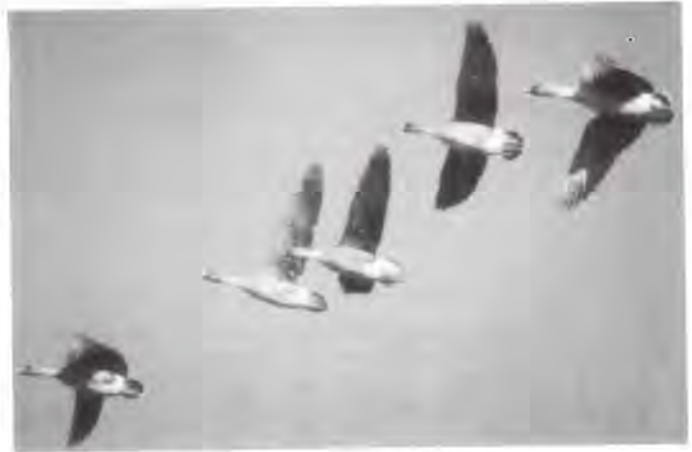
Nuolihaukka *Falco. subbuteo* (6.4.-5.5.-26.5./25). Kaikki havainnot: **30.4.** 1 m/p Vrk Kirvesniemi (OHu), 8.5. 1 p Kuo Karhonsaari (EB), 15.5. 2 p Kuo Puutossalmi (OHu), 19.5. 1 p Kuo Niuva (HHa) ja 27.5. 1 p Sii Raasio (MU).

Ampuhaukka *F. columbarius* (14.2.-6.4.-30.4./26). Seuraavassa on lueteltu lajin kaikki havainnot: **24.3.** 1 p Rau Rastunsuo (KSi), 2.4. 1 yks. Vrk Pitkälänniemi (ANy), 4.4. 1 N p Kuo Keskimäinen (JTu), 23.4. 1 K m Vjä Sopenjärvi (HHö), 24.4. 1 m Vjä Sopenjärvi (HHö), 24.4. 1 m Kuo Keskimäinen (JTu), 25.4. 1 m Sii kk (MU), 26.4. 1 N p/k Lap Linnansalmi (HHö), 26.4. 1 k Vjä Jokijärvi (HHö), 28.4. 1 K k Vjä Jokijärvi (HHö), 1.5. 1 p Sii kk (JPY, MU), 2.5. 1 k Kuo Niuva (HHa) ja 2.5. 1 p Maa Lapinjärvi (MPH).

Tuulihaukka *F. tinnunculus* (14.3.-11.4.-26.4./27). Ensimmäiset: **9.4.** 1 N p Kuo Keskimäinen (ER ym.) ja 16.4. 1 K k Vjä Sopenjärvi (HHö). Havaitut 55 yksilöä keskimääräistä enemmän. Muuton kulku on esitetty kuvassa 2.

Rantakanat ja kurki

Kurki *Grus grus* (4.4.-16.4.-22.4./28). Hiukan keskimääräistä

Keväällä 1993 havaittiin 1236 metsähänheä. © Harri Hölttä

aikaisemmin: **10.4.** 2 p Maa Lapinjärvi (A. Argillander) ja 17.4. 6 yksilöä eri puolilla (Iis, Kuo, Maa, Sii). Huippu 23.4. 23 m Kuo Keskimäinen (HKO, PLi, MPa) ja 27.4. 22 m Kuo Keskimäinen (JTu). Muuton kulku näkyy kuvassa 1. Kevään summa 324 yks. on selvästi normaalia enemmän. Huippu ei ole yhtä terävä kuin muilla isoilla linnuilla. Toukokuun lopun pieni huippu johtuu pesimättömistä kiertelijöistä mm. **28.5.** 14 p Iis Keskimäinen (havisvihko)

Luhtahuitti *Porzana porzana* (27.4.-14.5.-3.6./15). Havaittiin toukokuulla seuraavasti: **6.5.** 1 Ä Iis Mustalahti (havisvihko), 7.5. 1 Ä Vrk Ruokojärvi (OHu), 14.5. 1 Ä Maa Patalahti (HKO), 14.5. 2 Ä Kuo Kuhanen (monet) 18.5. 1 Ä Vrk Kämäri (OHu), 20.5. 1 Ä Maa Patalahti (VU) ja 27.5. 1 Ä Lep Niirala (OHu, ALi).

Luhtakana *Rallus aquaticus*. Yksi havainto toukokuussa: **16.5.** 1 Ä Maa Lapinjärvi (VMV).

Ruisrääkkä *Crex crex* (24.5.-31.5.-14.6./18). Ensimmäinen **24.5.** alkaen 1 Ä Sii Leppäkaarre (M. Ahonen). Kesäkuun puoleen väliin mennessä ilmoitettiin tämän lisäksi noin 15 yksilöä.

Nokikana *Fulica atra* (30.3.-21.4.-18.5./25). **10.4.** 1 p Maa Lapinjärvi (A. Argillander) ja 16.4. 1 p Vrk Siitinselkä (OHu), 17.4. 3 p Iis Itikka (US). Huippu 28.4. n. 20 p Lap Linnansalmi (HHö).

Kahlaajat

Meriharakka *Haematopus ostralegus* (21.4.-9.5.-23.5./19).

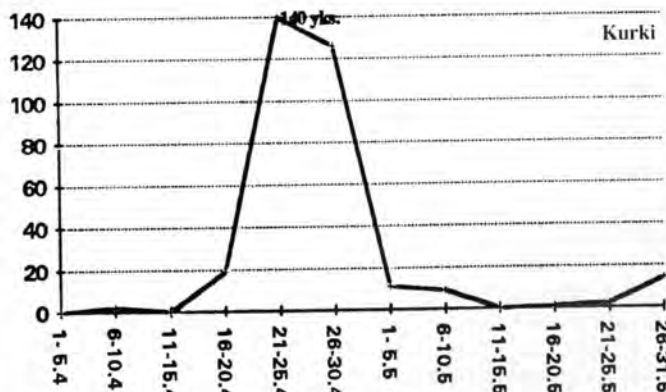
Havaittiin enemmän kuin muutama aiempina keväänä. Kevään havaintosumma oli 22 yksilöä, joista osa lieenee ollut samoja. Kaikki havainnot: **21.4.** 1 p Vrk Huruslahti ja 1 p Vrk Siitinselkä (TI) sekä 22.4. 1 p Rau Nokisenkoski (KSi), 25.4. 4 p Vrk Lehtoniemi (HKä, TI), 27.4. 6 p Vrk Lehtoniemi (OHu, HR), 1.5. 6 p Vrk Lehtoniemi (OHu, HKO, ALi), 16.5. 1 m Maa Patalahti (AHa, HKO ym.) ja 2 p Vrk Pitkälänniemi (OHu, ALi)

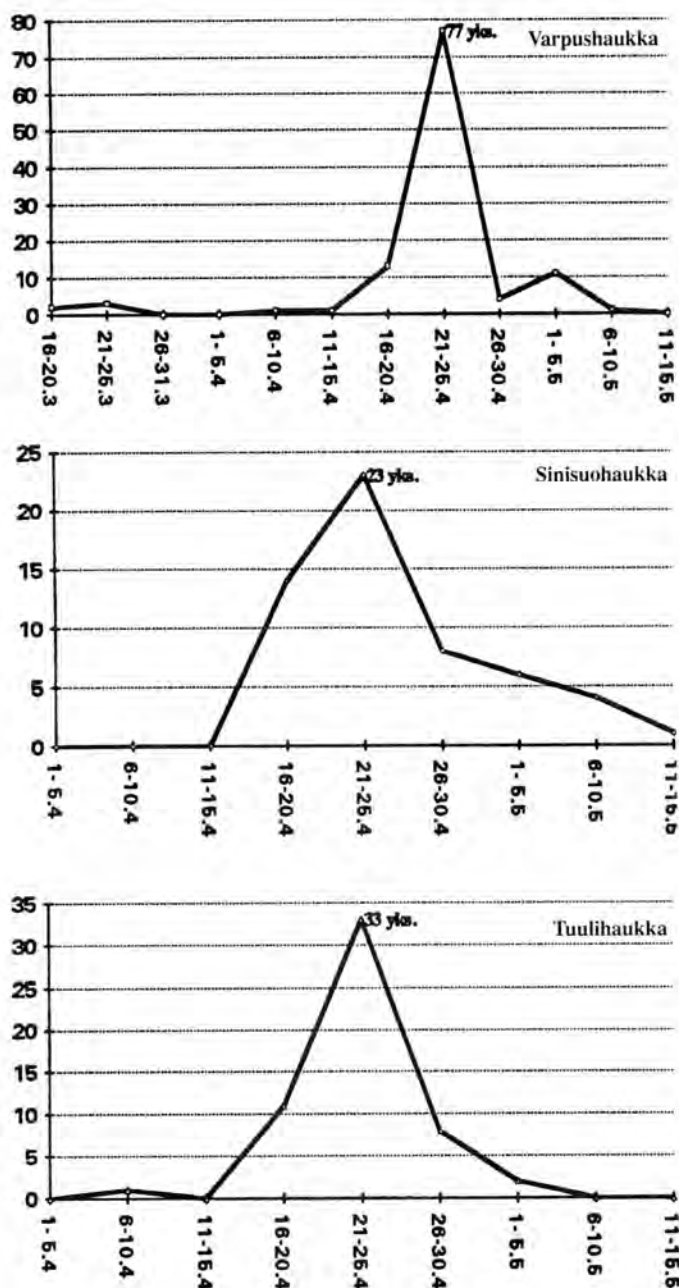
Töyhtöhyppä *Vanellus vanellus* (8.3.-30.3.-10.4./28). Varhaisimmat **22.3.** ä (pimeässä) Rau Vaa-jasalmi (TJa), 24.3. 1 p Rau Rastunsuo (KSi) ja 25.3. Kiu Rapakkojoki (SJU). Huippuna 24.4. 114 m/28a + 40 p Vjä Sopenjärvi (HHö).

Tylli *Charadrius hiaticula* (26.4.-10.5.-1.6./19). Tavanomaista runsaampi esiintyminen. Ensimmäinen jo **13.4.** 1 p Rau Rastunsuo (KSi). Seuraavia 8.5. 1 m Nil Palonurmi (PHa) ja 13.5. 5 p Sii Raasio (MU). Suurin parvi **22.5.** 15 p Sii Raasio (ALi). Havaintosumma aikaväliltä 13.4.-12.6. n. 100 yksilöä. Havainnot ovat enimmäkseen Sii Raasiosta.

Pikkutylli *C. dubius* (18.4.-28.4.-10.5./24). **25.4.** 1 p Maa Lapinjärvi (JTu) ja 28.4. 1 p Sii Toivala (HKO, MPa). Huippu 13.5. 20 p Sii Raasio (MU).

Kapustarinta *Pluvialis apricaria* (4.4.-18.4.-29.4./26). Lajin muuton kulku oli seuraavanlainen. Ensimmäiset: **12.4.** 1 p Rau Rastunsuo (KSi) ja 23.4. eri puolilla (Kuo, Lap, Sii). Suurin kerääntymä 6.5. n. 250 p Sii eri puolilla (MU). Viimeiset nähtiin 22.5. 19 p Son Iskola (VMS).

Kuva 2. Varpushaukan, sinisuohaukan ja tuulihaukan muuton kulkua viiden vuorokauden jaksoissa keväällä 1993.

Taivaanvuohi *Gallinago gallinago* (8.4.-20.4.-29.4./28). Ensimmäiset tavanomaisesti: 19.4. 3 p Vrk Ruokojärvi (OHu) ja 22.4. 1 p Maa Lapinjärvi (PRu). Enimmillään 24.4. n. 25 p Kuo Keskimmäinen (JTU).

Jänkäkurppa *Lymnocyrtus minimus* (21.4.-6.5.-18.5./25). Ohessa kaikki havaitut viisi yksilöä: 23.4. 1 p Rau Rastunsuo (KSi), 28.4. 1 p Kuo Keskimmäinen (HKO, MPa). 1.5. 2 p Sii Ahmo (JPY, MU) ja 6.5. 1 p Sii Ahmo (MU).

Lehtokurppa *Scolopax rusticola* (5.4.-18.4.-29.4./24). Saapui tarkasti: 18.4. 2 m ja 23.4. 1 ä Rau Etelä-Saikari (TJa) sekä 23.4. 1 yks. Kuo Sorsasalo (JRi).

Kuovi *Numenius arquata* (3.4.-14.4.-24.4./28). Ensimmäiset: 15.4. 1 p Rau Rastunsuo (KSi) ja 16.4. 2 p Kuo Keskimmäinen (HKO, MPa). Suurin keräntymä 23.4. 130 p Kuo Keskimmäinen (JTU).

Pikkukuovi *N. phaeopus* (19.4.-30.4.-14.5./23). Kaiken kaikkiaan

havaittiin 16 yksilöä, joka on viime vuosina ollut normaali määrä. Kaikki havainnot: 26.4. 2 p Vjä Jokijärvi (HHö), 27.4. 1 p Vjä Jokijärvi (HHö), 1 p Vjä Sopenjärvi (HHö). 28.4. 1 p Sii Aappola (MU) ja 1 p Kuo Keskimmäinen (TF, VU), 1.5. 5 m Kuo Keskimmäinen (TF, VU), 1.5. 1 m Vrk Ruokojärvi (OHu), 4.5. 1 p Nil Ranta-Sänkämäki (JRi), 13.-14.5. 3 p Rau Etelä-Saikari (TJa) ja 15.5. 1 p Vie Ala-Haajainen (US).

Rantasipi *Actitis hypoleucos* (10.4.-29.4.-8.5./24). Aikaisimmat: 25.4. 1 p Rau Tyyrinvirta (monet) ja 3 p /2a Rau Nokinen ja Vaajavirta (TJa) sekä 27.4. 1 p Jua Pisankoski (JuV).

Metsäviklo *Tringa ochropus* (5.4.-20.4.-1.5./28). 22.4. 1 p Maa Lapinjärvi (PRu) ja 23.4. eri puolilla. 27.4. havaittiin n. 20 p Kuo Keskimmäinen (AHa).

Liro *T. glareola* (15.4.-30.4.-8.5./26). Havaittiin suhteellisen aikaisin: 26.4. 1 p Vrk Ruokojärvi (OHu) ja 1 p Kuo Keskimmäinen (JRi) sekä 27.4. 1 p Nil Vuotjärvi (JuV) ja 1 p Vjä Alajärvi (HHö). Huippu vappuna 6.5. n. 150 p Vjä Urimolahti (HHö).

Punajalkaviklo *T. totanus* (23.4.-8.5.-19.5./25). Ensimmäinen havaittiin Maa Lapinjärvellä 23.4. 1 p (MPH, MU) ja 25.4. 1 p (JTU). Kevään havaintosumma oli n. 45 yksilöä, joista eri yksilöitä oli vain n. 15.

Mustaviklo *T. erythropus* (27.4.-6.5.-11.5./27). Ensimmäiset vapun seutuun: 1.5. 1 p Vrk Ruokojärvi (OHu) ja 1 p Kuo Keskimmäinen (TF, HHa, VU) sekä 2.5. eri puolilla (Kuo, Nil Sii). Huippuna 6.5. havaittiin muhkeat 35 p Nil Lastulahti (JuV). Viimeinen 30.5. 1 ä m Sii Raasio (HHö). Kaiken kaikkiaan nähtiin hiukan vähemmän (n. 85 yks.) kuin edellisenä keväänä (n. 100 yks.). Havaittu yksilömäärä on silti normaalia enemmän.

Valkoviklo *T. nebularia* (14.4.-29.4.-7.5./28). Aikaisimmat: 24.4. 1 p Kuo Keskimmäinen (TF, HKO, VU) ja 1 p Vrk Ruokojärvi (OHu) sekä 25.4. 1 p Kuo Keskimmäinen (JTU) ja 1 m Ter Haapamäki (TJa). Huippu vaatimaton 28.4. n. 20 p Kuo Keskimmäinen (TF, VU).

Suokukko *Philomachus pugnax* (27.4.-4.5.-11.5./27). Ensimmäisiä 2.5. jo eri puolilla (Iis, Kuo, Maa, Nil) ja 3.5. n. 5 p Iis Keskimmäinen (US) sekä us Kuo Keskimmäinen (JRi). Ennätysmäinen huippu 14.-16.5. 1500 p Maa Lapinjärvi (monet). Viimeiset nähtiin 22.5. 22 p Son Iskola (VMS) ja 23.5. n. 50 p Sii Raasio (HHö).

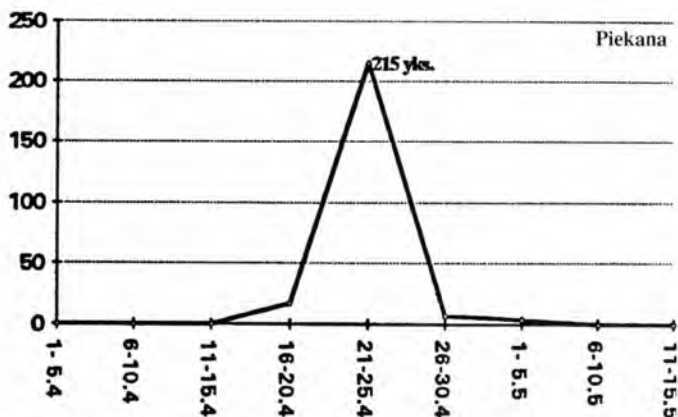
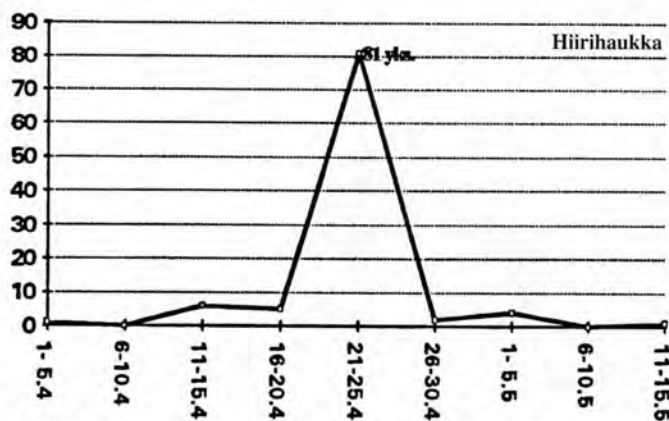
Pikkusirri *Calidris minutus*. Varhaisimmat: 22.5. 2 p (ALi) ja 23.5. 1 p Sii Raasio (HHö). Kevään kokonaissumma 13 yksilöä, joista 12 havaittiin Raasiassa.

Lapinsirri *C. temminckii* (2.5.-19.5.-1.6./19). Ensimmäiset: 9.5. 1 p ja 12.5. 3 p Sii Raasio (KRu). Paras päivä 15.5. n. 35 p Sii Raasio (monet). Kevään havaintosumma 186 yksilöä, joka jakautuu seuraavasti: Sii Raasio 133, Nil Palonurmi 49 (PHa) ja muualta neljä yksilöä.

Suosirri *C. alpina* (26.4.-17.5.-25.5./21). Ensimmäiset: 13.5. 3 p Sii Raasio ja 15.5. 1 Vrk (OHu) sekä 1 p Sii Raasio (monet). Enimmillään 26.5. n. 10 p Sii Raasio. Kevään havaintosummaan (n. 40 yks.) on laskettu 10.6. asti tavatut yksilöt. Suurin osa havainnoista on Raasiasta.

Jänkäsirriäinen *Limicola falcinellus*. Toukokuun kylmä jakso sattui sopivasti lajin päämuuton aikoihin. Tämä aiheutti lajin ennätysmäisen kevätseintymisen. Ensimmäiset Sii Raasiosta 23.5. 5 p (HHö) ja 26.5. 100 p (monet). Raasion havaintosumma n. 260 yksilöä, Nil Palonurmen n. 70 (PHa) ja muualta ilmoitettiin seitsemän. Kevään koko summa on siten n. 340 yksilöä. Viimeiset havaittiin 8.-9.6. 2 p Sii Raasio (JPY, MU). Muutamana aikaisempaa keväänä on havaittu ainoastaan yksittäisiä lintuja.

Vesipääsky *Phalaropus lobatus* (19.5.-28.5.-13.6./14). Myös tämän lajin esiintyminen oli runsas. Varhaisimmat: 22.5. 2 p Sii Raasio (ALi) sekä 26.5. 4 p Sii Raasio (monet), 4 p Nil Palonurmi (PHa) ja 1 p Son Saukkosuo (ALi). 31.5. summattiin peräti 21 p Sii Raasio (monet). Nil Palonurmessa havaittiin enimmillään 16 p 6.6. (PHa). Havaintosumat olivat: Raasio 76, Palonurmi 34 ja muualta 1 yks. Viimeiset havaittiin 8.6. 5 p Sii Raasio (MU).

Kuva 3. Hiihihaukan ja piekanan muuton eteneminen viiden vuorokauden jaksoissa keväällä 1993.

Lokit -Tikat

Merilokki *Larus marinus*. Kevään aikana havaittiin viisi yksilöä: **20.3.** 2 p Vrk Huruslahti (TI), 3.4. 1 ad p Vrk Huruslahti (HKO), 24.4. 1 subad p Rau Koskelovesi (RPa), 27.4. 1 ad p Kuo Kallansillat (AHa, ER).

Selkälokki *L. fuscus* (1.4.-16.4.-29.4./25). Ensimmäisiä hiukan keskimääräistä aikaisemmin: **14.4.** 2 m Kuo Keskimmäinen (TF, VU), 16.4. 3 p Kuo Kallansillat (ER). Mukavankokoinen kerääntymä 27.4. 20 p Kuo Kallansillat (ER).

Harmaalokki *L. argentatus* (8.3.-30.3.-28.4./25). Kuuluu kevään ensimmäisiin saapujiin. Aikaisimmat: **16.3.** 2 p ja 17.3. 4 p Vrk Huruslahti (TI). Kuopion korkeudella havaittiin ensimmäinen 19.3. 1 p Kuo Puutossalmi (HKO, MPa, ER). Enimmillään 10.4. 390 p Vrk Huruslahti (OHu, ALi).

Kalalokki *L. canus* (20.3.-14.4.-30.4./27). Aikaisimmat ajallaan: **13.4.** 1 p Kuo Kallansillat (HKO) sekä 14.4. 1 k Sii Jälä (MU). Ainoa kerääntymä 27.4. n. 100 p Kuo Kallansillat (ER).

Naurulokki *L. ridibundus* (21.3.-9.4.-21.4./27). Verrattain aikaisin: **4.4.** 1 p Vrk Lehtoniemi (MPH, KSa) ja 11.4. 5 p Vrk Lehtoniemi (monet) sekä 13.4. 6 p Kuo Kallansillat (HHa). Kohtuullisen kokoiset kerääntymät 23.4. n. 550 p Maa Pieni-Lapinjärvi (MPH, MU) ja 27.4. 500 p Kuo Kallansillat (ER).

Pikkulokki *L. minutus* (25.4.-4.5.-14.5./26). Ensimmäiset aikaisin: **27.4.** 4 p Maa Lapinjärvi (JHu,

ER) ja 1 p Vrk Siitinselkä (OHu) sekä 28.4. 6 p Kuo Keskimmäinen (monet). Suurin kerääntymä 17.5. n. 115 p Nil Ruokosjärvi (HHö).

Kalatiira *Sterna hirundo* (26.4.-6.5.-13.5./26). Ensimmäinen niukin naukin huhtikuussa: **30.4.** 1 k Vrk Siitinselkä (OHu). Seuraava 1.5. 1 p Kuo Keskimmäinen (TF, VU). 25.5. havaittiin runsas 80 tiiran kerääntymä Rau Tyyrinvirta (KSi).

Uuttukyyhky *Columba oenas* (26.3.-12.4.-1.5./20). Havaittiin kahdesti koko keväänä: **16.4.** 1 p Kuo Keskimmäinen (HKO, MPa) ja 24.-25.4. 1 p Sii Ahmo (MU).

Sepelkyyhky *C. palumbus* (15.3.-7.4.-24.4./28). Ensimmäinen jo maaliskuussa **28.3.** 1 p Kiu (AY). Toinen saapuja 4.4. 1 p Rau Rastunsuo (HSi, KSi). Huippu 23.4. 120 p + n. 100 m Kuo Keskimmäinen (JTU).

Käki *Cuculus canorus* (30.4.-11.5.-16.5./27). Saapui tarkasti **11.5.** 1 Ä Rau Etelä-Saikari (K. Jalkanen/TJa) ja 13.5. 1 Ä Vrk Ruokojärvi (MPH, HKO).

Sarvipöllö *Asio otus*. Havaittiin kahdesti: **20.3.** 1 p Rau Rastunsuo (KSi) ja 24.3. 1 Ä Lep Itä-Saamainen (JKe, HKO).

Suopöllö *A. flammeus* (19.3.-22.4.-6.5./19). Kaksi havaintoa ilmoitettiin: **1.4.** 1 p Rau Rastunsuo (KSi) ja 30.4. Jua Muuruvesi Putaansaari (VU).

Hiiripöllö *Surnia ulula*. Pari vaellushavaintoa: 25.4. 1 p Vjä Jokijärvi (J. Hirvonen/HHö) ja 27.4. 1 p Nil Ranta-Sänkämäki (ER, JRI)

Harjalintu *Upupa epops*. Havaittiin huhti-toukokuun vaihteessa: **30.4.** 1 p Rau Juhannusmäki ja 2.5. 1 p Rau Kerkonkoski (KSi). Lajia nähdään vähän keväisin.

Tervapääsky *Apus apus* (13.5.-22.5.-1.6./28). Nähtiin **14.5.** 5 k Kuo Sorsasalo (JRI) ja 16.5. eri puolilla. Kerääntymä n. 30 p Kuo Keskimmäinen (TF, VU).

Käenpiika *Jynx torquilla* (26.4.-8.5.-18.5./28). Lajin kanta vaikuttaa havaintojen perusteella olevan vähenemään päin. Havaintoja tehtiin seitsemästä yksilöstä. Ohessa kaikki havainnot: **27.4.** 1 Ä Nil Piekkälänmäki (AHO), 5.5. 1 Ä Jua Pisankoski (JuV), 8.5. 1 Ä Vrk Tyyskä (OHu), 13.5. 1 Ä Rau Etelä-Saikari (TJa), 16.5. 1 Ä Sii Kasurila (MU), 16.5. 1 Ä Vrk Kurola (HKO) ja 26.5. 1 Ä Lep Paukarlahti Kuivastenniemi (HR).

Varpuslinnut

Kiuru *Alauda arvensis* (11.3.-27.3.-15.4./28). Ensimmäiset: **17.3.** 1 p Vrk Lehtoniemi (TI) ja 23.3. 1 p Rau Rastunsuo (KSi) sekä 28.3. 2 p Kuo Keskimmäinen (JTU). Huippuna 6.4. n. 40 p Sii kk (MU).

Törmäpääsky *Riparia riparia* (1.5.-12.5.-22.5./21). Varhaisimmat Kuo Keskimmäiseltä: **3.5.** 4 k (JRI) ja 5.5. 1 p (TF, VU).

Haarapääsky *Hirundo rustica* (7.4.-4.5.-13.5./27). Ensimmäiset kesän sanansaattajat jo huhtikuussa: **30.4.** 1 k Kuo Väinölänniemi (EB) ja 1 p Vrk Ruokojärvi (OHu). 1.5. nähtiinkin jo useita eri puolilla (Kuo, Lep, Vrk)

Räystäspääsky *Delichon urbica* (1.5.-7.5.-14.5./27). Rikkoi ennätyksensä reilusti: **24.4.** 1 m Vrk

Suopöllö nähtiin keväällä 1993 kaksi kertaa.

© Jorma Peiponen

Ruokojärvi (OHu) ja 26.4. 3 p Ves Sonkari (Nuutiset/TJa) sekä 6 m Vrk Ruokojärvi (OHu).

Metsäkirvinen *Anthus trivialis* (13.4.-28.4.-6.5./28). Ensimmäiset saapuivat lämpöaallon mukana: **24.4.** 1 m Vrk Lehtoniemi (OHu) ja 2 m Vjä Sopenjärvi (HHö) sekä 26.4. 2 m Vrk Ruokojärvi (OHu) ja 4 m Lap Haminmäki (HHö).

Niittykirvinen *A. pratensis* (2.4.-13.4.-26.4./27). Havaittiin aikaisin: **4.4.** 1 p Rau Rastunsuo (KSi) ja 8.4. 1 p Kuo Keskimäinen (JTU). Huippu 24.4. 22 m + n. 40 p Vjä Sopenjärvi (HHö).

Lapinkirvinen *A. servinus* (5.5.-17.5.-1.6./22). Seuraavassa kaikki havainnot: **13.5.** 1 Vrk Ruokojärvi (MPH, HKo), **13.5.** 2 p Sii Aappola (MU), 16.5. 1 p Sii Jälä (MU) ja 19.5. 1 p Rau Rastunsuo (KSi).

Keltavästäräkki *Motacilla flava* (20.4.-3.5.-9.5./27). Ensimmäiset: **30.4.** 1 ä m Rau Etelä-Saikari (TJa) ja 1.5. 1 k m Sii kk (JPY, MU) sekä 4 p Vrk Ruokojärvi (OHu, HKo).

Västäräkki *M. alba* (27.3.-13.4.-18.4./28). Ensimmäiset: **12.4.** 1 m Rau Etelä-Saikari (TJa) ja 18.4. eri puolilla.

Pikkulepinkäinen *Lanius collurio* (12.5.-22.5.-10.6./21). Ensimmäiset lähes ennätysajassa: **13.5.** 1 k p Vrk Lehtoniemi (MPH, HKo) ja 16.5. 1 k p Vrk Lehtoniemi (ALi, JuP). Näiden lisäksi neljä havaintoa: 22.5. 1 k p Lep Uitukanharju (HRö), 23.5. 1 k Lep (AHa), 23.5. 1 p Sii Kasurila (HHö) ja 30.5. 1 k p Rau Etelä-Saikari (TJa).

Isolepinkäinen *L. excubitor* (8.2.-5.4.-29.4./25). Kevään esiintyminen oli runsas. Ensimmäinen maaliskuussa: **20.3.-3.4.** 1 p Sii kk (MU). Viimeiset havaittiin 29.4. 1 p Lap Lamminpää (US) ja 30.4. 1 p Kiu Löytänä (AY). Kevään summa mukavat n. 35 yksilöä.

Kuhankeittäjä *Oriolus oriolus* (19.5.-30.5.-10.6./21). Ensimmäisiä: **22.5.** 1 Ä Kuo Karhonsaari (HHö) ja 2.6. 1 Ä Veh Keski-Kallavesi Sikosaaret (JTU).

Kottarainen *Sturnus vulgaris* (8.3.-27.3.-6.4./28). Aikaisimmat: **20.3.** 1 p Sii kk (MU) ja 21.3. 1 p Rau (KSi). Suurempia kerääntymiä ei muutamaan viimevuotiseen tapaan ilmoitettu.

Kevään ensimmäinen punarinta saattoi olla Pohjois-Savossa talvehtinut. © Jorma Peiponen

Tilhi *Bombus garrulus*. Talvisia kiertelijöitä riitti vielä maaliskuulle. Enimmäkseen havaittiin pikkuparvia, joista suurimmat olivat 30 yksilön luokkaa mm. 23.3. ja 3.4. 30 p Sii kk (MU), 10.4. n. 25 p Vjä kk (HHö) ja 24.4. n. 30 p/m Vjä Sopenjärvi (HHö). Viimeiset havaittiin **2.5.** ä Vie Konolanmäki (HHg). Kevään summa oli suurehko n. 290 yks.

Naakka *Corvus monedula* (24.2.-22.3.-13.4./25). Ensimmäiset **16.3.** 2 p Lap Linnansalmi (HHö) ja 18.3. 1 m Kuo Kallansillat (HHa).

Mustavaris *C. frugilegus* (2.3.-19.3.-2.4./27). Varhaisimmat: **15.3.** 2 p Kuo Vehmasmäki (AMK) ja 18.3. 2 m Vrk Lehtoniemi (OHu). Kevään yksilömäärä (n. 45 yks.) on aika normaali. Viimeiset toukokuussa 9.5. 5 p Kuo Keskimäinen (VU) ja 13.5. 1 m Sii Aappola (MU).

Varis *C. corone*. Lajin muuton voi parhaiten todeta maaseudulla: **13.3.** 1 m + 1 p Rau Etelä-Saikari (TJa) ja **13.3.** 1 m Jua Pisankoski (JuV).

Korppi *C. corax*. Muutontapaista liikehdintää havaittavissa huhtikuussa: 13.4. 13 m Lap Lamminpää (US).

Koskikara *Cinclus cinclus*. Viimeiset karat havaittiin **27.3.** 2 p Kiu Asiaisjoki ja 1 p Kiu Ryttyjoki (AY).

Peukaloinen *Troglodytes troglodytes* (1.4.-16.4.-2.5./22). Vähäinen ilmoitteluaktiivisuus lajin kohdalla jatkuu. Seuraavassa kaikki havainnot: **21.4.** 1 Ä Vrk Kirvesniemi (OHu), 28.4. 1 p Lep Nikkilänmäki (HRö), 6.5. 2 Ä Jua Pisankoski (JuV), 14.5. 1 Ä Veh Jänissalo (AHa, HKo, ER) ja 20.5. 1 Ä Suuri Majoinen (MPH, KSA).

Rautiainen *Prunella modularis* (4.4.-19.4.-2.5./25). Saapui normaalisti **19.4.** 9 m + 1 p Vrk Ruokojärvi (OHu) ja 23.4. eri puolilla.

Pensassirkkalintu *Locustella naevia* (21.5.-30.5.-12.6./26). Ensimmäinen **27.5.** alkaen 1 Ä Lep Haiseva (OHu).

Viitasirkkalintu *L. fluviatilis*. Kaksi säsirijää: **27.5.** 1 Ä Vrk Kurola (OHu) ja 2.6. 1 Ä Vjä Joki-järvi (HHö).

Ruokokerttunen *Acrocephalus schoenobaenus* (5.5.-14.5.-25.5./28). Kiireisimmät: **7.5.** 1 Ä Maa Patalahti (HR, RR) ja 10.5. 1 Ä Vrk Ruokojärvi (OHu).

Viitakerttunen *A. dumetorum* (22.5.-4.6.-11.6./24). Rikkoi ennätysensä päivällä **21.-23.5.** 1 Ä Lep Nikkilänmäki (HR, HKo ym.).

Rytikerttunen *A. scirpaceus*. Ensimmäiset kesäkuun alussa: **1.6.** 1 Ä Vrk Ruokolahti (OHu) sekä 3.6. 1 Ä Vrk Lehtoniemi (AHa, JKe, HKo), 1 Ä Vrk Käärmeniemi ja 1 Ä Vrk Huruslahti (OHu).

Luhtakerttunen *A. palustris*. Kaksi havaintoa: **3.6.** 1 Ä Rau Pohjois-Saikari (MLi) ja 9.6. 1 Ä Lep Nikkilänmäki (HR).

Kultarinta *Hippolais icterina*. Yksi lavertelija ilmoitettiin: **7.-12.6.** 1 Ä Vrk Lehtoniemi (OHu).

Lehtokerttu *Sylvia borin* (7.5.-22.5.-31.5./27). Ensimmäiset jo toukokuun puolessavälissä: **15.5.** 1 p Lep Nikkilänmäki (HR, RR) ja 16.5. 1 Ä Maa Lapinjärvi (AHa, HKo ym.) sekä 1 Ä Vrk Lehtoniemi (OHu, ALi).

Mustapääkerttu *S. atricapilla* (5.5.-24.5.-8.6./18). Aikaisimmat: **9.5.** 1 p Lep Nikkilänmäki (HR) ja 17.5. 1 Ä Vrk Häyrylä (OHu).

Pensaskerttu *S. communis* (6.5.-18.5.-28.5./28). Rutusti ennätystään päivällä paremmaksi: **5.5.** 1 Ä Kuo Huuhanmäki (EB) ja 7.5. 1 m p Nil Hanhisalmi (ER, JRI).

Hernekerttu *S. curruca* (3.5.-12.5.-23.5./27). Havaittiinkin yllättäen vasta edellistä myöhemmin: **9.5.** 1 Ä Jua Pisankoski (JuV) ja 10.5. 1 Ä Sii kk (MU).

Pajulintu *Phylloscopus trochilus* (23.4.-3.5.-12.5./27). Saapui huhti-toukokuun vaihteessa: **30.4.** 1 Ä Lep Nikkilänmäki (HR) ja 1.5. 1 Ä Sii kk (MU).

Tiltalti *P. collybita* (17.4.-28.4.-12.5./28). Muutaman niukan kevään jälkeen ilmoitettiin tältä

keväältä selkeästi enemmän n. 12 yksilöä. Ensimmäiset **27.4.** 1 Ä Lep Nikkilänmäki (HR, RR) ja 28.4. 1 Ä Jua Pisankoski (JuV).

Sirittäjä *P. sibilatrix* (28.4.-13.5.-1.6./23). Ensimmäiset jo vappuna: **1.5.** 2 Ä Vrk Ruokojärvi (OHu). Seuraavana päivänä 2.5. jo eri puolilla. Huippuna 22.5. 8 Ä Kuo Puijo (AHa).

Idänuunilintu *P. trochiloides* (14.5.-29.5.-11.6./18). Ensimmäinen lauleli **25.5.** alkaen Kuo Puijonlaakso (HHA). Tämän lisäksi neljä muuta havaintoa kesäkuulta.

Kirjosieppo *Ficedula hypoleuca* (24.4.-6.5.-15.5.-/27). Sivusi melkein ennätystään: **25.4.** 1 K p Rau Kattilavirta (HR) ja 26.4. 1 K p Jua Ruislampi (I. Malmivuori/RM).

Harmaasieppo *Muscicapa striata* (3.5.-15.5.-26.5./25). Keskimääräiseen aikaan **15.5.** eri puolilla ja 16.5. Son Luomajoki (US).

Kivitasku *Oenanthe oenanthe* (12.4.-24.4.-4.5./28). Ensimmäiset: **18.4.** 1 K p Vrk Lehtoniemi (OHu) ja 23.4. 1 K p Lap Linnansalmi (HHö). Huippu 30.4. n. 10 p Jua Muuruvesi Putaansaari (VU).

Pensastasku *Saxicola rubetra* (25.4.-8.5.-16.5./27). Ensimmäiset: **30.4.** 1 p Jua Muuruvesi Putaansaari (VU) ja 1.5. 1 Ä Vrk Ruokojärvi (HKO, ALi) sekä 1 Ä Vrk Niittypuro (OHu).

Leppälintu *Phoenicurus phoenicurus* (18.4.-4.5.-14.5./26). Varhaisimmat: **27.4.** 1 K p Nil Hanhisalmi (JRI) ja 28.4. 1 K p Sii Aappola (MU).

Sinirinta *Luscinia svecica* (30.4.-10.5.-23.5./24). Runsa esiintyminen. Kaikki havainnot: **6.5.** 1 K p Rau Etelä-Saikari (TJa), 7.5. 1 Ä Vrk Ruokojärvi (OHu), 7.5. 1 Ä Vrk Ruokolahti (OHu), 8.5. 1 Ä Vrk Lehtoniemi (OHu), 8.5. 1 K p Jua Ruislampi (I. Malmivuori/RM), 13.5. 1 Ä Vrk Lehtoniemi (MPH, HKO), 14.5. 1 p Son Suolahti (maallikko/HHö), 14.5. 1 p Son Sametti (US), 14.5. Jua Pisankoski (JuV), 14.5. 1 p Kuo Keskimäinen (JTU) ja 16.5. 1 Ä Vrk Ruokolahti (OHu).

Punarinta *Erithacus rubecula* (5.4.-15.4.-30.4./28). Aikaisin **3.4.** 1 Ä Kuo Julkula saattaa koskea

menestyksellistä talvehtijaa (AHA). Havainto olisi myös uusi saapumisennätys. Seuraava havainto 20.4. 1 p Kuo Kelloniemi (HKO) ja 23.4. eri puolilla.

Satakieli *Luscinia luscinia* (12.5.-19.5.-3.6./26). Ensimmäiset: **14.5.** 1 Ä Vrk Häyriä (OHu) ja 15.5. 1 Ä Vrk Lehtoniemi (OHu).

Mustarastas *Turdus merula* (7.3.-3.4.-10.4./25). Ilmestyi maaliskuun puolivälissä: **15.-16.3.** 1 K p Kuo Kuhanen (Eila Roininen/ER).

Punakylkirastas *T. iliacus* (4.4.-14.4.-27.4./28). Ensimmäiset: **17.4.** 1 p ja 18.4. us. Rau Etelä-Saikari (TJa).

Laulurastas *T. philomelos* (12.4.-21.4.-29.4./27). Ensimmäiset nähtiin **23.-24.4.** eri puolilla.

Kulorastas *T. viscivorus* (30.3.-21.4.-1.5./25). Ensimmäiset: **18.4.** 1 ä m Rau Etelä-Saikari (TJa) ja 19.4. 1 p Vrk Ruokojärvi (OHu).

Räkättirastas *T. pilaris* (10.2.-8.4.-23.4./28). Ensimmäiset muuttajat: **15.3.** 8 p Vrk Lehtoniemi (HKO, ER) ja 23.3. us Vrk Lehtoniemi (HKO, ER). Huippuna 24.4. 530 m + 200 p (*Tpil* + iso *Turdus sp.*) Sii kk (MU) ja 25.4. n. 500 m Sii kk + Aappola (MU) sekä 24.4. 600 m + 150 p (*Tpil* + *Turdus sp.*) Vjä Sopenjärvi (HHö). Yksi *Turdus sp.* havaittiin 16.3. 1 k Lap kk (HHö).

Pyrstötiainen *Aegithalos caudatus*. Havaintoja maaliskuussa pikkuparvista. Huhtikuun havainnot koskivat lähinnä yksittäisiä lintuja, jotka todennäköisesti olivat jo reviiereilleen asettuneita. Maaliskuun havainnot: **12.3.** 3 Nil Ranta-Sänkimäki (JRI), 14.3. 1 k Nil Eitikka (HHö) ja 15.3. 5 yks. Lep Konnus (HR, RR).

Lapintiaainen *Parus cinclus*. Seuraavat vaellushavainnot noteerattiin: 12.4. 1 m + 1 p ja 25.4. 1 p Kuo Kelloniemi (EB)

Peippo *Fringilla coelebs* (17.3.-4.4.-27.4./28). Laji ei tiettävästi talvehtinut Varpaisjärvellä, joten **4.3.** 1 p Vjä kk (HHö) on tulkittava aikaiseksi muuttajaksi. Saapumisennätys parane samalla rutkasti. Seuraava havaittiin 22.3. 1 K p Kuo Kaupunki hautausmaa (AHA). Suurempia kerääntymiä tai muutonhuippuja ei ilmoitettu.

Järripeippo *F. montifringilla* (3.4.-

17.4.-29.4./27). Paransi saapumisennätystään yli kymmenen päivää: **21.3.** 1 p Vrk Lehtoniemi (HKO). Seuraavat keskimääräisesti 17.4. 15 p Vrk Ruokojärvi (OHu). Suurempia kerääntymiä ei ilmoitettu.

Vihervarpunen *Carduelis spinus* (10.2.-24.3.-12.4./14). Lajin talvehtiminen vaikeuttaa muuton alun ajoittamista. Talvella 1992-93 laji olikin runsas. Ensimmäiset muuttajat nähtiin **21.3.** 6 p Lep Nikkilänmäki (HR) ja 27.3. 6 p Vrk Häyriä (OHu) sekä 4.4. 1 yks. Vrk Ruokojärvi (MPH, KSA).

Tikli *C. carduelis* (29.2.-28.3.-14.4./17). Laji näyttää runsastuvan kevät keväältä. Maaliskuusta toukokuuhun summattiin n. 105 yksilöä. Lajia havaittiin talven aikana yksittäisiä lintuja, joka hankaloittaa muuton alun tulkintaa. Ensimmäiset muuttajiksi tulkittavat nähtiin **13.3.** 2 m Nil Eitikka (HHö) ja 18.3. 1 p Jua Pisankoski (JuV). Rautalamilla nähtiin 19.3.-25.3. peräti n. 30 yks. Rau Laakkola (LPu).

Hempu *C. cannabina* (23.3.-6.4.-30.4./26). Havaintoja kertyi aikaisempia keväitä runsaammin kaikkiaan n. 50 yksilöstä. Ensimmäiset **3.4.** 2 p Sii kk (MU) ja 4.4. 2 p Vrk Lehtoniemi (MPH, KSA). Huippuna 6.4. 8 p Vrk Lehtoniemi (OHu) ja 24.4. 10 p Sii kk (MU).

Urpiainen *C. flammea* Havaintoja pitkin kevättä. Mitään suurempia määriä ei ilmoitettu. Urpoja havaittiin vielä kesäkuussakin.

Nokkavarpunen *Coccothraustes coccothraustes*. Kolme havaintoa: **1.4.** 1 p Nil kk (Kauko Rautiainen/HHö), 22.4. 1 p Kuo Huuhanmäki

(EB) ja 22.5. 1 yks. Kuo Puijo (AHA).

Punavarpunen *Carpodacus erythrinus* (9.5.-19.5.-27.5./28). Ensimmäiset aikaisin: **10.5.** 1 Ä Jua Pisankoski (JuV) ja 11.5. 1 m p Kuo Neulamäki (VU).

Pikkukäpylintu *Loxia curvicastra*. Ei todettu runsaampaa vaeltelua. Huhtikuulta ilmoitettiin lähinnä yksittäisiä lintuja.

Taviokuurna *Pinicola enucleator*. Yksi havainto helmikuulta **11.2.** 11 m Rau Etelä-Saikari (TJa).

Pohjansirkku *Emberiza rustica* (21.4.-3.5.-19.5./23). Aikaisin havainto tsik-sirkusta 24.4. 1 m Sii kk (MU). Seuraavat havainnot määritetyistä: **27.4.** 2 m Sii Hanhimäki (EB), 5.5. 1 m Lap Linnansalmi (HHö) ja 1 m Kuo Keskimäinen (HKO, ER).

Peltosirkku *E. hortulana* (1.5.-8.5.-17.5./27). Sivusi saapumisennätystään peräti parilla havainnolla: **1.5.** 1 K p Jua Muuruvesi Putaansaari (VU) ja 1 Ä Sii kk (JPY, MU). Seuraava 2.5. 1 K p Nil Ranta-Sänkimäki (JRI).

Pajusirkku *E. schoeniclus* (24.3.-11.4.-29.4./28). Ensimmäiset **4.-5.4.** 2 K p Vrk Lehtoniemi (monet). Paras noteeraus 24.4. 22 m Sii kk (MU).

Lapinsirkku *Calcarius lapponicus* (4.4.-16.4.-2.5./27). Ensimmäinen sivusi saapumisennätystään **4.4.** 1 p Rau Rastunsuo (HSi, KSi). Seuraava vasta keskimääräiseen aikaan 17.4. 1 p Sii Toivala (HKO, MPa). Huippuna 2.5. ainoastaan n. 100 p Sii Jälä (MU). Viimeinen

Peippo teki uuden saapumisennätyksen. © Jorma Peiponen

5.5. 1 p Lap Linnansalmi (HHö) ja 4 p Kuo Keskimmäinen (HKO, ER). Havaittu yksilömäärä n. 125 on pienehkö muutamaan aikaisempaan kevääseen verrattuna.

Pulmunen *Plectrophenax nivalis* (16.2.-20.3.-9.4./28). Ensimmäinen muuttavaksi tulkittava havaittiin jo 11.2. 1 p Maa Lapinranta (JPä). Ennätys parani siten viidellä päivällä. Seuraavat havaittiin 7.3. muut m Rau Rastunsuo (KSi). Huippuna 4.-5.4. jättimäinen 1500 p Kuo Keskimmäinen (JTU). Suuri parvi nostaa kevään yksilömäärän noin 3000:een. Viimeiset havaittiin 23.4. 1 ä m Vjä Sopenjärvi (HHö) ja 20 p Lap Linnansalmi sekä 1.5. 1 p Sii Raasio (monet).

Lopuksi

Lopuksi kiitos kaikille havaintojaan lähettäneille. Havaintoja saatiin niin hyvin, että kokonaiskuva muuton etenemisestä muodostui varsin kattavaksi. Ainahan parantamisen varaa tietenkin on ja tuskin koskaan täydellisesti havainnoitua kevättä tuleekaan. Tämänkin kevään osalta Ylä-Savon havainnointi oli heikkoa. Tilannetta valottivat onneksi Silveri Jusila ja Asko Yli-Kauppila. Siitä heille erityinen kiitos. Kevätarktikin seurannassa olisi myös paljon petraamisen varaa. Johtuisiko laimea havainnointi siitä, että arktika ei täällä yllä samoihin mittasuhteisiin kuin esim. Suomenlahdella, jonne ahkerimmat tapittajat ryntäävätkin. Toukokuu tuntuu muutenkin olevan hiukan heikommin havainnoitu kuin huhtikuu.

Huhtikuun saapujat turruttavat ilmeisesti pahimmat havainnointipaineet ja myöhäisimpiä muuttajia ei enää jakseta seurata.

Muutamassa edellisessä katsauksessa olen koonnut mainittavimpia muuttotietoja vanhemmilta keväiltä. Juhlakirjan tiimoilta niitä on kuitenkin kertynyt niin runsaasti, että teen niistä oman pienen jutun joskus myöhemmin. Vanhoja haviksia otetaan edelleen mielellään vastaan. Kevään 1994 muuttotiedot olisivat nyt ajan-kohtaisia. Minulle niitä on tullut melkoisen vähän, joten lisähavainnot eivät olisi pahitteeksi. Toivoisin kaikkien ilmoittavan myös yhdistyksemme havisvihkoihin kirjaamanne havikset. Muutamat vihkot ovat nimittäin joutuneet terrorin kohteeksi käyttötarkoituksen ollessa vaihtelevasti nuotion sytykkeestä WC-paperin korvikkeeksi. Eikun penkomaan haviksia...

Spring migration Summary

Introduction

After each species' name are the first, median and last dates for birds arriving in Pohjois-Savo for the years 1965-92, followed by the number of years during the period the species was recorded. The earliest arrival dates are in bold text.

Observation activity during the period was good in the central and southern parts of the region but weak in the north.

Weather Conditions

The first migrants arrived with the warmer weather in the middle of March. This initial movement was shortlived as the weather turned cold again at the end of the month. The ice finally melted on the 23rd of April encouraging large number

of swans, hawks and cranes to pass through. The warm weather continued allowing species that arrive at the end of April and the beginning of May to show up earlier than usual. On the 25th May the warm weather finally broke for five days. Five days of colder weather followed which forced a lot of waders to stop over in the region - mostly at Raasio but throughout the region. An impressive number of Broad-billed Sandpipers - over 300 - set a new record for the site.

Records

Several species broke their earliest arrival date records:

Cormorant, Velvet Scoter, Ringed Plover, House Martin, Blyth's Reed Warbler,

Whitethroat, Robin, Chaffinch, Brambling and Snow Bunting

four species equalled their arrival records: *Common Scoter, Oystercatcher, Ortolan Bunting and Lapland Bunting*

Charts

1. Whooper Swans, Bean Geese and Cranes - total for five day periods during Spring '93.
2. Sparrowhawks, Hen Harriers and Kestrels - total for five day periods during Spring '93.
3. Buzzard and Rough-legged Buzzard - total for five day periods during Spring '93.

Rastaiden muutosta Kuopiossa

Erkki Björk ③

Keväästä 1986 alkaen olen kerännyt Kuopion seudulla lintujen muuttohavaintoja. Pääasiallisena tarkoitukseni on ollut havainnoida lintujen muuttosuuntia, mutta samalla olen kerännyt tietoja myös parvien koosta, muuttoajoista ja lentokorkeuksista. Tämä artikkeli on lajikohtaisista tarkasteluistani kolmas. Ensimmäinen käsitteli peipon ja järripeipon muuttoa (Björk 1992a) ja toinen kirvisten muuttoa (Björk 1992b).

Rastaista on kertynyt (1993 loppuun mennessä) havaintoja seuraavasti: räkättirastas 1548, punakylkirastas 366, laulurastas 88, kulorastas 49 ja mustarastas 19.

Muutontarkkailumenetelmäni osalta viittaan aikaisempiin kirjoituksiini (Björk 1987, Björk 1991).

Muuttosuunnat

Räkättirastaiden, punakylkirastaiden, laulurastaiden, kulorastaiden ja mustarastaiden muuttosuuntien jakaumat keväällä ja syksyllä on esitetty kuvassa 1.

Räkättirastaan, punakylkirastaan, laulurastaan ja mustarastaan kevätmuutot suuntautuvat voittopuolisesti pohjoisen ja koilliseen. Kulorastaan kevätmuutto on suuntautunut hieman muiden rastaiden muutosta poiketen painokkaammin pohjoiseen.

Syysmuuttosuunnat hajaantuvat useimmilla rastailla etelän ja luoteen välille. Vain kulorastaan syysmuutto rajoittuu etelän ja lounaan välille.

Havaintopaikkojen välisistä eroista voin todeta ainoan tilastollisesti merkitsevän eron löytyvän räkättirastaan kevätmuuton osalta, kun verrataan Kelloniemen havaintoja muihin havaintoihin. Kelloniemen havainnoissa on ollut vähemmän pohjois-luoteeseen matkaavia räkättirastaita.

Rastaiden muuttosuunnissa ei ollut

havaittavissa muuttokauden alkupuoliskon ja loppupuoliskon välillä oleellisia eroja.

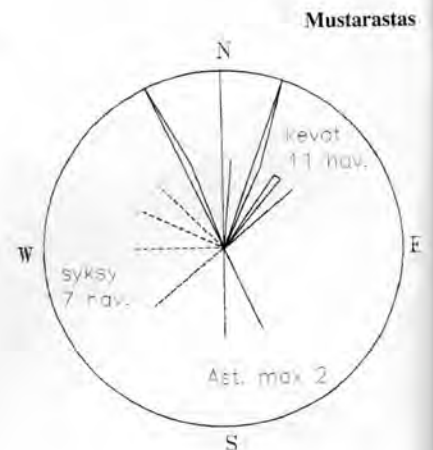
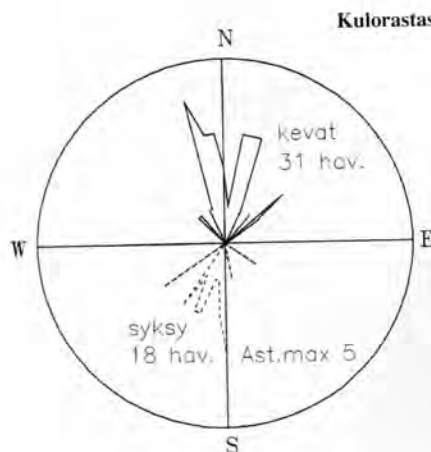
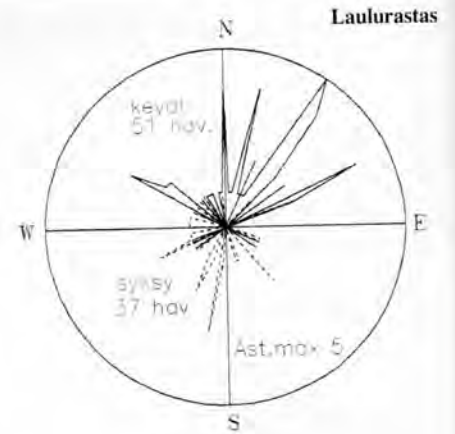
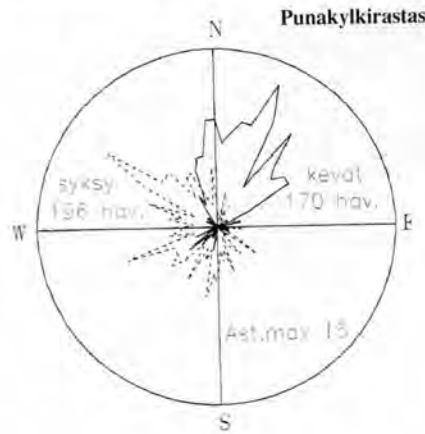
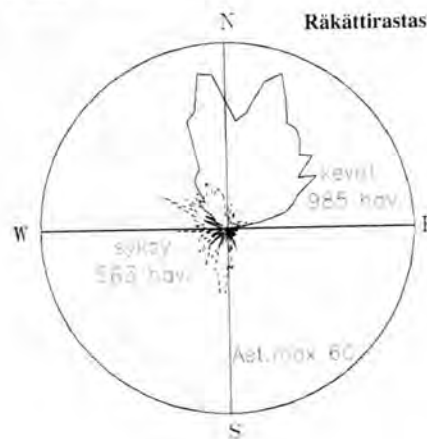
Keväistä paluumuuttoa olen havainnut lähinnä vain räkätti- ja punakylkirastailla ja se on suuntautunut lounaaseen.

Muuton ajoittuminen

Havaintojen ajoittumisen eri viikoille olen esittänyt Kuvissa 2. (räkättirastas ja punakylkirastas) ja 3. (laulurastas, kulorastas ja mustarastas).

Mustarastaat ovat olleet keväällä liikenteessä keskimäärin viikkoa muita aikaisemmin. Noin puoli viikkoa aikaisemmin ovat liikkuneet myös punakylkirastaat verrattuna räkätti-, laulu- ja kulorastaisiin. Syksyllä aikaisimpia ovat olleet punakylkirastaat ja laulurastaat. Keskimäärin puoli viikkoa myöhemmin ovat liikkuneet räkätit. Kulo- ja mustarastaat ovat muuttaneet viimeisinä keskimäärin yli kaksi viikkoa räkättejä myöhemmin.

Auringon nousuun nähden punakylkirastaita olen havainnut keväällä aikaisemmin (keskimäärin 1,8 tuntia auringonnousun jälkeen) kuin räkättirastaita (2,3

Kuvat 1. Rastaiden keväiset (yhtenäiset viivat) ja syksyiset (katkoviivat) muuttosuunnat. Tulokset esitetty viiden asteen jakovälillä.

tuntia). Syksyllä taas laulurastaita olen havainnut merkittävästi aikaisemmin (1,3 tuntia) kuin räkätti- (1,6 tuntia) tai punakylkirastaita (1,8 tuntia).

Muuttoparvien kokojakauma ja lentokorkeus

Muuttoparvien kokojakaumat olen esittänyt kuvassa 4. Suuria parvia (yli 10) ovat muodostaneet vain räkätti- ja punakylkirastat. Mustarastat ovat liikkuneet korkeintaan kahden yksilön ryhmissä.

Räkätti- ja punakylkirastaiden parvikoot ovat poikenneet syksyllä ja keväällä erittäin merkittävästi toisistaan. Syysparvet ovat olleet suurempia molemmilla lajeilla. Keväällä punakylkirastaiden parvet (keskimäärin 4,1 yksilöä) ovat olleet suurempia kuin räkätti- parvet (kesk. 2,5) ja syksyllä päinvastoin (kesk. 6,0 ja 11,4).

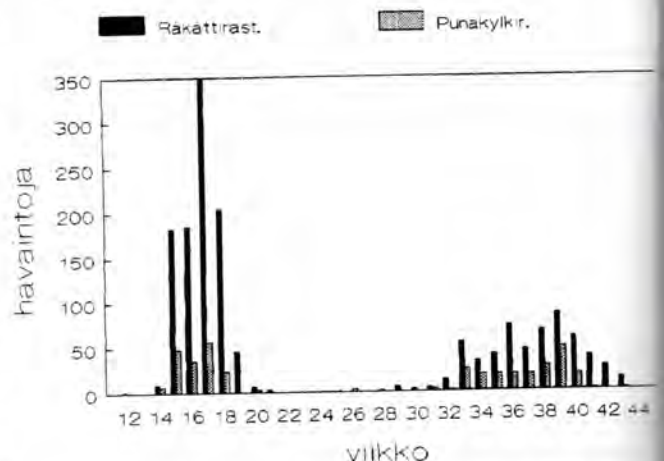
Muuttoparvien lentokorkeusjakaumat olen esittänyt kuvassa 5. Kulorastat ovat harrastaneet muita useammin korkealentoa ja punakylkirastaita on esiintynyt muita useammin matalalentoa.

Tulosten tarkastelua

Rastat ovat enemmän tai vähemmän yömuuttajia (Solonen 1985 ja v. Haartman ym. 1963-72). Havaintomääristä päätellen vahvimmin yömuuttajia ovat musta- ja laulurastas. Räkätti- rastat muuttavat eniten päiväaikaan. Punakylkirastaiden havainnot ovat ajoittuneet keväällä keskimäärin puoli tuntia aikaisempaan auringonnousuun nähden kuin räkätti- rastaiden havainnot. Syksyllä vastaavasti olen havainnut laulurastaita liikkeellä muita rastaita aiemmin, mikä seikka kuvastanee myös lajin eroja yömuuton yleisyydessä.

V. Haartman ym. (1963-72) mukaan räkätti- rastaan syysmuutto on kaikin tavoin epäsäännöllistä ja sisämaassa se saattaa aluksi suuntautua pohjoiseenkin. Mi-

nun havaintojeni mukaan syysmuut- tosuunnissa ei ollut eroja muuton alku- ja loppupuolien välillä. Koko muutto- kauden aikana räkätti- rastat liikehtivät paitsi etelään niin säännöllisesti myös läntisiin ilmansuuntiin etelän ja pohjoisen välillä, luoteeseen painottuen. Voidaan päätellä, että räkätti- rastaita ajautuu syysmuuton aikana runsain määrin idästä länteen, etelän ja pohjoisen välillä edestakaisin liikehtien.

Kuva 2. Räkätti- ja punakylkirastaiden havaintoajat viikoittain.

Räkättirastaat talvehtivat Länsi- ja Etelä-Euroopassa (Solonen 1985). Näyttäisi siltä, että räkättirastaat menevät talvehtimisalueilleen suuressa määrin Skandinavian niemimaan kautta. Paluu tapahtuu enemmän suoraviivaisesti ja osin Karjalan kannaksen suunnasta.

Punakylkirastaan valoisaan aikainen syysmuuttoliikehdintä on suuntautunut niin ikään läntisiin suuntiin erityisesti lounaaseen ja luoteeseen. Punakylkirastaat talvehtivat Länsi-Euroopassa ja Välimeren maissa (Solonen 1985). Myös punakylkirastaiden syysmuutto näyttäisi kulkevan Skandinavian niemimaan kautta. Keväällä punakylkirastaat näyttäisivät palaavan Ahvenanmaan ja Viron suunnista.

Laulurastaan ja mustarastaan muutos suunnat vihjaavat samantapaiseen käyttäytymiseen kuin räkätti- ja punakylkirastaalla, kuten edellä olen esittänyt. Laulurastaat talvehtivat Välimeren maissa ja mustarastaat Länsi-Euroopassa (Solonen 1985).

Kulorastaat ovat liikkuneet muuttollaan muista rastaista poiketen enemmän pohjois-etelä suunnassa. Syysmuutto on painottunut etelälounaaseen. Kulorastaat talvehtivat Keski- ja Etelä-Euroopassa (Solonen 1985). Muihin rastaisiin nähden hie- man itäisempi talvehtimisalue selittänee myös eron muuttosuunnissa.

Kirjallisuus

- Björk E. 1987:** Muuttosuunnat muistiin. Siivekäs 8:79-81.
- Björk E. 1991:** Eräiden lajien muuttosuuntia Pohjois-Savossa. Lintumies 26:80-85.
- Björk E. 1992a:** Peipon ja järripeipon muutosta Kuopiossa. Siivekäs 13:32-35.
- Björk E. 1992b:** Kirvisten muutosta Kuopiossa. Siivekäs 13:69-71.
- v. Haartman, L., Hildén, O., Linkola P., Suomalainen, P. & Tenovuori, R. 1963-72:** Pohjolan linnut värikuvoin. Helsinki.
- Solonen T. 1985:** Suomen linnut - esiintyminen ja perusbiologiaa. Lintutieto. Helsinki.

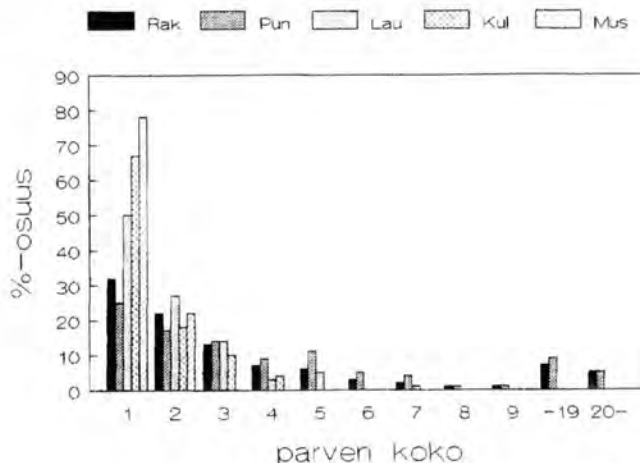
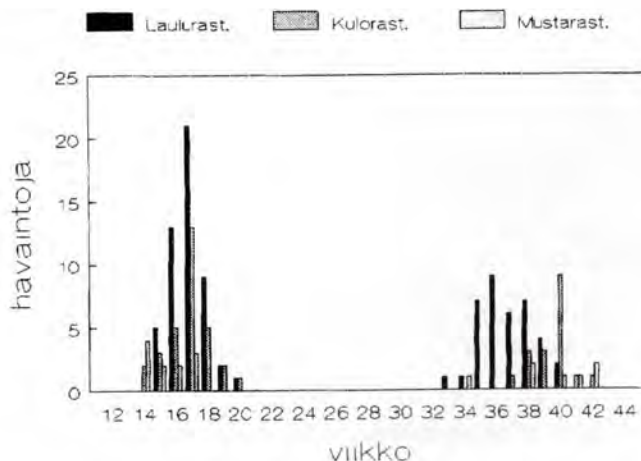
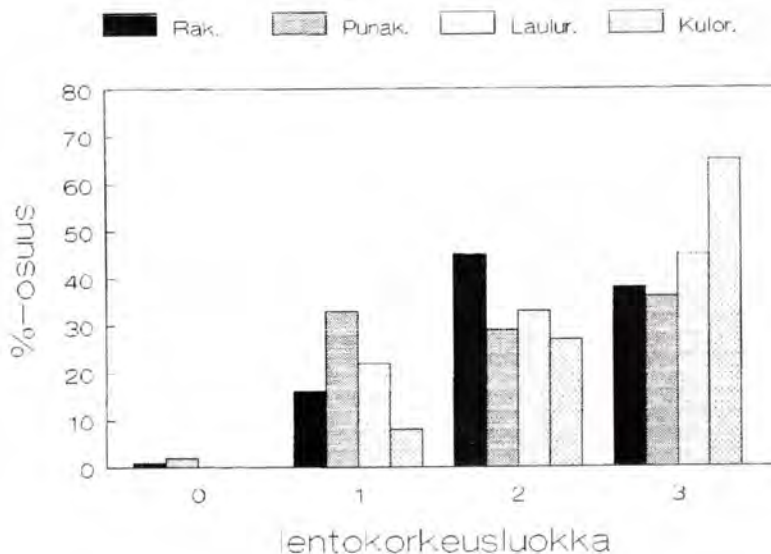

Yhdistyksen kevätretki järjestetään 28.4 - 1.5.1995 Länsi-Eestiin lähinnä Matsalun alueelle. Retkestä voi kysellä tarkemmin Mika-Petri Harjulta (puh. 971-2632 589). Retkelle on ilmoittauduttava viimeistään maaliskuun loppuun mennessä, jolloin lähtijöillä on oltava voimassa oleva passi. Retkueelle hankitaan ryhmäviisumi (väh. 15 hlö), mikä kestää noin kolme viikkoa.

Kuva 5. Rastaiden muuttotarvien lentokorkeusjakaumat. Lentokorkeusluokat: 0 = puusta puuhun, 1 = 0...10 metriä, 2 = 10...50 m ja 3 yli 50 m.

Kuva 4. Rastaiden muuttotarvien kokojakaumat.

Kuva 3. Laulu-, kulo- ja mustarastaiden havaintoajat.

Korjauksia talvilintukatsauksiin

Jyrki Pynnönen

Tämä juttu sisältää julkaisemattomia talvihavaintoja sekä korjauksia ja tarkennuksia Pohjois-Savon talvilinnut 1800-1985/86 katsaukseen sekä talvikatsauksiin 1948/85, 1987/88, 1989/90, 1990/91 ja 1991/92.

Korjaukset ovat pääsääntöisesti 'uusia havaintolöytöjä' vanhasta kirjallisuudesta ja arkistoista, joita ei ole huomattu Kuopion museon lintukortistoa luotaessa. Kalle Ruokolainen on tehnyt suuren työn käydessään läpi kaiken Pohjois-Savon talvilintulaskenta-aineiston Helsingin yliopiston eläinmuseolla. Aineistosta löytyi paljon merkittäviä julkaisemattomia lintuhavaintoja.

(J=julkaisematon, K=korjaus)

Korjauksia ja tarkennuksia Pohjois-Savon talvilinnut 1800-1985/86 katsaukseen

Pikku-uikku (*Tac ruf*) K
Katsauksesta puuttui viimeisin havainto 1.12.1985 - 22.3.1986 1 p Suonenjoki Kruununsilta.

Silkkiuikku (*Pod cri*) J
3.1.1960 1 yks. Varkaus (Ruokolainen 1994).

Kanadanhanhi (*Bra can*) K
Kuusi nuorta lintua istutettiin Rautalammin Tyyrinvirran ympäristöön jo vuonna 1981 (Anon. 1981). Lajia ei mainittu Siivekkään talvikatsauksessa 1981/82, vaikka muutama lintu talvehti alueella. Suomen Riista -julkaisussa tosin mainitaan, että istutushanhia oli kahdeksan (Vikberg & Moilanen 1985).

Sinisorsa (*Ana pla*) J + K
Moni henkilö on 1880-luvulla ker-tonut sinisorsien joskus asusta-van läpi talvenkin Rautalammin Tyyrinvirrassa. Siilinjärven Raimällä oli 30.12.1883 1 K ja pari vuotta aiemmin koko talven 1 K, joka ammuttiin maaliskuussa (Palmenin arkisto). Edellä mainitut tiedot sinisorsien talvehtimisestä ovat ensimmäisiä koko Suomesta (Palmenin arkisto). Kuopion torilla oli tammikuussa 1897 myynnissä 1 K, joka oli uinut joessa Kuopion tienoilla (Heikel 1897). Talvilintulaskentatulosten perusteella sinisorsien vakituinen talvehtiminen on

alkanut Suonenjoella ainakin jo talvella 1959/60 (Ruokolainen 1994).

Tavi (*Ana cre*) J + K
1.12.1985 1 N p Sonkajärvi Aittokoski (U.Skaren). Korjataan yksilömääräksi em. havainto mukaanlukien 16 yksilöä.

Jouhisorsa (*Ana acu*) J
28.12.1984 - 1.1.1985 1 K p Suonenjoki Kruununsilta (HKO, ALi).

Tukkasotka (*Ayt ful*) J + K
5.1.1959 1 p Juankoski kk, 2.1.1966 1 p Juankoski kk (Ruokolainen 1994). 2.1.1971 ammuttu Juankoski Muuruvesi Putaanvirta, jossa lintu oli oleskellut sulassa jo jonkin aikaa (Palmenin arkisto). Suonenjoella on ollut 5.1.1961 2 p ja 3.1.1964 3 p (Ruokolainen 1994).

Lapasotka (*Ayt mar*) K
Varkaudessa 1966 havaittu lintu on ollut paikalla ainakin vielä 27.12. ja samoin 1974 havaittu ainakin 30.12. (Ruokolainen 1994).

Mustalintu (*Mel nig*) J
3.1.1960 1 p Suonenjoki (Ruokolainen 1994).

Telkkä (*Buc cla*) K
Ensimmäisiä on havaittu talvisin jo ainakin 1800-luvun alkupuolella. Toisinaan muutamia talvehtivia sulana pysyvissä virroissa (Wright 1857).

Uivelo (*Mer alb*) K
Kuopiosta on vain yksi talvihavainto uivelosta vuodelta 1954.

Itkonniemen tehtaiden tukkiavannossa oleskeli ainakin 12.-15.2.1954 parhaillaan neljäkin lintua (Kuopion Luonnon Ystävien Yhdistys, Nederström 1954). Niistä saatiin yksi koiras kiinni 15.2. ja se lennätettiin Helsingin Korkeasaareen hoidettavaksi. Linnut oleskelivat paikalla ilmeisesti pitemmän aikaa ja olivat välillä jonkun toisen tehtaan avannolla. Pohjolan Linnut Värikuvina -teoksessa on virheellinen maininta joulukuisesta havainnosta.

Tukkakoskelo (*Mer ser*) K
Lisätään ensimmäiseksi havainnoksi 5.12.1901 ammuttu Kuopio (Ståhlberg 1911).

Tunturihaukka (*Fal rus*) K
Lisätään seuraavat maininnat: talvella 1899 Siilinjärvi Kasurilla (Ståhlberg 1911, Suomalainen 1908) ja lisäksi Ståhlberg (1911) mainitsee talvella tavatun useita kertoja.

Töyhtöhyppä (*Van van*) K
Nykyisen tavan mukaan laji lasetaan talvilajien listalle, jos se on havaittu joului-, tammi- tai helmikuussa. Siksi töyhtöhyppä lisätään Pohjois-Savon talvilajien listalle, koska se on havaittu helmikuussa: 28.2.1926 ammuttu Pielavesi Taipale (Kyyhkynen 1926).

Naurulokki (*Lar rid*) J + K
3.12.1986 1 juv p Iisalmi satama (U.Skaren). Kuopion sataman havainto on vuodelta 1979.

Pikkukajava (*Ris tri*) K
Lisätään toiseksi talviaikaiseksi

havainnoksi 4.3.1959 kuollut Vesanto Horontaipale (Pulliainen 1962).

Pohjankiisla (*Uri lom*) K
Juantehtaan lintu on havaittu 1.12.1902 ja kunta on nykyään Juankoski.

Lunni (*Fra arc*) K
Kiuruveden Ruutanen havainto on tehty 3.1.1953 ja lintu oli edelliskesän poikanen. Se löydettiin huonokuntoisena lumihangelta (Iisalmen Sanomat 8.1.1953). Nilsin havainto on Siikajärveltä 16.1.1958, josta löytyi kuollut nuori koiras (Helminen 1958).

Suopöllö (*Asi fla*) J
24.1.1967 kuollut Iisalmi Parkatti (U.Skaren).

Harmaapäätikka (*Pic can*) J+K
Havaittu 1.12.1829 Kuopio Haminalahti (Palmenin arkisto). Vuoden 1874 havainto pitää olla 1875.

Kiuru (*Ala arv*) J
Uusi talvilaji Pohjois-Savolle: 25.12.1967 1 yks. Kiuruvesi Sulkanjärvi (Ruokolainen 1994).

Västaräkki (*Mot alb*) K
Lisätään ensimmäiseksi talvihavainnoksi 12.12.1933 1 p Suonenjoki (Siivonen 1936).

Punarinta (*Eri rub*) K + J
Lajia on havaittu talvisin jo 1800-luvun alkupuolella. Julius von Wright (1857) kirjoittaa Kuopio-traktens Fogelfauna:ssa seuraavasti: "Hyvin leutoina talvina on havaittu yksi tai useampia yksilöitä jopa

keskellä talvea". Lisäksi yksi ennen julkaisematon: 7.-31.1.1970 1 p Juankoski Yhteiskoulu (Talvilintulaskennat).

Kulorastas (*Tur vis*) K
Lisätään uudeksi talvilajiksi. Havaittu 15.12.1927 1 yks. Kaavilla (Jauhainen 1928).

Lapintainen (*Par cin*) J
Vanhoista talvilintulaskentatiedoista on paljastunut muutamia ennen julkaisemattomia havaintoja, joten laji on havaittu 1901-1985/86 vähintään 19 kertaa.

Lapinharakka (*Lan exc*) J
Lisätään havainto 13.2.1949 Lep-pävirralla (Palmenin arkisto).

Mustavaris (*Cor fru*) J
Havaittu tammikuussa 1877 Lep-pävirralla (Palmenin arkisto) ja 27.1.1967 1p Iisalmi Poskivuori (U.Skaren).

Naakka (*Cor mon*) J
Vakiopaikkojen ulkopuoliset julkaisemattomat talvihavainnot: 27.12.1958 1 yks. Kuopio keskusta (Talvilintulaskennat), 3.1.1963 4 yks. Suonenjoki (Talvilintulaskennat), 21.1.1968 24 yks. Kuopio (Ruokolainen 1994). Nykyiseltä vakituiselta esiintymispaikalta on seuraava vanha havainto: 3.2.1957 2 p Varkaus keskusta (Talvilintulaskennat). Havainto on tulkittavissa maakuntamme ensimmäiseksi talvihavainnoksi. Kuopiossa havaittiin naakka 1972/73 talvella myös 8.3. (Talvilintulaskennat), joten 1-2 yk-

silöä lienee talvehtinut tuolloin kaupungissa.

Kottarainen (*Stu vul*) J
Lisätään ensimmäiseksi talvihavainnoksi 15.12.1928 1 p Karttula (Palmenin arkisto).

Peippo (*Fri coe*) J
Lisätään ensimmäiseksi havainnoksi 1.12.1829 1 p Kuopio Haminalahti (Palmenin arkisto).

Tundraurpiainen (*Car hor*) J
Seuraavat havainnot ovat ensimmäiset talviaikaiset Pohjois-Savosta ja samalla myös kautta aikojen ensimmäiset: 1.3.1969 2 p Varkaus, 17.1.1971 1 p Kuopio keskusta, 26.12.1971 2 p Kuopio, 27.12.1977 2 p Kuopio ja 13.1.1979 1 p Varkaus (Ruokolainen 1994).

Kirjosiipikäpylintu (*Lox leu*) K
Havaittu 13 kertaa talvina 1960/61 - 1985/86.

Pulmunen (*Ple niv*) J
Pulmusta tavattiin talvella joitakin yksilöitä jo von Wrightin aikaan (1857).

Korjauksia edelliseen talvikatsaukseen (Pohjois-Savon talvilinnut 89/90, 90/91 ja 91/92)

Pikku-uikku (*Pod ruf*)
Kyseessä olivat 10. ja 11. talvihavainto.

Tukkakoskelo (*Mer ser*)
Havainnot olivat tuolloin 9. ja 10., mutta nyt kun ensimmäinen havainto on 'paljastunut', kyseessä ovat 10. ja 11. havainto.

Tiltaltti (*Phy col*)
Kuopion havainto 5.12.1991 on maamme pohjoisin talvihavainto, eikä toiseksi pohjoisin. Vaasasta ei ole havaintoa, vaikka Helsingin Sanomien lintuartikkelissa niin aikanaan väitettiin, vaan tuolla havainnolla on varmaan tarkoitettu Korsnäsän Södra-Björköns havaintoa 1.12.1991 1 p (Hangelin 1992).

Räkättirastas (*Tur pil*)
Talven 91/92 helmikuun havaintoihin lisätään 17.2. 1 p Kuopio Länsi-Puijo (Teivainen 1992).

Tikli (*Car car*)
Lisätään seuraava havainto talvelle 91/92: joulukuusta maaliskuulle a10 p Vesanto Tiitilänkylä Tulilan ja Aholan talojen ruokintapaikalla (Alaja 1993).

Lisäyksiä talvilintukatsaukseen 1987/88

Kalalokki (*Lar can*)
5.-7.2.1988 1 2kv p Vesanto Korholankylä Sahinlahti (P. Alaja).

Naakka (*Cor mon*)
20.12.1987 1 p Siilinjärvi Toivala (J. & P. Pynnönen).

Korjaus talvilintukatsaukseen 1984/85

Lokki-laji (*Larus sp.*)
6.12. havainto pitää olla Iso-Larus 8.12. 1 p Kuopio Satama.

Lähteet

- Alaja, P. 1993: Havaintoja Vesannon ja sen lähipitäjien harvinaisista linnuista 1970-1990 -luvuilta. - Savon Luonto 24:45-49.
- Anon. 1981: Kanadanhanhia istutettu Rautalamille. - Siivekäs 2:117.
- Hangelin, C. 1992: Talvilinnut 1991/92. - Siipipeili 12:46-54.
- v.Haartman, L., Hilden, O., Linkola, P., Suomalainen, P. & Tenovuo, R. 1963-72: Pohjolan linnut värikuvin. Helsinki.
- Heikel, C. M. 1897: Härom dagen. - Tidskrift för Jägare och Fiskare 5:59.
- Helminen, M. 1958: Lunni löydetty kuolleena Nilsiässä. - Ornis Fennica 35:123.
- Jauhainen, M. 1928: Lintuhavaintoja Kaavin kirkonkylän ympäristöstä. - Ornis Fennica 5:56-59.
- Kuopion Luonnon Ystävien Yhdistys. Kokousten pöytäkirjat. Kuopion museo.
- Kyyhkynen, O. 1926: Töyhtöhyppä helmikuussa Pielavedellä. - Luonnon Ystävä 30:121.
- Nederström, A. 1954: Uiveloita Kuopiossa. - Molekyylä 11:27-28.
- Palmenin arkisto. Helsingin yliopiston eläinmuseo.
- Pulliainen, E. 1962: The invasions of the Kittiwake into Finland in February and March 1959 and 1962. - Ornis Fennica 39:81-96.
- Ruokolainen, K. 1994: Pohjois-Savon talvilintulaskennat 1956/57-1992/93 - tuloksia 13800 kilometriltä. - Siivekäs 15:4-17.
- Siivonen, L. 1936: Havaintoja Pieksämäen linnustosta. - Kuopion Luonnon Ystävien Yhdistyksen julkaisuja, sarja B.1. n:o 9.
- Ståhlberg, B. 1911: Kuopion museon eläintieteellisen osaston opas. - Kuopion Luonnon Ystävien Yhdistyksen julkaisuja 2.
- Talvilintulaskennat. Valtakunnallinen talvilintulaskenta-aineisto. Helsingin yliopiston eläinmuseo.
- Teivainen, L. 1992: Talvehtiva räkättirastas Kuopiossa. - Savon Luonto 23:86.
- Vikberg, P. & Moilanen, P. 1985: Kanadanhanhen tarhaus- ja istutushistoria Suomessa. - Suomen Riista 32:50-56.
- Wright, J. von 1857: Kuopiotraktens fogelfauna. - Bidrag till Finlands naturkännedom II:1-52.

Tiedonantoja

Tuossa puussa se oli tunti sitten... nimittäin tulipäähippiäinen (Regulus ignicapillus) - ensi kertaa Pohjois-Savossa.

Suomen yhdeksännestä ja Pohjois-Savon ensimmäisestä tulipäähippiäishavainnosta on vierähtänyt reilu vuosi. On siis ehkä jo korkea aika muistella, kuinka kaikki kävikään...

Iltapyöräilylläni Kuopion Pihlajaharjulla 13.7.1993 saavuin Poukaman tien risteykseen ja pysähdyin katsomaan käpylintuja. Silloin, noin kello 19.55, kuusikosta kuului hippiäismäisen korkeaa laulua. En aluksi kiinnittänyt siihen huomiota, kun arvelin jonkun hippiäisen vetäisevän nuotin vierestä, mutta mielenkiintoni heräsi, kun laulu toistui samanlaisena kerta toisensa jälkeen.

Se oli hippiäismäisen korkea, mutta sävelkulultaan tasaisempaa, loppua kohden nousvaa ja kiihtyvää. Laulu oli voimakkaampaa ja kirkkaampaa kuin hippiäisellä ts. siitä puuttui hippiäisen sirisevä sävy.

Kiikareilla sain nopean näköhavainnon taitavasti piilotetun linnun pään etuosasta, jolloin näkyi pätkä valkeaa silmäkulmajuovaa. Kun olin vastikään vielä kuunnellut kasetilta tulipäähippiäistä, aloin epäillä lintua juuri siksi. Kasetilta tarkistaessani laulu kuulostikin samanlaiselta.

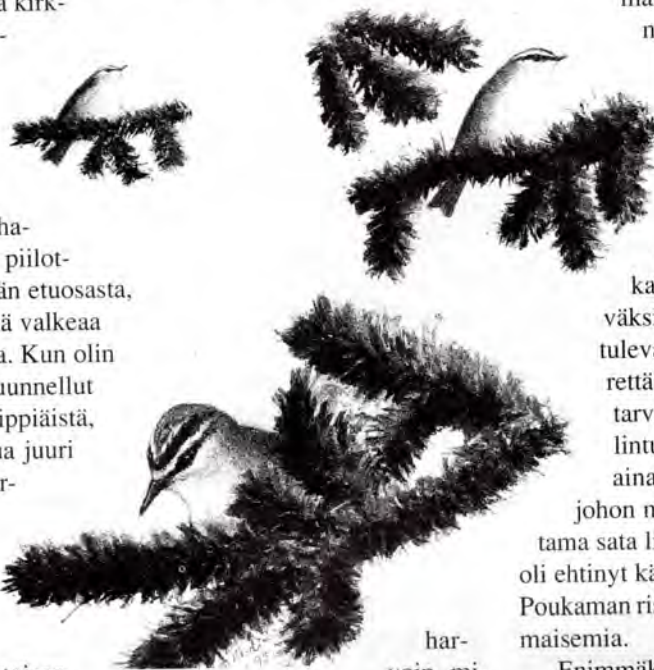
Otin yhteyttä tuntemaani lintuharrastajaan ja kävimme parin henkilön voimin paikalla uudelleen, mutta lintu ei inahnutkaan enää sinä iltana. Seuraavana aamuna 14.7. lintua

kuultiin viiden maissa ja uudelleen klo 6.50, mutta kukaan ei onnistunut näkemään sitä tarkasti. Kuten myöhemminkin huomattiin, lintu pysytteli enimmäkseen korkealla latvaoksien kätöksissä ja liikuskelu vähän eli käyttäytymiseltään se poikkesi vilkkaista hippiäisistä, joita myös pyöri lähistöllä. Laulua kuului suhteellisen

kuviot näkyivät hyvin; musta silmäjuova, jonka päällä oli valkea silmäkulmajuova ja taas musta juova. Silmän alla oli vielä vaaleampi laikku. Rinnan sivuilla oli nähtävissä rusehtavaa sävyä, joka jatkui hartioille ja joka muiden paremmin selkäpuolta nähneiden mukaan oli lähinnä kellertävää.

Ilmoitin näköhavainnosta mahdollisimman nopeasti läänimme RK-vastavalle, joka tiedotti havainnosta eteenpäin. Lähipiirin harrastajat ehdivät paikalle jo iltapäiväksi ja kauempaa tulevat illaksi. Kiirettä ei kenenkään tarvinnut pitää, sillä lintu oli paikalla ainakin 23.8. asti, johon mennessä muutamia sata lintuharrastajaa oli ehtinyt käydä ihailemassa Poukaman risteyksen maisemia.

Enimmäkseen lintua nähtiin vain vatsapuolelta, joka kylläkin oli puhtaamman valkea kuin hippiäisellä. Harvat onnekkaita näkivät linnun sukimassa itseään

harvoin, mikä myös vaikeutti linnun paikallistamista.

Olin yksin paikalla, kun kello 7.36 lintu vihdoin hyppähti näkyville. Sen pään

Palsasirri Siilinjärvellä 23.-25.7.1992

Olimme Mariko Lindgrenin kanssa rengastamassa kahlaajia Siilinjärven Raasion lietealtaalla 23. heinäkuuta 1992. Päivä oli ollut melko hiljainen, suorastaan kuuma keskikesän päivä. Lietteellä oli paikallisena pari tundrakurmitsaa, parikymmentä suosirriä, kymmenkunta pikku- ja kuovisirriä sekä yhdeksän vesipääskyn parvi. Kesken iltaisen katiska-

kierroksen alkoi taivaalta kuulua outoa "trrrt" (kahlaajan) ääntä, toistuen noin viiden sekunnin välein. Se muistutti hieman kuovi- tai lapinsirrin ääntä, mutta oli selvästi kuivempi surahdus.

Näkyville lensi suosirri, jolloin ajattelin, että jo on tullut suosirrilte outo ääni matkaan. Sirri lensi pois, mutta ääni kuului yhä, tällä kertaa suoraan yläpuolelta, jossa lensi hiukan suosirriä suurempi ja pitkänomaisempi kahlaaja laskeutumispaikkaa etsin. Ainoa tuntomerkki, joka näkyi, oli vatsaa selvärajaisesti tummempi rinta.

Koitin juosta 'pois alta', jotta lintu uskaltaisi laskeutua lietteelle, mutta siivekäs katosi jonnekin. Hetken päästä kaukoputkella näkyi noin kilometrin päässä olevalla koillislietteellä liromainen pikkukahlaaja, joka käyttäytyi kuitenkin enemmän sirrimäisesti. Hipsimme lähemmäksi, ja parin sadan metrin päästä erottuikin mm. seuraavat tuntomerkit linnun ruokaillessa suosirrien seassa: hieman suosirriä suurempi, rinta ruskeankirjava, selvä raja valkoiseen vatsaan; heikko, lyhyt silmäkulmajuova, pää ja kaula

BirdLife
INTERNATIONAL

Lintutieteellisten Yhdistysten Liiton kautta Kuikka on myös osa kansainvälistä lintujensuojelujärjestö BirdLife Internationalia.

näkyvällä paikalla, jolloin erottui vihreämpi selkäpuoli kuin hippiäisellä. Päälaen keltaisen juovan keskeltä erottui toisinaan oransseja viiruja, mutta päälakea ylipäätään oli vaikea nähdä. Muoto ja koko vastasivat hippiäistä. Atrappiin lintu vastasi epäsäännöllisesti, lopulta ei ollenkaan, ja sen lauluinnostus väheni muutenkin kesän kuluessa. Valokuvia linnusta ei tietääkseni ole (kaikki ilmeisesti arvostivat enemmän selkäänsä...), joten saamme tyytyä siitä tehtyihin piirroksiin.

Ennen Kuopion havaintoa (Nikander ym. 1994) tulipäähippiäisestä on Suomesta tiedossa kahdeksan havaintoa. Laji nähtiin ensi kerran maassamme Lemlandin Lågskärillä 19.12.1968-7.1.1969 (Vuolanto 1969). Toinen havainto tehtiin Kirkkonummen Rönnskärillä 6.-11.10.1979 ja kolmas 10.5.1988 Korppoon Jurmossa, jonka jälkeen lajia on havaittu lähes vuosittain seuraavasti: 11.4.1989 Ylistaro Kitinoja, 9.5.1989 Lemland Lågskär, 8.6.1990 Siikajoki Tauvo, 30.5.1992 Mustasaari Östra Norrskär ja 28.5.1993 Porvoo mlk. Söderskär. Havainnot keskittyvät pääasiassa

rannikon ja saariston lintu-asemille. Ylistaron lintu oli ensimmäinen sisämaasta. Kuopion havainto on siis selvästi ensimmäinen kesäaikainen reviiirihavainto maastamme.

Ruotsissa laji on runsastunut selvästi viime vuosina ja ensimmäinen pesintä todettiin 1990 Skånessa (Tyrberg 1991). Suomenkin havainnoista voisi päätellä, että laji on mahdollisesti leviämässä maahamme lähivuosikymmeninä.

Heidi Kannula

Kirjallisuus:

Nikander, P.J., Lindroos, T. & Numminen, T. 1994: Rareiteetikomitean hyväksymät vuoden 1993 harvinaisuushavainnot. - Linnut 29(6): 9-19.

Tyrberg, T. 1991: Fågelrapport för 1990. - Vår Fågelvärld 50(6-7):27-61

Vuolanto, S. 1969: Tulipäähippiäinen Lemlandin Lågskärillä. - Ornis Fennica 46:85.

liromaiset; selkäpuoli melko tasaisen tumma, höyhenissä vaaleammat reunukset (suomukuvioita); tummassa yläperässä vaaleat reunat.

Tuntomerkit sopivat vain palsasirriin (*Calidris melanotos*), joksi olimme lintua jo epäilleetkin. Ilmoitimme harvinaisuudesta paikallisille harrastajille, jotka illan hämärtyessä vielä ehtivätkin linnun näkemään. Samana yönä sirri tuli myös katiskasta, johon se oli tepastellut kolmen rantasipin seuraksi. Lintu mitattiin ja valokuvattiin. Samalla se todettiin iältään +2kv naa-

raaksi.

Seuraavana aamuna lintu oli vielä paikalla, mutta vaihtoi paikkaa läheiselle Mustin altaalle, joka on Raasion kaltainen, vielä suurempi biotiitin läjitysalue. Siellä palsasirri viihtyi vielä yhden yön yli oltuaan kymmenien bongarien kiikaroitavana. Havainto on ensimmäinen Pohjois-Savosta ja 27. koko Suomesta.

Petro Pynnönen

Lähes valkea lapinpöllö Vesammolla

Havaitsin 27.3.1994 Vesannon Sonkarin kylällä lähes täysin valkean lapinpöllön. Naamakiehkurat ja siipisulkien täplät erottuivat vaaleanruskeina muutoin luonnonvalkeasta höyhenpuvusta (ns. rutilistinen värimuunnos). Lintu istui hirvilavan päällä myyriä tähyilemässä hyvin pelottomana ja melko flegmaattisena. Havainnointihetkellä oli melko kylmä, aurinkoinen kevätsää (-18°C), mikä saattoi osaltaan vaikuttaa linnun passiivisuuteen. Lisäksi paikallinen ravintokilpailu oli ilmeisen voimakasta, sillä samaisella muutaman hehtaarin peltoaukealla oli tämän värimuunnospöllön lisäksi kaksi tavallista lapinpöllöä. Tosin toinen näistä

tavallisista lapinpöllöistä saattaa olla tämän 'lumikin' puoliso, koskapa sekä tämä valkoinen pöllö että tavallinen lapinpöllö ovat jääneet alueelle oleskelemaan ilmeisesti pesintäaikaissa. Itse näin pöllön uudelleen ja kuvasin sitä 11.4. illalla ja kyläläisten mukaan se on oleskellut alueella koko edellä mainitun aikavälin.

Allekirjoittanut ei yrityksistään huolimatta löytänyt aiempia havaintoja lapinpöllön tai yleensääkään pöllöjen värimuunnoksista. Varpuslintujen värimuunnoksiahan tunnetaan paljonkin ja mm. harakalla ja punatulkulla on havaittu samantyyppisiä rutilistisia yksilöitä.

Pirkko Sukamäki

© Pentti Alaja

Tales from the Quiet Guy in the Corner

Adrian Royle

Hyvät Savolaiset !

Greetings fellow citizens of Europe. Remember me, the quiet guy who sat in the corner, switching the lights on and off during the slide shows at the museum. The poor man who was always beaten by the ladies in most of the bird races. The tired, exhausted soul too shattered to look for a **treecreeper** on the Puijo. A man capable of deep REM sleep on a bicycle, downhill to Puutossalmi.

Well if you remember me you know what to expect, if you don't know me then you are warned, do not expect the expected or the unexpected. Anything could happen from here on. Even I don't know, so let's rumble.

I have free rain to write about birds, birdwatching and myself. That's correct isn't it Eelis? Knowing the editor is a great advantage for budding writers. I'm qualified to write about birdwatching and myself but I know next to

nothing about birds. No ornithological masterpieces from me, just humor, passion, heartbreak, depression, uncontrolled emotions and some great birding moments to share. With more than 20 years of birding behind me where do I start? The end of the beginning, the beginning of the end, or somewhere around tea time? 2 o'clock on the morning is the only suitable starting point for any article. Time to pick up the day's fellow birders and head off into the dark, blizzards, storms, sunrises, empty roads to Liminganlahti, Titchwell,

Riistavesi or Spurn Head. Whichever country, the MO (modus operandi) is the same; early start, sandwiches, cakes, bananas, drinks, binoculars, telescope, warm clothes packed and slung into the boot of a car. The driver needs to be praised here. Careful, not too much.

Pick a place, where shall we go to? Let's try Porthgwarra, Cornwall, in the south west of England - THE seabird site for the whole of Europe. This is THE reason for birders to visit the British Isles. I did this trip with four other

Tiedonantoja

Hömö- ja kuusitiaisen risteymä, hösitäinen, Suonenjoella.

Lopettelimme 21.2.1993 iltapäivällä Markku Ukkosen ja Juhani Rissasen kanssa tavanomaistakin tavanomaisempaa Rautalammin sularetkeä, vain "pakollinen" jokatalvinen tarkastuskeikka Vääräjärven kuukkelipaikalle oli suunnitelmassa jäljellä. Kuukkeleitähan ei paikalla ole edes nähty pariin vuoteen, mutta tällä samalla erämaisella ruokinnalla on usein paljon muitakin lintuja, joita on mukava katsella ihan muuten vaan.

Nytkin laudalla oli runsaasti tali-, hömö-, ja sini-tiaisia, närhi ja käpytikka. Juuri kun olimme lähtemäisillämme, lensi laudalle vielä tiainen, jota jäin tuijottamaan monttu auki. Samoin muille: "Hei, kahtokeehan tuota tiijaista!" Markku örisi hetken jotain kuusitiaisesta, mutta yhtyi ihmettelyyni, kun näki linnun myös vatsapuolelta. Vatsapuoli kurkkulappuineen oli kuin hömotiaisella. Olin nähnyt samanlaisen otuksen kerran aiemminkin, oikein kädestä

pitäen Hangon lintuasemalla 1991, joten pystyimme heti kohta olemaan varmoja, että kyseessä oli hösitäinen, hömö- ja kuusitiaisen risteymä (Parus montanus x ater). Lintu ruokaili jonkin aikaa läskillä ja lensi hetken perästä ympäröivään metsään.

Kuvaus

Habitukseltaan lintu oli lähinnä kuusitiaismainen, lento oli kevyttä ja poukkoilevaa kuten tällä. Selkäpuoli oli selvästi kuusitiaisen selkää vaaleampi, harmaan sävy noin puolivälistä kuusi- ja hömotiaista. Samoin kurkkulappu erottui erilaisena, valkea poski yhtyi selkeästi vaaleaan alapuoleen, jonka takia ilme edestäpäin oli hömotiaismainen. Valkea poski jatkui hömotiaisen tapaan pitkälle niskaan, jossa oli kuusitiaismainen, valkoinen laikku. Päälaki oli musta kuten hömotiaisella.

Siipijuovat muistuttivat kuusitiaisen juovia, mutta näkyivät himmeämpinä. Siipisulkien reunat olivat vaaleat, siivelle muodostui selvä

vaalea paneeli. Lintu äänteli muutaman kerran lentäessään kirkasta, tiaismaista tiuskaisuutta "tiut, tiut". Jälkeenpäin kuulumme, että lintu oli ollut paikalla jo vuodenvaihteesta lähtien.

Suomesta (ja koko maailmasta) tunnetaan kolme aikaisempaa havaintoa, kaksi Hangon lintuasemalta (Hildén 1983 & julkaisematon tieto) ja yksi Asikkalan Pulkkilanharjun vaelluslintuasemalta (Reinikainen 1987). Ensimmäinen Hangon linnuista on tallennettu Helsingin yliopiston eläinmuseon näyttelyvitriiniin, jossa se on kaikkien nähtävillä. Suomessa tavatuista muista tiaislajien risteymistä tavallisin on höpintiaisen, hömö- ja lapintiaisen risteymä (Hildén & Ketola 1985, Järvinen ym. 1985, Järvinen 1987 & 1989). Harvinaisempi sekasikiö on valkopäätiaisen ja sinitiaisen aikaansaannos (Lehtonen 1976, Forstén & Numminen 1992, Rengastustoimisto 1993) Kosonen & Rintamäki (1991) esittelevät koko joukon lisää eri lajien tuottamia risteymäjälkeläisiä.

Petro Pynnönen

Samana talvena myös Nilsissä vieraili lintulaudalla lintu, joka mahdollisesti oli hösitäinen. (toimitus)

Kirjallisuus

- Forstén, A. & Numminen, T. 1992: Viimeaikaisia havaintoja. - Lintumies 27:125-127.
- Hildén, O. 1983: A hybrid Parus ater x P. montanus found in Finland. - Ornis Fennica 60:58-61.
- Hildén, O. & Ketola, H. 1985: A mixed pair of Parus cinctus x P. montanus in Kuusamo. - Ornis Fennica 62:26.
- Järvinen, A. 1987: A successful mixed breeding between Parus cinctus and P. montanus in Finnish Lapland. - Ornis Fennica 64:158-159.
- Järvinen, A. 1989: More mixed breeding between Parus cinctus and P. montanus in Finnish Lapland. - Ornis Fennica 66:123.
- Järvinen, A., Ylimaunu, J. & Hannila, J. 1985: A mixed nesting pair Parus cinctus and P. montanus in Finnish Lapland. - Ornis Fennica 62:25-26.
- Kosonen, L. & Rintamäki, P. 1991: Outoja lintuja. - Suomen Luonto 50:24-26.
- Lehtonen, R. 1976: Valkopäätiainen Parus cyanus risteytyneenä sinitiaisen kanssa Turussa. - Lintumies 11:59.
- Reinikainen, K. 1987: Hösitäinen (ilmeinen hömö- ja kuusitiaisen risteymä) Pulkkilanharjulla 1987. - Päijät-Hämeen Linnut 18:122-123.
- Rengastustoimisto 1993: Rengastustoimiston tiedonantoja n:o 111.

birders this summer, 12 hours each way in a vary uncomfortable, smoke filled van. Destination; a cliff top overlooking the approaches on the English Channel with the Scilly Isles on the western horizon and the Lizard Penninsular on the eastern horizon and France out of site. Objects of my desire; **shearwaters**, **petrels**, **skuas**, exotic **gulls** and **butterflies**, **hottentot figs** (*Carpobrotus edulus*) and **cetaceans**. Are you interested? I thought that might get your ears to prick up, your muscles twitching, your juices flowing. There's more to come; Yankees!! But no gorgeous women out there to scope, what's the point, why bother going? Is life all about sitting in cold, wet, windswept places, with a bunds of lads staring out into the vastness of the Atlantic Ocean; ignoring ones' more basic desires - a warm bed, cable TV, hot food and a cuddle with someone that doesn't smell of cigarettes, old sweat and week old socks. Think about it.

The sun rises much later in the south of England than in Kuopio so we had to wait in the dark before beginning our walk along the cliff path to the most suitable place overlooking a large buoy, several hundred meters out to sea, from which all directions are given to each bird. With such a vast area to cover every little marker is useful. Team work also proved to be extremely valuable as we discovered later. A few hour morning session produced four **lifters** for me; **storm petrel**, **Manx**, **sooty** and **Mediterranean shearwaters**, plus all the more common seabirds but no **ulls** at all. The petrels and **shearwaters** came past in a constant stream of 1's and 2's, occasionally in larger groups. Even knowing that

the birds were out there was a little help, they are such tiny birds that no details can be recognised at that distance. Storm petrels look like specs of dirt on the lens and only rarely did they come close enough to allow any sort of identification. The shearwaters were not much easier, especially the Manx and the Med. Always the question, which species, until they banked over to show their undersides. **Rock pipits** were constantly flitting about on the rocks in front of us, with **shags** far below with the **Atlantic grey seals** and **gannets**, **fulmars** and **kittiwakes** soaring gracefully along the cliff front. Out at the sea there was always the chance of a **dolphin** or **porpoise** passing by or even a huge **baskin shark**.

By 11 am hunger pangs were increasing and a trip into town was required for a warm meal. The nearest town being Penzance, of Pirates fame. Some typical English seaside food was followed by some typical seaside sleeping. Just head down on nearest bit of grass at Marazion Marsh, to dream of hidden **aquatic warblers** only meters away and **spotted crakes**.

By 3pm the sleeping had to stop as a storm front was moving in from the south-west which means only one thing, back to the cliff top to watch the rare seabirds coming in from deeper waters. Several species were still missing from the hitlist and we couldn't go home without them. After three hours nothing new, but just as it was time to quit a **Cory's shearwater** passed by slowly, landed on the water and then flew off again. Sounds of joy all around, screams of delight, we had actually found our very own rarity, pity it was such a dull looking bird. After this

another hour was insisted upon, just in case. Spot on 7pm we packed away our gear and set off back to the smelly, smoke filled van only to be called back for a **Sabine gull** which immediately disappeared of course. Was this just the end of day wind up, must have been. The unlucky ones amongst us decided it was so as not to be disappointed. After a total of nine hours all day on the cliff top I had bagged five **lifters**, four in thirty minutes, and there was one more to come. A stunning **clouded yellow butterfly** (*Colias crocea*) on the path in front of us overlooking the amazing turquoise blue waters of Porthgwarra harbour. All thoughts of days of pure pleasure long since past in the Hawaiian islands and the Bahamas immediately sprung into my mind and then out again, the coconut palms were missing.

Another visit before sunset to Marazion Marsh produced a vary tame **spotted crane** on the edge of the reed bed - that was my bird of the day - beauty always beats rarity with me. The night was spend curled up in the van, listening to everybody snoring, belching and farting; men are such pigs; why women actually want to sleep with us I do not understand.

The next day started early of course but not bright, a typical English day, wet air, not quite real rain. But there were birds out there to be seen, they had already been found. The day's hitlist was **ring-necked duck**, **pied-billed grebe** and **pectoral sandpiper**, and we felt lucky. First stop Loe Reservoir for the duck, which was sleeping of course and only breafly woke up to itself well. Next stop Stithian's Reservoir, no lakes in Enland, for the grebe, which obliged us but

doesn't rate alongside Slavonian grebe for good looks. On to Davidstow airfield to avoid low flying ultralite aircraft and to find the sandpiper. Some birders had already found it, too easy. We had to do better so we shook hands with the bird, had our photos taken with it, and discussed the merits of modern trans-Atlantic flight over lunch with it. The bird was so incredibly tame all of the above were possible.

Well that was the end of the weekend's birding. An exhausting return journey home faced us and I hadn't slept for more than two hours since Friday night. My eyes were sore from cigarette smoke, I smelled like a skunk and I was ready to kill for a warm, quiet bed. Never again!!! Until next year that is. The rewards though were impressive; seven **lifters** and two UK points. That beats the Kuikka trip to SE Finland for the black-winged pratincole a few years ago, although the pratincole is still to be beaten on good looks, except of course by kingfishers, bee-eaters, rollers, hoopoes, barn owls, gannets etc.

Are you up to an argument at this point in the article? As I have said I rate beautiful birds ahead of rare, dull ones. Does anybody agree with me or are you all pure twitchers (bongari). Comments please. A kingfisher (common here) delights me far more than a dull Baird's sandpiper or juvenile spotted sandpiper, but would I travel all day to see a kingfisher in this country? Probably not. Now for a debate on the politics of birdwatching, nah skip it, I'll save it for next time.

Happy New Year fellow Europeans.

Maakunnasta ja muualta

LYL-viikonloppu Kuopiossa

Lintutieteellisten Yhdistysten Liitto, Pohjois-Savon LTY Kuikka, Suomen Lintutieteellinen Yhdistys ja OK-opintokeskus yllpeinä esittävät

Lauantai 25.3.1995 kevätsymposio: Linnustonsuojelu.

Musiikkikeskuksen auditorio (Kuopionlahdenkatu 23 D) klo 13.30-18.00

Ohjelma:

- 13.30 Avaus
13.35 Ari Rajasärkkä (metsähallitus): Suojelualueiden linnusto
14.05 Pekka Helle (RKTL): Vanhojen metsien linnuston suojelutarpeet
14.35 Matti Osara (ympäristöministeriö): Lintuvesien suojelutilanne (uudet Ramsar-kohteet ym.)
15.05 Juha Tiainen (RKTL): Peltolinnuston tila ja suojelutarve
15.30 Kahvitauko
16.00 Antti Karvonen (MA-arkkitehdit): Luonnonsuojelua ilman luonnonsuojelualuetta: Kuinka luonnonarvot (mm. linnusto ja maisema) otetaan huomioon kaavoituksessa Siilinjärven Kevättömällä
16.30 Hannu Lehtoranta (PKLTY): Pohjois-Karjalan petolintujen pesät ja metsänhoito
16.55 Raimo Pakarinen (Kuikka): Kaakkuri - onnistunut LYL-projekti
17.15 Tapani Veistola (LYL): Ruisräikkä - onnistuva LYL-projekti 1995
17.30 Marcus Walsh ja Tapani Veistola (LYL): Suomen linnustonsuojeluvastuu ja LYL:n linnustonsuojelustrategia
Iltaohjelma: kello 19.00 alkaen Hotelli Puijonsarven Samuulikabinetissa Kuikan 20 vuotisjuhla (ruoka 55 mk tai sisäänpääsy 35 mk ei hotellissa yöpyviltä). Kuikkalaiset, jotka aiotte syödä ilmoittautukaa vähintään viikkoa ennen Höltän Harrille p. (971) 2633 671 tai Ruokolaisen Kallelle p. (90) 604 475

Sunnuntai 26.3.1995 kevätiliittokokous

Sokos-Hotel Puijonsarvi Minnacanthin katu 16-18, Samuulikabinetti
Majoitusvaraukset 10.3. kahden hengen huone vanhalla puolella 370 mk (sis. aamiaisen, sisäänpääsy yökerhoihin, aamusauna) p. (971) 170 107, 107 102

Lisätietoja LYL p. (918) 152 579 tai Kalle Ruokolainen p. (90) 604 475

PSLTY Kuikan sääntömääräinen kevätkokous järjestetään perjantaina 31.3. klo 18.00 Kuopion museon kokoushuoneella. Kokouksessa käsitellään sääntöjen määräämät asiat ja valitaan hallituksen puuttuva jäsen. Virallisen osuuden jälkeen esitelmöi Kalle Ruokolainen diakuvien kera Seeproista seeprapeippoihin....

Toinen kevätkokous järjestetään huhtikuun jälkipuoliskolla Varkaudessa. Päivää ei ole vielä sovittu tarkemmin. Päivä ja ohjelma ilmoitetaan myöhemmin KLYY-lehdessä.

Wader Study Group Bulletin ja Raasion kahlaaja-rengastus

Raasion kahlaajarengastajat ja aktiivihavainnoijat ovat liittyneet kansainvälisen kahlaajien tutkijoiden ja rengastajien yhteysjärjestöön, Wader Study Groupin (WSG), jäseniksi. Jäsenyyden iloihin kuuluu saada ryhmän julkaisema lehti Wader Study Group Bulletin luettavakseen ja julkaisukanavakseen. Koska WSG Bulletin ei tule mihinkään yleiseen kirjastoon Suomessa ja jäseniäkin Suomessa oli vuonna 1994 vain neljä henkilöä, aiomme julkaista Siivekkäessä Bulletinin (pää)sisällyslueellon ja suomentaa joidenkin artikkeleiden abstraktit. Näin lehden monet mielenkiintoiset artikkelit saavat julkaisuutta koko Suomessa. Lehtien saatavuutta tai niiden kopioita voi tiedustella Kalle Ruokolaiselta.

Wader Study Group Bulletin 71 (joulukuu 1993):

Ryabitshev, V. K. (ed.): Breeding conditions for waders in the tundras of Russia in 1991.

Lorenzo, J. A.: A case of three clutches in the same nest by the same pair of Kentish Plovers *Charadrius alexandrinus*.

Underhill, L. G. & Summers, R. W.: Relative masses of primary feathers in waders.

Strann, K. B.: Wintering Curlews *Numenius arquata* at 70°N in North-Norway. (Talvehtivia kuoveja Pohjois-Norjassa: Kuoveja talvehtiivuosittain noin 20 linnun joukkona Tromssassa Pohjois-Norjassa. Talvehtineiden lintujen lukumäärä on pysynyt lähes samana talvesta 1974/75 talveen 1991/92. Myös muualla Tromssan ja Finnmarkin läänissä on tavattu yksittäisiä talvehtivia kuoveja. Nämä uudet tiedot

osoittavat kuoveja esiintyvän talvella noin 1000 kilometriä pohjoisempana kuin aiemmin on tiedetty. Norjan talvehtivaksi kuovimääräksi arvioidaan useita satoja lintuja. Lintujen alkuperää ei tiedetä, mutta pidetään mahdollisena, että linnut pesisivät Finnmarkin alueella.)

Barbosa, A.: Turnstone - like feeding in Redshank.

Yalden, D. W. & Holland, P. K.: Census-efficiency for breeding Common Sandpipers *Actitis hypoleucos*.

Sacré, P.: A review of the current situation of Dotterel *Eudromia morinellus* in the central Alps of Austria.

van der Winden, J. et al: The migration of Broad-billed Sandpiper *Limicola falcinellus* during May 1992 in the Sivash, Ukraine. (Jänkäsirriäisten muutto toukokuussa 1992 Sivashissa Ukrainassa: Jänkäsirriäisten lukumäärä lisääntyi nopeasti Sivashissa Ukrainassa toukokuun alun muutamasta kymmenestä arviolta 6000 lintuun toukokuun viimeisinä kymmenä päivänä. Linnut suosivat alueen itäosien rantaliejukoita, joissa on runsas pohjaelöstö. Keski-Sivashissa, jossa saalis muodostui ulappaeliöistä, lintuja oli vähemmän. Sivashia voi pitää yhtenä tärkeimmistä jänkäsirriäisten levähdyspaikoista kevätmuutolla, sillä vähintään 30 % Euroopan populaatiosta levähdää alueella.)

Reay, P. & McMahon, S.: A new approach to describing estuarine wader communities.

Ward, R. M.: 1992 Ringing Totals (lista eri puolilla maailmaa toimivien kahlaajarengastajien rengastamista lajeista ja rengastusten lukumääristä)

Fasistinen politiikka Italiassa ei toistakaan itseään?

Aikonaan 1932 KLYY kirjelmöi Mussolinille Italiaan kiitokset siitä, että hän oli rauhoittanut Caprin linnut (ks. Siivekäs 1:110). Nyt Italiassa ovat vallassa taas fasistit. Mahtavatko-han he olla yhtä suopeita linnuille kuin Mussolini aikoinaan? Jos ennusmerkit ovat oikeat, uusi fasismi on entistäkin julmempaa ainakin luontoa

kohtaan.

Tämän vuoden keväällä paikalliset kansallisen liiton edustajat vaativat Messinan salmessa tapahtuvan petolintujen, mm. meidänkin mehiläishaukkojen, joukkoteurastuksen sallimista. Ampumiskiellon valvominen jätettiin lähinnä hengenvaarassa olevien paikallisten lintujensuojelijoiden käsiin.

Vapaaehtoisten tarkkajoiden oli siis tyytyminen seuraamaan räiskimistä sivusta. Lopulta metsänvartijat saatiin paikalle, mutta armotta liian myöhään. Toukokuun 31. päivänä, jolloin nähtiin vain 800 petolintua, ammuttiin 300 hengiltä (The Daily Telegraph 18.6.1994). Italian LYL, LIPU, pyysi tuolloin suomalaisia allekirjoit-

tamaan kansainvälisen vaateen salametsästyksen lopettamiseksi. LYL teki työtä käskettyä ja epäilemättä haluamme jatkossakin turvata muuttolinnoillemme turvallisen matkan Afrikkaan. Näin siis tällä kertaa. Jäämme odottamaan milloin voidaan taas postittaa Kuikastakin kiitoskirje Italiaan.

Vuoden 1995 seurantalajit Pohjois-Savossa

Vuodelle 1995 on valittu Pohjois-Savolle (mukaan lukien Joensuu) kolme seurantalajia. Ne ovat ruisrääkkä, punasotka ja käenpiika. Tämä tarkoittaa sitä, että kaikki havainnot, jotka näistä kolmesta lajista tehdään, pitää palauttaa yhdistykselle havaintokorteilla, tiedostoina tai, jos ei muuten, niin eväspaperin kulmaan raapustettuina. Perustelut valinnoille on seuraavat:

1) Ruisrääkkä on Lintutieteellisten Yhdistysten Liiton valtakunnallisen tutkimusprojektin kohde. Lajista kerätään kaikki havainnot koko Suomessa. Pohjois-Savosta on luonnollisesti aina kerätty kaikki havainnot, joten muutos meidän käytäntöömme on olematon. Erikoislupia ruisrääkkien rengastamiseen voi kysyä rengastustoimistolta.

2) Punasotka on taantunut alueellamme hyvin voimakkaasti viime vuosikymmenien aikana. Tarkoituksena on selvittää lajin esiintyminen muut-

toa ja pesimistä myöten koko Pohjois-Savossa. Siksi laji on ainoa havaintolajista yhdelle listalle ja palautusta se yhdistykselle, niin teemme niistä katsauksen Siivekäs-lehteen. Tärkeää olisi saada tietoa koko alueemme muuttajamäärästä myös läänin pohjois- ja länsiosista.

3) Käenpiika on vähentynyt selvästi koko Suomessa. Tähän asti laji on kerätty havaintoja vain muuttoajoilta. Tästä vuodesta 1995 eteenpäin ilmoita havaintokorteilla kaikki käenpiikahavainnot. Kokoava katsaus julkaistaneen faunistisen katsauksen yhteydessä.

Hyviä havaintoja ja toimikaa ohjeiden mukaan. Edistätte lintujensuojelua, -tutkimusta ja Siivekään juttujen monipuolistumista.

Kiitos!

Pinnallinen paikallisfauna?

Vuorjoki, Asko: Ulkonokalta tuulee. - Pohjoinen 1994. 251 s.

"Voi ei sendari, mitä taas Tavoon lähetit", kirjoaa lukijan huulille usein Tavon rarimyrskytävällä. Kirja kertoo Tavossa retkeilleen porukan edesottamuksista lapsuudesta vanhuuteen. Jonkinlaiseksi omaelämäkerraksi teosta voisi luonnehtia. Paljon sivuja on kulunut myös Tavon harvinaisuuksista kertoiluun - ja rareteittikomitean toiminnan arviointiin, etelän ja pohjoisen ornien luottamuspuolan puuntiin.

Mitäpä kirjasta jää käteen? Ehkä hiemari huvittunut ja helpottunut olo. Rarit eivät ole kuulema tärkeitä, mutta kuitenkin ne ovat kirjoittajan ja hänen tovereidensa kipeä paikka. Onneksi havainnot on piilotettu kaunokirjallisuuden sivuille. Havaintotilanteiden kuvausten ja kirjoittajan omienkin epäilysten jälkeen ei nimittäin jää epäselvyyttä havaintojen julkaisukelpoisuu-

desta. Kriitikki etelän lintuharrastajien vähättelevää suhtautumista kohtaan lienee jossain määrin oikeutettua, mutta ilmeisesti vuosikymmenten takaista ja tiettyihin ihmisiin henkilöitynyttä asiaa.

Se, mitä kirja kertoo kirjoittajansa elämän tavoitteiden uudelleen asettelusta, jäi hieman hämäräksi. Ehkä oli tarkoitus ylistää lintujen ja luonnon kauneutta sekä harrastuskaverien merkitystä raskaassa elämässä. Lintufriikille sanoma jäi hieman vakaaksi, eikä kirjasta ole oikein harvinaisuuskomiteoiden vihaajan raamatuksikaan. Takakansi lupaa liioja. Kirja kuvaa hyvin joitakin ajan ilmiöitä, muttei ole mikään kirjallinen helmi.

Teoksen voi tilata kirjahylliynsä LYL:n Lintuvarusteesta 120 markan hintaan.

(KRu)

Vuoden tiedottaja -palkinnon saaja Piipparilehden vuosiäänestyksessä

Juuri saamamme päähänpiston mukaan sipoolainen huonontieteen tohtori Nasse I. Paine on saanut ylivoimaisen pistevoiton Piippari-lehden järjestämässä Vuoden tiedottaja, ehkä toisenkin -äänestyksessä. "Vuoden tiedottaja" on tunnettu Suomen kuudennen vuoritaskun löytäjä Helsingin-Porvoon tien reunalla vuodelta 1997. Useat äänestäjät olivat perusteluissaan maininneet Paineen pitäneen tinki-mättömällä tavalla tietojensa oikeellisuudesta lukijoidensa esiantumusta aliarvioimatta.

Palkittu Paine on toiminut pitkään kunnallisen ruderat-tikomitean varajäsenenä Nenesien autonomisessa neuvostotasavallassa. Hänen ansiokseen luetaan myös erinomainen maantieteen tuntemus. Lintujen nimittelykomiteassa työskennelleenä hän antoi tieteellisen tarkkoja nimityksiä joillekin suppean levinneisyyden lajeille, kuten: lintunradanrakkeli, naapungalaksinkotkarainen, seitsemänmerenpökköhöhtikkä sekä atlanttilaaksoakahlajaa

vain muutamia mainitaksamme.

Osin Hassen nimi on liitetty nimittelykomiteatyön takia myös parhaiden Afrikan eri osia tunnetuksi tehneiden huonontieteilijöiden mustalle listalle. Höpinäytetyönsä Nssdr - tekeväle sattuu - pyöräytti katmandunutturan muuttoajosta Peräpohjolassa. Työssään hän totesi nutturann karttavan käpinkäisten muuttoreitejä, eli: jos näet nutturann älä luulekaan löytäväsi käpinkäistä.

Laineen viime aikojen suurimmiksi saavutuksiksi luetaan bongauksen ohjaaminen oikeille raiteille, kaikkien hultiloiden tehtyjen kirjoitusten oikea-seminen, lukuisten määräysten peruuttamattomuus sekä kirjoitetun katoaminen Helsingin yleispiiston kokoelmista. Paine kirjoittaa nasevia juttujaan epäsaännöllisesti Hailuodon Sanomiin. Hyppää Hassen siivellä matkalle maanääriin!

HS 2.2.2001

Toimituksesta nähtynä

Tämä on tosiaankin vasta Siivekäs 1994. Allekirjoittaneet ovat törmänneet konkreettisesti rajalliseen ja kuluvaan, mutta onneksi uusiutuvaan luonnonvara-aika. Vuosikertaa 1994 oli tarkoitus tehdä kaksi numeroa, mutta koska tämäkin numero ilmestyy väärän vuoden puolella ei ole mieltä tehdä kak-kosnumeroa vaan tämä numero kuitataan 1-2/94:nä. Seuraava numero lähetetään korvauksena vuoden -94 jäsenmaksun maksaneille sekä lintulehtipaketin -94 tilaajille. Vuoden 1995 vuosikerta tulee näillä näkymin sisältämään kolme numeroa, mikäli a) rahat riittävät b) toimitus jaksaa painaa pitkää päivää. Ensimmäinen on todennäköisempi este kuin jälkimmäinen. Lehden koonmuutoksen myötä säästämme painatuskuluissa ja samalla se antaa mahdollisuuden parempaan taitolliseen lopputulokseen. Toimitus keskittyy tämän jälkeen täysillä linnusto -kirjan valmiiksi -saattamiseen ja ryhtyy vasta sitten tekemään uutta Siivekstä.

Eelis ja Jussi

Havaintojen palauttamisesta

Seuraavia havaintoja kaivataan katsauksen kokoajien tietoon:

- 1993 havaintokortit ja syysmuuttohavainnot
- 1994 kevät- ja syysmuutto sekä havaintokortit
- Vanhoja havaintoja aikaisemmilta vuosilta

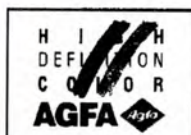
Jos sinulla ei ole kaavakkeita tai havaintokortteja niin ota yhteys postitusvastaavaan Meklinin Arviin (puh. 971- 2828 673)

Seuraavassa numerossa

Siivekäs 1/95 ilmestyy näillä näkymin kesäkuussa. Se sisältää mm. syysmuuttokatsauksen 1993, faunistisen raportin 1993, Raasion ja Mustin kahlaajien muutosta 1992-93 ynnä muuta mielenkiintoista luettavaa. Toimitus lupaa tehdä parhaansa, jotta lehden korkealaatuinen ulkoasu ja säännöllinen ilmestyminen (?) puhuttaisivat jäsenistöä tulevaisuudessakin?! (by E&J 3.2.1995 klo 01.23)

Foto HESSU

FOTO HESSUNKULMA
SUOKATU 30 70110 KUOPIO
PUH. (971) 261 1246, 261 1746
NMT (949) 676 150, (949) 570 733
FAX (971) 261 9246

DIAT TUNNISSA (E-6) MA-PE
VÄRIKUVAT KAHESSA

AGFA VÄRILASERIT HETI MUKAAN

DIAFILMIN KEHITYS E-6 (KINO)

ma-pe 1 TUNTI

18 :- n/n (ovh 25 :-)

MYÖS FUJI-DIAFILMIT
KEHITYSPUSSILLA VELOITUKSETTA

Myytävänä!

Martti Hario: Itämeren loppilinnut (110 mk)

Tapio Solonen: Suomen linnusto (110 mk)

Erkki Korpimäki ym.: Harrasta lintuja (20 mk)

Juha Tiainen & Patrick Hublin: Lintuharrastusopas (30 mk)

Vanhoja Siivekkään numeroita 5-10 mk/lehti

Yhdistyksen HIHAMERKKEJÄ (10 mk) ja TARROJA (6 mk)

Alle 50 markan tilauksista veloitamme lisäksi postimaksun.
Tilaukset ottaa vastaan Mika-Petri Harju puh. (971) 2632 589.

